ing.

Foktövi János

Prédikácziós

könyve

1614.

N. M.

381.
Oct. Hung. Homonn[illegible]
[illegible]ma.
hermonyai a[illegible]

Komáromy Antalnétól, a szakmunkák pénztárától 5 ftért megszeríttatott. 1887. okt. 20.

[illegible circular library stamp]

380.
Oct. Hung.

Foktövi János

Prédikácziós könyve.

1614.

E kézirat le van írva s ismertetve a Könyvszemle 1887. évfolyamában. Régi kötését újjal cserélte fel, melyen a réginek minden jellemző vonása s részletek megvan, így a fedőlapok hártyái s a belső boríték.

Budapest, 1896. júl. 22.

E Pál.

M.N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
Kézirattári növedéknapló.
1887/IV. 15. sz.

Pesta December 2-án 856.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Igen tisztelt Igazgató Úr!

Hogy bővebben ne kelljen Commentálnom azon alkalmatlan ügyet melyet jelen soraimmal foglalatosságai közt előidézek, ide zárom B. Nyáry Pető barátom levelét, melyet nékem a Teglövy munkája eladása érdekében irt, S' bátor kelek azon őszinte kérését tenni megtartjae az Egyetemi Könyvtár a felkinált munkát is pótlékul? vagy nem.

Egy régi könyvtáram van melyben sok érdekes, és értékes könyv található 1534-től fogva gyüjtött, a legrégibb az idézett évből származik, de vannak olyanok is melyek még régiebbek, de csak lapjaik s borítékjaik hiányzik, s csak szakaszokat egyén tudna előkeresni; kivánatára, a bevezetőbbek csak lapjait, vagy az egészet is felküldeni hajlandó vagyok. Bevén válaszát kérve maradtam kiváló tisztelettel Kész szolgája

u. pótda Rimaszécs

Szemere Miklós

MTA KÖNYVTÁRA

Pest Augustus hó 3-án 886.

Eder Barátom!

Bocsássál meg hogy vállaromra illy sokká kellettett várnod de Kimondhatatlan[illegible]nál elvoltam foglalva, s most is csupán egyetlen szabad órával rendelkezhetem mellyben Kívánságodnak eleget tehetek.

Először is Kiadóm nőtlen Perlitzi Daniel Nagyrét emlegy egyházi fiziciusának a postiról irott munkáját, mellyben a Sidenhám féle nyavalyák már 1710-ben is szerepelnek, mindez unk. pardikás rézben, és Kibővítésel is pedig csinos kivitelben barátságom jeléül ajándékba

Másodszor Kívánságod folytán Tokodi Janos nóhai Váczi professornak Rézirattba foglalt munkáját 1614-ből, én az egész Könyvet átolvastam, nézpontomból elbiráltam, mint ő irja. Salomi hermitk is nagy becsü, a Váczi nagy Könyvtárból az ostrom alatt lett megmentve-etc.

Kivan.

a tartalomból, melly az Irszájba egyetlen ér
eredeti, s' véjén az általam megjegyzett helyen
Szoliman Török császár czikkjét Bethlen Gá-
bornak is tartalmazza, a kötésre hiven fel
figyelmedet, melly még több mint 300 éves
pergamenbe van be kötve, s' szabad kézzel
czirill betűkkel beirva, sajnálom nagyon hogy
ösmeret hiányom miatt olvasni nem tud-
Pl. De hasonló iratok fordításait ösmérem
hasáczczolkan állitom a mult és régi val-
lást – Ezen pergamen mult alsó kötésre volt,
a hátúl } találtatott, még felső darkán a borongyokon
felső fekete bőr betűk maradványa is-
Több rendbeli ajánlatot kaptam más által
egyházon tárgyában 120 frt sőt ötöt ajánl-
va, – ha magadnak akarod megtartani, ne-
ked által adom 100 forért, idegennek 150
fot az ára-

Ezekből a könyvekből érdemes volna min
megtekintened.

Küldök még néhány egy vitka magyar szót és egy régi Sajan talált van bándzsát van két nagy erlő kövem is ezeket azonban nem küldöm postán, adandó alkalommal majd elküldöm Sándor testvéremnek

Szép lenne ha eljönnél a vidékre s az említett kirándulásból megtekintenék, Domonkosra, haladnám azon halomról Romernek véleményét, ő azonban találok, az nem tatár temető ha nem valószínűleg Domonkos Bán Sírhalma - már csak azért sem tatár temető mert nagy szabályossal s párhuzamosan van összehordva, s mert a hagyományok szerint a Tatár vezér is arra ülte fel Sabrás s arról adta ki a parancsot az elfogatások legyilkolására.

Mindezek után üdvöz s üdvözöl igaz

barátod

Komáromy Antal

Psal. Machia Liber est vasy Emp. 9. 6.

Pro. 14. v. 26. In timore dñi fiducia est fortitudinis, et filijs eius erit refugium.
Timor dñi fons est vitæ, ad recedendum a laqueis mortis.

Decimenus Primus: Timor dñi firmus permanens in
II. dñs est portus et refugium pijorum
III. Pij sunt filij dei. Dum facit eos pijssimos adoptati in filios dei. Solvamus.
Oratio dominica et Symbolum [illegible]
III. Timore dñi fruitur. I. Ubique et minus dij.
II. Tuti simul a laqueis mortis. [illegible]
[illegible] pijssimi sunt in timore dñi.

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

Sunt duo quæ facit et sat quis sit Nobilis: Ars Mi
jor ab Arte dñi gloria Matre minor.

Legari principum sunt h[illegible]

Homo sonum. Psal: 101. v. 12. Vere tristissima
Esaiæ. 40. v. 6. Somni felicis
Folium arboris. Eccle. 14. v. 18. Fugiunt. Somnia
Flos agri. Esaiæ 40. v. 6. Mendico. 26
Fumus. Psal: 101. v. 4.

Anno 1628. 6. die May Ador
peter dink f 32 [illegible] 22
ab tobbi oda verret [illegible]

36

Antigonus filium suum mortuum
[vid]ens nihil conturbatus est.
[illegible] cum aliqui filius eius [illegible]
[illegible] reportarent, inquit quidem
[illegible] non mirabitur, [illegible]
[illegible], sed collaudandum. quod
[illegible] occubuisset, [illegible] man-
[illegible]

De Anaxagora fortiter liberorum mortem ferente.

Cum quidam Anaxagorae Clazomenio
cum aliis negotium agenti nunciasset
duos liberos eius mortuos esse, quos
[illegible] habebat, ille nihil [illegible]
territus [illegible] affectus [illegible], respondit:
Sciui vos mortales natos esse.

Xenophon similiter.

Xenophonti rem diuinam obeunti, nun[tius]
eius quidam ex Mantinea dixit, filium
Gryllum [illegible] vita defunctum esse.
Ille [illegible] coronam deposuit, [illegible]
[illegible] cum vero nun[tius]
illud adijceret, eum cum vic[torem] [illegible]
esse, rursus coronam [illegible]
Haec autem vulgaria sunt, [illegible]
sermone celebrata.

Dion iter pater.

Dion Hipparini filius
Platonis [illegible] discipulus, publica quaedam
communia negotia
tractabat. Cuius filius
e tecto delapsus in atrio
vitam cum morte mutauit
[illegible] nihil commotus est
[illegible] multisque [illegible]
[illegible] in eo quod
[illegible], secundo
[illegible]

Casus [illegible] rebus semper tibi [illegible] animus
Quo minime credis gurgite piscis erit.

[illegible] aut flammas grandior aura necat.

[illegible] de [illegible] affectione.

Az Embörnek naponkent valo dolga:

Pythagoras: Az te eletödben ket üdöre tarcz zamott:
Estuere es Röggelre. Röggel arra vigiaz mit kel tönnöd.
Estue pedigh azt hanniad vessz, mit cselekedtel.

Hinc: Ne prius in dulcem declinent lumina somnum:
Omnia quam primum reputaveris acta diei.

Edes alomra zömöd ne bocsasd kerlek oh Embör;
Migh elö nem keresöd Napestigh mi cselekedtel.
Seneca non ut Phus, sed ut Christianus [illegible] lib. 3. cap. 36.

Oh Embör mindnap zamot vess temagadban:
Ezt cselekötte Sextinsis: Hogi Estvefele, midon az Eychi [illegible] magat adni, migh kerdötte az [illegible]: Micsoda [illegible] iobbitottad ma migh? Mellik [illegible] allottal ma? Mint iobbultal ma? Ha ezt [illegible] magad migh [illegible]: [illegible] lesz, kenonsaged [illegible], [illegible]: az [illegible] migh [illegible], es okosab [illegible], ki migh engedi naponkint iobbol iobbol, hogi az ö [illegible] közilgot. Mi [illegible] az [illegible] dolgh [illegible], az Napot igi [illegible]? [illegible] alom io [illegible] magad [illegible]? [illegible], [illegible] es zabados? Ennis ezt az [illegible], es Naponkint magamnal zamot [illegible]

AZ EMBÖRRÖL es Annak ELETEROL.
IROT PRÆDICATIOKNAK CELLIA.

[illegible] Mölling iram Karacko [illegible] Z. Peter napijh
Wadzon 1614. Christus [illegible]

[library stamp]

E	mböri	E	lmember	E	mlitem	E	nnek	E	lötte
M	ómiben	M	enesömet	M	indekor	M	egh[illegible]	M	aradekot
B	iztato	B	odogsag	B	[illegible]	B	uba	B	akatba
O	nnön	O	rökségöm	O	römember	O	zue	O	lelöm
R	omlott	R	oßadozot	R	uhazatnak	R	ongia	R	önidrül

Embörieletnek vondi: Es vege mi lesz hajd:
Jol kezted: Jobban tölts: Wegezese io lesz.

Waciat 29 Julij
A. D. 1614.
Jo. Lin[illegible]

Thomas Sagl. Ep. Fiam. fo. 2. hoc. 5.

Hasonlatossagh az fő Emberi maga viselesere.

Minden épitő mester mindjárt magassághat epit, annival inkab bizigh, es erössebben épik, hogi el ne eshek. Mert az magasságh az Emberi nek agia beleiet megh zedüti, es az magasrol ala nezven, nemi nemü keppen ala tarti.

Ezönkeppen az Igaz mindjárt nagiob lelki épületet tőr, az kegiességben mindjárt inkab neuekedöt, az io cselekedetekkel mindjárt nagiobbat epitt, minnal emberségesben iar, annal inkab fel az Negedességnek Schueiczül, az hensegos tüzösségnek forgenygetül inkab vigyaz, annal kevesbe tekent ala, hogi az ö közüle valo alsó állapat fulaira ala ne ragaggia, es ötet ötömin gialadasaual ala ne tabolia.

Omnis artifex quanto alt[illegible] edificare, tanto in ob[illegible] [illegible] prouid. &c.

Harom gradicia vagion az alabbaroffagnak.

Az el kezdefe. II. Az Neveketdefe. III. Az tellieffege.

I. **Az elkezdefe.** Az Eörökvalo fenegh latnan egimaffal örömift kivánt alabbaroffan Nalanal nagiobbakat, kik vagi ijedömil vagi tudomanival vagi eromil fellieb valok; Nagi engedelmefen akarkhoz haiol, akoknak igaz parantzolattinkat tellieffitek augi ha az dologh kenyarmia tanaczkivenek engednek, hogha hafonlokat magat foha fellieb nem tartia.

II. **Az Neveketdefe.** Neveketdünk az Eörökvalo alabbaroffagnak, hogha hafonlokat nekj, kik vagi ijedömil, vagi tudomanival vagi eromil egimlik, akoknak magat alabbalobnak itellj, tanaczkivkat megh nem vetthia, nem kjnelj megh fegadnj. Megh nalalonal kifebbek tanaczkat is bizzek.

III. **Az tellieffege.** Tellies Eörökvalo az valaki az chinalattia kedig akar iamj, megh az nalanal kifebb valo: Es valamiben hibat magat az chinalonak, hogha alabbalobnak nyilvanitia magat, hafonlalamb nalanis alitia. Ha akok valamiben tanaczkolnak engedi, is valamiben megfegit fol nem bontia mindazaltal bizon tellieb itellj.

Ez amaz fo az miben fagos alabbaroffagi mellieb az mi megh valto chinalonk magat zoknalunk alabbalobnak giakorlottak.

Epictetus.

Tribus modis conſiderandum eſt cum quibꝰ conſemur. I. Aut ſint nobis præſtantiores. II. Aut infertiores. III. Aut æquales. Si ſint præſtantiores, ab iis diſcendum eſt. Si inferiores, docendi ſunt: Si æquales, cum iis conſentiendum. Joan: Comaj. qui cum m Sonc obiit Ann

Sententia Tegazzis Magyar

Ich ſcrio ego benevolus p
Cyrnej, a bono virtus
Sapello: neq; turpibꝰ ex pacto,
& Honores neq; potentiam
Dic quidem ſic ſcito, cum
Viris, ſed ſemper (cum) t
Sic cum eo tibe, ſi camad
Sedes: et placet illis quoꝰ
A bonis enim (viris) bona
Cognoſcaris: perdes d

Dic cum diſcipulis cum bonis conſerre. cum
Bene conſulere amicis me de deds.

Dic illd.

Rem vero ne amicis omnino communica[re] [o]mnibu[s]

Paucis sane è multis fidelem habe ne mo[do]

Paucis fidens magnas viris res aggredere:

Ne forte insanabilem aegre accipias dolor[em]

Fidelis vir auro & argento respondi

Dignus (est) [in]molestis aegre seditio[nibus]

Paucos invenies (ô) Polypa & vivos amicos

Fidos in difficilib[us] reb[us] persistentes.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

EMBER
ELETENEK
I.
EREDETIRÓL.
II.
TERMEZETIRÓL.
III.
ALLAPATTIAROL
IRATTATOT
KÖNIW.

FOKTÓWI IANOS
WACZON WARASSI
PRÆDIKATOR

ALTAL. 1614.

Ecclesiastici 34. v. 9.

Az ki sok helyekön iart, sokat tud az: es az ki sokfele dolgokban forgolodot bölczen tudhat beszelgetnj.

Az ki semmit nem probalt, kicsint tudhat az; az mely embör pedigh sok taromaniokban forgot es sokfele dolgokban munkalkodot, nagyob(b) okossagot okkal es modal bal forgolodast szörzhet. Ezen az e vandorlasomban sokat lattam, es többet ertheték, mint ki mondhatnam. Giakorta szinten közel beszelgettem halalomhoz, vdzont ismegh azok altal tartattam megh.

TABLAJA EZ KÖNYWNEK.

AZ ELSÖ RESZBEN leuö Praedikatiuknak SOMMAJA.

I. Praedikatiuban essék.
Ki teremtötte az Embört.
Mit kel megh tudni Embörnek.
II. Az Istennek örökkevalosagarol
Miben all az örökkevalosag
Minemüs az Isten.
III. Az Embörnek teremtereserol.
Mire teremtetött.
Mikoda az Isten kepe.
IIII. Az Istennek lattatasarol
Kikoda az Isten
Miert nem lattiak az Embörök.
Lattiake az Angialok.

V. Az Angialokrol.
Wannake Angialok
Mikoda[illegible] tiztiuk.
Teremtetett allatokre.
Kelle tiztolni oket.

VI. Az ördögökről, Nemeiről,
Az Neuiuikről, Ereiuikről,
Minemiu fegiuerrel kel
ellenniuk allanj.

VII. Az fegiuerekről, Haznarol
Vegerol.

VIII. Az Egről, Ekösségeről,
Haznarol, Wyulasarol.
Waltozas nelkiull
allott megh eddigh.
Iften ismeretire tanit
El valtoznak vegre.

IX. Az Földről, Ekösségeről, Allasarol,
Az diztiul el valtozot.
Föld indulasrol.

X. Az Paradiekomrol,
Mikoda kert volt,
Hol volt, vagione mast
Hanifele Paradics volt.

AZ MASODIK REZBEN
leuo Praedikatiuknak
SOMMAIA.

I. Az Emberneк eredetiről,
Teremetetiről, Neueről,
Mihöz hasonlatos
Zaporodasarol.

II. Az Fogantatasrol,
Az lelök eredetiről Mikoda.
Mellik tagban lakik.

III. Az Lelökről. Hol vagion helie.

IIII. Wagione az Aszszonyallatnak lelke.
Mikor adatik. Mitiki
Eggiiut hale m. az testel.

V. Halhatatlan aʒ lelők.
Bisonios helire megion.
Aʒ vtolso napon aʒ ó
tulaidon testeʒ öltöʒi fol.

VI. Aʒ testnek fogantatasarol.
Aʒ szömermetsegről.
Nemtsegről, Fogadas igierid
Születes moggiarol.

VII. Aʒ fiaknak es Leanyoknak
Lelkönöʒö fogatatasukrol.
Eletönknek hoʒʒu anagi
kömid voltarol.

VIII. Aʒ ʒületsről, Mellj igen nehez.
Aʒʒomi ʒüʒl, de ferfiuc:
nak tulaidonittatik.

IX. Aʒ Gyermek ʒületsről,
Aʒ ʒületsbeli faidalmakrol.
Aʒ Gyermekagibol fol keletsről.
Egihaʒkeletsről, Anatarol.

X. Aʒ Babakrol, Fiʒöʒikről.

XI. Aʒ daikakrol, Tejʒükről,
Zoplatarol, Neuelesről.
Arnakrol.

AZ HARMADIK LETZBEN
leuö Praedikatiuknak
SOMMAJA.

I. Aʒ Gyermökségről, Mikoda.
Kiaggia. mi hadna.
Fiuc vagi leani keduesb.
Hasonloke aʒ ʒülekhöʒ.

II. Aʒ Gyermök Neuelesről.
Mikorban kel tanitani.
Mikeppen. Mire. Mikor.
Homan kel el kezdeni
aʒ tanitast.

III. Az Zwlek tiztiről,
Zerettike Maghattiukat.
Arte nekik az Jiras.
Hidegtiül kelle felteni.
Az fiak halaadatossaga
Zolgalhatnake elegge.

IIII. Az Inasságrol, Kit hiuonk
Inasnak, Ekösségrül,
Mit tanoztassanak el.

V. Az Iffiusagrol. Miczoda.
Kelle okot tanitani.

VI Kelle Nielucket tanulni.
Kelle tiztre valaztani.
Kelle fö tanaczokat
az Iffiakbol valaztani.

VII. Az tiztbeli emböröknek
föz agos Keleködetiükről
Praedikatorsagrol.

Birosagrol, Mi kenan-
tatik bennük.

VIII. Az megh fert Embörségről,
Miczoda. Mi legie.
Miböl diczertetik,
Miert Zidalmaztatik.

IX. Az fert Embörségnek legieiről,
fosagarol, Wetkeről.
Wsoraról. Hamifele.

X. Az io ferfiunak diczeretiről.
Semmi feddendö vetkről

XI. Az Wenségről. miczoda.
Mölj Büdöllendö. Terhes.
Mi legiön tiszt.

XII. Az Wenök tiszti. Termeszeti.
Tiztre alkalmatosok.

XIII. Az Görbe venségről.
Hamifele az Wenségh.
Wti tarsairol. Wegeről.

XIIII. Azzoni allatrol. Formaltatasarol
Temetesiről,
Szükségos dolgairol.

XV. Az Szűz leanyokrol,
Sep termetről,
Szomermetőségről
Kiöltetteszükről,

XVI. Az Leani Szomermetőségről.
Leanyok tiztiről.

XVII. Az Hazassagrol. Miképpen.
Kikhez illik. Mikor
kel el kezdeni es
mikeppen.

XVIII. Az legibeli Szomeliokről,
Mi tiszti az hazasulo
Iffiunak. Mit kel
el tanoztatni.
Mi szakaszthattia el
az legibelieket.

XIX. Az Mönickökről.
Lakodalmat kel tömni.
Mickoda az hazassagh.
Mint kel abban eelni.
Az el valasrol.

XX. Az Papok hazassagarol.
Megh bizonitattak.
Kiktiltottak az.

XXI. Az Közuegyességről. Kickodak.
Szabadc ferhöz vonniök.
Mi tiszti az Közönseginek.
Az arvakat mikent tarczak.

XXII. Az Azzoni allatok
Az Iffiu es özegh Azzoniok
tiztiiről, szolgaikrol.

XXIII. Az Emberi eletről.
Mickoda az Elet.
Hanifele. Homan vagion.

Meddigh tart aß Élet.
XXIIII. Az Életnek végeről.
mint kel itt jól elni.
Az betegségben miről
Elmélkéggiünk.
Az fól támadásról.
Jídon. Az Életnek ki mone:
tehiól Zepón Zoll.
Wege.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ELSO PRAEDICATIO.

Az Emberről,

Psal. 100. V. 1. 2. 4.

Az Istennek dicseretire valo Ének.

Örvendözzön minden föld az Istennek.
Szolgalliatok az Urnak vigasagban,
mennietek be eleiben örömmel. Tudgiatok meg hogi az az Ur az Isten:
Ö teremetett minket, es nem mi
magunk magunkat, ö nepei es az ö
meneienek Juhai vagiunk mi.
Mennietek be az ö kapui dicsiretekkel, az ö tornacsaba Enekleſsel,
tiſztöllietek ötet, es algiatok az ö nevet.
Mert io az Ur, mind örökke allando
irgalmaſsaga, es nemzetſegről
nemzetſegre megh marad az ö
igaz mondaſa.

Somma.

Interenek aż hiuek Dauid Prophetatul, hogi aż Istennek hośśaink valo vegheteten io voltaat megh gondoliak: Aż ó templomaban giakorta es órömmel mónnienek bé, hogi ótet dicserieck, ógiebeżis pedigh aż aż ó dicseresere indittaśanak. Aż Istennek pedigh vegheteten nagi io volta megh tecźik aż Embónek illien żepón es alkalmatośan valo teremtetesében, kiről nem tżiak aż templombol kel gondolkodnonk hanem mindón koron, es mindż hehón. Aż Embónek teremtetesebe akert mit kellien kiualtképpen megh tekenteni arrol śollok:

RÉSZ I.

I. Ki teremtette. Aż Isten.

II. Mit kel megh tudni aż Embónek.

I. Eredetit. II. Idejet. III. Életet. IIII. Tudomanyat. V. Veget.

AZ ELSŐ RÉSZ ROL.

K. Ki teremtette aż Embórt?

F. Aż órökke valo Mindenhato Isten, ki Attia, Fiu, es Szentlelek.

Gen. 1. v. 27. Teremte aż Isten aż Embórt aż ó képere, aż Isten képere teremte aźt, Ferfiat es Aźszonyallatot teremte.

Joh. 1. v. 3. Mindónók ó altala teremtetnek, es semmi nem lett ó nala nelkül.

Psal. 33. v. 6. Aż Urnak beszede altal teremtettenek aż Egek, es aż ó szajanak lelke altal minden mónnéj seregók.

K. Kiśoda es aż Isten?

Quidam scite respondit: Deus est quicquid videmus: et quicquid non videmus.

Isten valamit latunk es aż mit nem latonk. Mśi mondaśban aż aż egi bóltsek es világnak minden részeit ki teremtette aż Istenseghnek mindenhatośagat. Mintha mondana, valahova nészsz mindónnyótt megh látod hogi Isten vagion:

Be megh abhoua nem lathattchis
ottis megh ielenti ab lathatatlan Isten
ab o hatalmat es gonduiseleset.

Nem latcz fel ab egben,
Nem latcz be ab te testednek belso
reszeiben, de onnan fellyul onti abte
lathatatlan lelkedet ab te amad:
meheben lathatatlan es tiztesseges:
sin formaltatot testedben;

Felleliet keuesse ielentette ki magat
ab Isten allattia zorent minekunk:
es vegre, hogi minket nagiob femirek:
kel tartozthathason ab my rendunkben.
Mind ab altal es ket bozedel ab
mi gonoba ereztmonket epiti, ab
Emberi elmenek pedigh zabados
gondolatit megh zabolazza. Mert
hogi ab Istenseghnek allattianak
ki merhetetlensege minket igen
megh rettenthet, hogi ab mi erunk
es erdekunsegunk, ne kesergesse abt.

Az lelki termezet pedigh ofelole semmi
foldi anagi testi latast nem tilt.

Sokfele teuelygo velekedesek voltak:

I. Talalkoztak volt es vilagi bolcsek kozzul olliak, kik gianakoztak benne halegion Isten, anagi nem: Mert nem lattak.

II. Nemellyek tellyesseggel tagadtak: Psal. 14. v. 1. Monda ab bolond: Nincz Isten, utalnak vesztettek, rut dolgot &c.

III. Nemellyek testesnek velek.
Psal. 15. v. 3. Bizoni ab mi Istenunk ab Egh
vagion valamit akart abt cselekedte:
Ab poganiok Istenei: kepek, balvanyok &c.

IIII. Nemellyek erotelemnek velek.
Judit. 8. v. 15. Ne rekeztetek megh ab Isten
tanacsiat, mert ab Isten nem ollian
mint ab Emberi, ki haragul felne.

V. Nemelliek zumma dozonak mondak:
Psal. 121. v. 4. Ime nem zummadoz, sem
nem alusik ab ki Israelt orzi. Megh
oriz tegedet ab ber, o ab te otalmad. &c.

Summa Theologiae Lat. Negativa

VI. Nemöllyek olinak alitottak: ki ez föl=
dickre kenes gondot viselne, hanem
csiak valami nagiokrol gondolkodnek:
Ouid: Non vacat exiguis rebus adesse Iovi.
Ninczen üressege Istennek apro dologra.

VII. Nemellyek aztis tanitottak: hogi
zerencze, törtenet, Esset, es ketelen=
segh ala vettetött volna.
Casus inest rebus: semper tibi pendeat hamus:
Quo minime credis gurgite piscis erit.
Dolgod Essetben all, horgod fön függion azonba:
Azmöli örvenniben nem velöd, ott halakad.

De ez illien ertelmeknek talaloi, nem
ismerven az Istent, Embörj mod zörent
forgattak az ö ismeretit; az ö Neue
mellet sem akartak semmj sariaru=
sagot föl vönnj.
Hason. Fol megh kel tenekod embör
ismernöd azt; ki vet terhet read,
es miert hordozattia veled.
Senki sold nelküjöl nem viteskodik
Rueze, haioze, zekereze valaki ber nelküjöl?

Az kormanios, ha az kormant tartia
megh tekenti meddigh tartia, mellik
reuire hait ki, meddigh lezön ott. Igi
Tahat minekönk az Isten felöl valo
vallas tetelben sokkal inkab nem kel
tetonaznonk, nem kel felöle giana=
kodnonk: hanem valosagossan, alha=
tatossan megh tuggiuk es el higgiuk
hogi Isten legion mindz mindönökben. 1. Cor. 15.

MASODIK REZE.

Az Embörnek fö tisztiröl.

Megh tudvan mindönöknek elötte hogi
Isten vagion, ki ~~az~~ Embört teremtötte,
az Embör eleteröl es vegeröl gondol=
koggiek: Mert innen ki kel mönnj.
Joh. 17. v. 3. Ez pedigh az örök elet: hogi
megh ismeriienek tönni csiak tegöd ~~egiet~~
igaz Istent, es az kit el bocsiatottal
az Jesus christust.
Esa. 42. v. 8. En vagiok az Jehova: ez
az en nevem, az en tisztösségömet masnak
nem adom, sem dicziretöm az balvanioknak.

Tan. Minthogi az regi bölczek tanitasa
szerent: Nincsen nehezeb az Magaismerés-
nel az embernek: Azert mindenkor
abban kell az keresztien Embernek
forgolodni es elmelködni.
Az magunkismereti ötben all:
I. Honan vagion eredetünk.
II. Vgy dönknek kezdeti es vege.
III Életünknek rendi es allapattia.
IIII. Tudomanionk mi lehet.
V. Ez elet vtan föl tamadonk
Az iok Miben, az gonoszok Pokolba mönk
I. Honan vagion eredetünk?
Gen. 2. x. 7. Az Istenh Jehoua Istenh formalta
vala az Embört az földnek porabol.
es eló lelkött fuallot vala belé ie, es vegi
lön az Embör eló allattia.
1. Cor. 15. x. 47. Az elsö Embör az földbol
földi, x. 48. Az minemü az földi,
ollianok azokis az kik földiek.
Tan. Az örökke valo Istenh, azert, eredetü
minekünk minc ernünk fölött
testünknek az ó tudo terömtetü-
földnek porabol; lelkünknek ismegh
az ó reank lehelleseból valo lecele.
Act. 17. x. 25. Az Istenh ad mindönöknek
eletöt, lehellest, es mindönöket. Es
abon egi verbol hozta ki mind az egesz
Embori nemzetöt, hogi laknanak ez
földnek tellies szinen, melliet az vi-
döknek el rendöltetött alkalmatossa-
gin beis tellesitött, es önekik lako
helieket is rendölt: Hogi az Istenh
megh keresnek, ha valahogi tapo-
gatuan megh talalnaiak: follehet
eggikünktöl sinczen tauul.
II. Vgy dönknek kezdeti es vege
felöl kell tudakozonunk.
Iob. 14. x. 1. Az aszszoniallattul születtetett
Embör rövid ideiü, tellies Nyanialakkal.
Psal. 90. x. 10. Az mi esztendönknek
Napiai hetuen esztendö, legh föllyeb 80.
armakis erössege gonoszagh es alnokszagh
mert hamar el mulik es el röpülönk.

Hebr. 9. x. 27. Megh all ez: hogi az Emberök egiczer megh hallianak, es az vtan megh itelteſsenek.

Jan. Minemmiö biſomios itt ez vilagon az mi eletönk: Ollian biſomios halalonk: Iſmegh: Meli biſontalan az mi letelönk 3ükletesönk elött: Ollias biſontalan vegſö orank mikor lesön. De mint hogi 3ükletettönk, vgi mizis halonk az vöndöltetött oran.

Joh. 7. x. 30. Megh akarak fogni Jeſust, de ſenki nem vethete vcaia kezet, mert megh el nem iüt volt az ö oraia.

1. Pet. 4. x. 7. Mindenek vege közelget. Kedveti faidalom, közepi ſok munka, banat bu, keſerüſsegh, felelöm, fanatſagh, büznben be menüles es nagi 3orgalmatoſsagh, ſokfele beregſsegh, az mi eletönkenek vege pedigh az halal. Waltozo az 3epſsegh, el mulo egeſsegh romlando az eröſsegh, vetendö kaladagſagh Chialard az örökſsegh, nem allando vagſag, roſsado vthatat elbomlo epületett halando az Emberiſsegh.

Jan. Ecc. 7. x. 40. Mindönökben, valamit vagi 3ollasz, vagi chelekiözöl, ezekben forgaſd eztolſo dolgaidat es ſoha örökke ne vetközzel. Feli az 3am adaſtul.

Matt. 12. x. 36. valami henolkodo bözdöt 3ollanak az Emberök, az itelet napian akarol 3amott kell adni.

III. Eletönknek vöndi es allapattia minemmiö azt lasſuk.

1. Cor. 7. x. 20. Mindön vndben leuö Emberök az minemmiö hiuatalban hiuattatottakban maraggion megh.

Az hiuatal pedigh ki 3olgak között ki 3abadoſsok között vagion.

Ki vr, ki Nömöſs, ki Pap, ki polgar, ki vitezlö vönd, ki közſegh, ki adözödö ki törueny teuö, ki itelö Meſter ki biro.

Ki Miues emberök, ki kapas, ki kalmar, ki kufar, &c.

Jan. Kinek kinek az ö vöndinek igaban es törueniözent kel felelni.

de Sud-
mo bono.

Isidorus lib. 3. cap. 15. de Contemp. & Act.

Az mi eletünknek kelekődeti mindz
io dolgokban artatlan legion; az
mi elmelkődesünk pedigh az fön
valokra vigiadzon. Amaz iollehet
sokakkal resses, hmz pedigh keueſekkel.
Az elet nek kelekődeſi abban iar
az mi vtan taplaltatik: Az elmelz
kődö elet pedigh az vilagot hatra
haggia, es driak Istennek akaratyn.
valaki az elsöben iol nenekődött,
az elmelkődesben follieb emelkődött.

IIII. Mi legion tudomanionk.

Deut. 32. v. 1. Halliatok megh Egek, es zollok,
hallia megh az föld az en zaiamnak
beszedet. Vgi ezepegien mint az Első
az en tudomaniom, vgi hullion
mint az harmat az en beszedöm
mint az eső az paſiton, es mint
az zapor eső az fűvön. Mört az
Istnak neuet hiuom segetegyül
Magaztalliatok az mi Istenünket.

22

Gen. 17. v. Iarj en elötem es legi tö-
kelletös. En vagiok az Mindhato Isten.

Jan. Az mi tudomanunknak Sum-
maia be vagion ö Ket beszedben re-
kesene: I. En elötem iarj.
II. Legi tökelletös.

Ex. 20. v. 2. ad 17. Az ketkü tablan vala
tiz parancholatbann mis ki adottatot.
Tudni illik az Istent Istenseretbin es
tiszteletben, az Atriafiui szeretetben.

Mert I. Egi Istent ismnyt kell mökünk.
II. Azt vgi tiszteliünk az mint ö hatta.
III. Gialadattal zidalommal nem illhetünk
IIII. Az immyt illendökeppen tarchünk.

Az Atriafiui szeretethöz tartozo:
I. Szüleinkhöz valo halaadatossagonk.
II. Az gilkossagnak vagalmassagnak vtalas
III. Az buialkodasnak gyülölese.
IIII. Az lopasnak hatra vetese.
V. Hamis bizonsagh tetel tanusttatasa
VI Gonoz kenuansagnak el kerülese.

III. Az Wr Christvl adatot smatsagis. ket reszbol alnan ezönt mutattia.

I. Az Istennek szmeretött igi iclönti:

I. Az Istent attiankank vallunk es diak as o Nevet szentölliük.

II. As o országa Nencködöset kevanunk.

III. Az o akarattiahoz engödelmesegönket bizo mi tink es földön.

II. Az Mi üdvösségönkeris tvöle varunk:

I. Otalmaso es taplalo Istenönkenek vallun

II. Bvnünk bocsanattiat tvöle kerjük.

III. Az ördögi es vilagi probaktul oion.

IIII. Az kathosattul ördögtvöl szabadicson.

IIII. Az Apostoli vallasis illien.

Miliben elöször as Istenöl tezönk vallast. kit Attianak, fiunak es szent lelöknek vallonk. Ki as mi üdvösségönket heliere szörzötte: Mert as tevömsz bodogsagbol lött vala, de abbol as ördögtvöl ki szialattatuan temnetönk mygh romlot vala.

As Attia as o szentfiat as testben el bocsata as aldozatra, ki as o vervel el mossa es vilaghoznak bvnös. es valasik benne hinnünk, üdvözüle. As szent lelök mygh szentök, hogi as üdvösségös tudomannak bovsagh alkalmatosok lehetnek.

Masod reszeben as Attia szentegihaz es annak vallasa foglaltatik be. meli as hitnek eggyssege. Bvnnek bocsanattia, testnek föl tamadasa es as örök elet.

Tan. Mind as tiz parancsolat abert Smind as Miatriank, Smind as Apostali vallas as Emböernek tizta tudomanianak rövid Summaria, mellik tudni kel.

Deut. 6. v. 6. Legienek es beszedök molnekett en parancsolok ma, as tevivedben. Fiaid elöttis ki beszellied rolok, midön hazadban ülsz es vtiaid beszellied ha vton iarsis, ha agyon fekszöhez, ha föl kelsis. Kezedönnis mygh kösöd aste,

Homlok elődzeis föl messed, Megh
aitod ragaßtoin kiüßöbinnis föl vrd.
Aßte kapuidrais föl messed. &c.

V. Eletünknek vege aß föltamadas.

I. Aß Mömnei bodogßagh adattatik aß
valaßtott hineknek, kik itt aß
Jesus Chriſtban igaßan hittenek.
Möniben aß Isten angialinul föluidztnik

II. Ee aß Pokolnak kemiaban vettetnek
valakik itt alnokul eltenek.

Ket vt vagion tehatt:
Eggik aß Mömorßagra: aß Chriſ.
Masik aß Pokolra: aß bün.
valakinek Chriſ vronk büneit
megh bocßattia es hüßön ö benne
Soha örökke valo halalt nem latt.
de aß testi halalbol örök eletre mygion.

Wram Isten ez Prædikatiuk iraſa
olvaſaſa, halgataſa, tanulaſa,
es elmelkedeſe altal indicz aß io vera.
iartaſſa abbol, hegi imſenk hoßtad. Amen.

II. Pard.

MASODIK PRAEDIKATIO

Az Istennek örökkevalosagarol.

THREN. 5. XV. 19.

Te Vram Isten mind örökke megh maradsz, az te kiraly zekod Nemzetsegrol Nemzetsegre. Miert feledkösztel el mi rolunk illyn sokaigh, es hosszu napokigh el hagsz minket? Terits megh minket te hozzad es megh terünk, vijcz megh az mi Napinkat mint kezdetben, de el vetöttel minket te elöled, fölötte igen megh haragutal volte mi reank.

Summaia.

Az Jeremias Prophetha vallast tezen ezökben az Istennek örökkevalosagarol, ki az Izrael nepet latsatik el hagni, es az romlasban telhiesseggel el feledni.

RESEI.

I. Miből al az örökkevalosagh.

II. Az Isten ő Magaban minemű.

AZ ELSŐ RESZE.

Joachimus Vadianus de Cognitione Dei. lib. 2. cap. 5. fol. 269.

Az örökkevalosagh miben all?

Az örökkevalosagh az: Mely az Istenben vÿdöt nem tud, az hatar es az kÿnek közes zörent.

Az hatar zörent, tudni illik kezdet es vege, mert begheteten teteleuel.

Kÿnek közes zörent, tudni illik az első es kÿnek közendő, el mult es ÿnendő; Mert Eggigi ÿsegör tetelel. Mely nem csak hatalommal volt valaha, de volt mindzkor cseleködetel. Emekokaert az Isten soha sem kezdetöt, soha vege sem lezön.

Dan. 6. x. 26. Az daniel Istene az élő Isten, es mind örökke megh maradando

Az ő orszaga oly, mely el nem romol, es az ő birodalma mind vegigh megh al.

Hebr. 1. x. 10. Vrad kezdetben te fundalad az földet, es tenyed munkaj az egek. azok el vesznek, te pedigh megh maradz, es mindenikeian mint az ruha megh avulnak, es mint az ruha megh roßadnak megh valtoznak, te pedigh abon vagi es az te esztendeid el nem fogynak.

Mert minden valami lömi kezd, vagi megh zÿnik lömj az mi vagion, mozgas altal, anagi valtozas altal zenuedi abe. Az Isten pedigh telhiesseggel valtozhatatlan.

Ha pedigh valaha nem volt Isten, es az teremtes volt zÿksegh hogi valakienÿl volt tetelt, az nem tetelböl. de az Istennel semmi nem volt elsöb, vagi mint első lenönel. Soha tehat nem kezdetöt, megh sem zÿnik lömj.

Mert valaki az ő lelkére ve-
detőt nem vőtt, megh kiuetkőzese
sinczen annak, Mert minde kiuet-
kőzendő allandoságh mersekelhető,
az első es vtolso okoskodas zörent.
es ielent valami rőzesitest es el
ozoltatast, valtozast. Az Isten-
pedigh az Gőrögőktől mondatik
Ἀνεπίσκοπος nagi ómeskodas nelkől.

Ennekokaert minden az Istenben
elsőmik anagi vtolsonak kiülömbsege.
Ahol pedigh az üdőnek minden
kiülönőssege el vetetik, ot minden
Őrökkevalosagh ielentetik.

Ezön örökkevalosagh tulaido-
mittatik egienlőkeppen az zent haromsagnak
sagban Iesus Zömelio Az az, Az
Egi Istenségben valo haromzömelioknek
Az Attianak, fiunak, es zent lelöknek.

Az Atthanasius az ő Vallasabol:

Őrökkevalo az Attia, Őrökkevalo az
fiu, Őrökkevalo az zent lelők.

J. Pet. 5. K. 10. Az Isten ki minden
kegielömnek zörzöie, ki hiuot minket
az ő örökke valo dicsőségere az Jesus
Christusban es kis Niomorsagh vtan.

Hebr. 13. K. 8. Az Jesus Christus tegmap
es ma, ő lesön mind örökke.

Gal. 6. K. 8. Az ki az Lelöknek va-
az lelökből örök eletet aratt.

MASODIK REZE.

Minemű az Isten ő magaba? Io. Mirc. lib. 2. cap. 5. fol. 258.

Az Isten ő magaban lelki allatt,
ki első, es begheteten.

Sohult nem talalhatni az Istennek
kiualtkeppen valo Neuezetőt, kinek
mi ötet tellieseggel megh foghatnok.
Mert valamit felöle czönkben vehetönk

mas képökből ismerhettyük azt is
Azok az képök pedigh vegeztetők,
mint az, az mit az képökből erönk.
Es vegeztető képek valami vagheteten
elönkben vetöt dolgot, mint az
Isten, nem ielönthetnek, mert az
vegeztető es vegheteten közöt
nineben semmi közösites.

Mind azonaltal Neminemű képpen
le vattathatik az Istennek ielö-
nesiből, de nem tellieségösen.

Mört mikeppen az mi szemeinkel
midön az fenös Napra nezönk, an-
nak fenöségetöl megh vÿtkösztetnek,
es vgian megh homalosiatnak:

Szönkeppen midön az Istennek
tellies nezesere fordulonk, vgian
el almelkodonk es el evtelenÿlönk
az ö meltosagatul es dicsöségetöl

el bunitatonk. Ex. 20. v. 19.
Ne szollion mi velönk az Isten mert
megh halonk. Iud. 13. v. 22.
Monendo moriemur, quia deum vidimus.
Pro. 25. v. 27. Az dicsöségnek visga-
lasa, nem lehet dicsöségh.
Eccles. 3. v. 22. Magad gondolatlanul
Nehez dolgokat ne visgali mÿllieke
elegségös nem vagnal: es az mÿllieb
erödnek felöle valok, azokat
bolondul ne tudakozzad.
Az mÿllieket Isten parancsolt the
neköd, azokat nagi szentsseggel
elmelköggiel: Mert nem szükseg
tenned azokat szemtöl szembe
nezned az mÿllieb el veitettek.

Az Wristent mongiuk azert
lömi allattiaban, mert az iaszos
vegi ielöntötte ki magat.

Mert midőn Moyses tűzl kerdetnek
azt ő Neue mi volna Exodj 3.v. 14.
Ezt felele: Ehjéh aschér ehjéh
Azaz) Ero qui ero, (Auagi) Erő
Emi ő ő̈r. Ego sum ille Ens.
En vagiok amaz az ki vagion.
Auagi. Lezők az ki lezők.
Megh magiarazta mineknk
ezt az zent lelők az Uy Testamen=
tomban Ap. 1.v. 4. Egiedm es
bekeseegh legion ejőnektők astul,
azki WAGION, azki WALA,
es azki IÓVENDÓBEIS LEZŐN.

Tanitatonk es bizedők altal
hogi az Isten örökke valo, es mind
örökke megh allando, az ő allattia
es letele ömön magatul vagion,
es semmiben minden mastul függ=
gese. Mert semmi dolog altal nem lött
sem semmi dologh altal megh
nem hatarőztathatik, sem helbűl,
sem időuel. De önnön maga ő
maganak Letele. Es önnön ma=
gatul es önnön maga altal allādo.
Az az: Mastul serkitűl semmj
okot letelere nem vőtt.

Lelki allattiat mongiuk pe=
dig az Christus ő maga tanitasabol
Joh. 4.v. 24. Az Isten lelők az
kikaszert imaggiak ötet, kel lelőkbe
es igasságbaz imadanj.

AZ ISTENNEK LETE=
letről valo eről bizonsagok:

1.
Eggi az Isteni letel.
Es letelnek egisege ket dologbol tetszik ki:
Elsőr az Letelnek igasságabol.
Masodszor az Egisegnek meggiabol.

Az leteknek igasságabol igi tekinti
Mert miczon elöször ómaga altál,
es mindön közbecueter kiuijl Isten
es vagion: az ó leteknek Eggi kiuel
hasonlo sem mömion sem földön
mindön. Deut. 4. X. 7. Melliek
Nemzetségh lehet oly nagi, kinek
közel valo Istenei volnanak, mint
az tehona az mj Istenönk min-
dönökben, az mellikben ségett:
segijl hinink ötet.
X. 14. Igen otalmaszatok az tüj-
lelkötöket, mert nem latiatok
semmi képöt ma, möllion az
tehona szollot tüj nektök Horeb
hegien az tüjs közepiböl.
X. 24. Mert az tehona az the
Istenöd sebösszen emesztö tüjs,
es bossu allo Isten.

Esa. 45. X. 5. Kiuöz hasonlitotok
engömet? kiuöz abtok? kiuöz hasonlotok?
es minemüj hasonlatosagh lesök?
X. 9. En vagiok az Isten, es minden
mas Isten kiuöl, senki minden
olhian Isten mint En.
1. Cor. 8. X. 4. tol tuggiuk hogi semmj
baluanj minden es Vilagon, es
hogi sohol minden mas Isten, ha-
nem chiak es Eggi.
X. 6. Nekünk eggi Istenönk vagion
amaz Attia, az kitöl mindönök
vannak, es mijs ö benne. es az
egi Wrtesus Christus ki altal min-
dönök, es mijs ö altala.

El ózolhatatlanis az Isten
ómagaban, Nemis eggiesület az
töb allatokkal egi letelben.

Nemis hasonlo mashoz, de igen
ki valaztatottis azoktul.

II.

Az Kyisegnek moggiabolis az
Istennek letele egginek mondatik.
Nem Nemeuel, Zineuel, allasaual,
hozzaadattatasaual, vagi okokkal.
Mert ezek az letelnek moggiaj
rikab bezorittathatnak, es igi
fogiatkozast mutatnanak.
Mert o magukban az termezet-
nek valami kozossyleset tarciak.
Az Isten pedigh semmikeppen be
nem zorittathatik, sem az ter-
mezetnek kozossyleset semmij
allattal nem koz.
Annakokaert az Kyisegnek mog-
giai kozzul eggik sem illik az
Istenhoz, de csiak az, az mj

Eginek mondatik Zammal
Es Mod igen tokelletos, es semmj
elegh telensegh benne nincsen.

II. Erosseg.

Az Isteni letel nem fuggh mastul.

Mert az elomonetel vegetlen nem
lehet, az Letelnek egginek kellonnj
kinek sem folotte, sem elotte semi
mas nincsen. Az pedigh az
Isten. 1. cor. 8. x. 4. Nincsen mas
Isten, hanem csiak eggi. &c.
Mert valakinek az tulaidonittat-
hatik, az illik hogi Isten legion.

III. Erosseg.

Az Isteni letel folotte igen tellies.
Tellies az, valaminek az tellij-
segre semmi hejia nincsen:

De az Istem Lettel sziak o maga mindonok felett valo, es tellis a magatul, es omon magaba, vagi hogi semmi hija ne legion az mi az o ereiet es termosetinek be tolteset illetj.

Act. 17. V. 24. Az Isten, aszki es vilagot es mind ezokben valokat teremtette, mert hogi az Mennek es foldnek Ura, keszkel chinaltatot Templomokban nem lakik.

Sem Emberi keszkel nem tisztelhetik, mintha maj nelkuljl Zsidolkodnek, holot o ad mindonoknek eletet, lehellet, es Mindent.

Rom. 11. V. 34. Ki ertheti megh az Urnak akaratiat? ki volt tanacsosa? ki adot eleb nekj? es ados lesze? mert o tolle, o altala, es o kiertie vannak mindonok. Nekj dicsosseg o iokka. Amen.

III. Praed. Az Istennek o kepere

III.

PRAEDIKATIO.

Az Isten az o kepere teremtette az Embert.

I. Ki teremtette az Embert

II. Mire teremtette. Act. 17. 18.

III. Miczoda az o kepe.

Mikepe teremtetet Luc. 10. 31. 40. ranachal.

Psal. 100. V. 3.

Tuggiatok megh hogi az Istenis, es o az Isten, o teremtet minket es nem mi, mi magonkat, es Nepe, es az o Mezeienek Nyaiai vagionk

Somma.

Sem Angial, sem Ember nem teremtette az Embert, sem semi allatt, hanem az Isten o maga.

I. Tanaczkozot.
II. Ezzel tanaczkozot.
III. Az Embor bizonyoßagir tanaczkozo

Az ELSÒ RÒL.

Ki teremtette az Embort.

Hogi az Viſten teremtette legion az Embort es nemmas valaki erre ſok bizonſagink vannak az iraſokban.

Muſculus in Locis Com: fol. 14.

Az Embornek teremtetese felol mit kòl az Embornek erteni, ſohoman nem ertheti̇nk iobban megh, mint az Zent Leleknek tanitaſabol, mellyet az Zent iras elonkben ad.

Mert olli igen megh bakult az Embori elme, hogi ſem az ò teremtoie felol, ſem maga felol igaßat nem itelhet. Ennekokaert arra kel gondot viſelnunk hogi az Embornek vagi maga felol, auagi az Iſten felol az ò teremtoie felol kòllion valamit erteni, es kelegh nelkuel tudni, mind azokat iob erteni es tudni az Zent iraſokbol hogi nem maga feietuel.

Ollyak pedigh azok, hogi kuennemen megh ertheti̇nk.

Kichinòk, de eroſsek,
igaßak, haßnoſsak
Zuuekſegoſsek es illendòk.

Az Embornek teremtese felol az Moyſes Gen. 1. & 2. rouideden zoll:

Elòzòr, azt mongia, hogi teremtetet allat az Embor, mint az tòb allatok, vòdò zauent lett, es vòdòk elòt nem volt.

Az eredetre nézue minden allat
eleb valo az Embörnel. Walami
teremtetöt pedigh, nem magatul
vagion, az mie vagion, de attul,
az kitiöl, ö maga teremtetött.

Mikor teremtetöt, akkor sem cse-
leködhette hogi massà legion hit-
vanbà, auagi iobbà: hanem az
mint az ö teremtöie akaratia szerent
teremtetött sziak szinte vgi lött.

Söt mègh semmi segetseggel sem
lehetöt, hogi az mi lött azzal löt volna.

Igi kel minekünk az Embör te-
remtetese felöl erteönk, mert öis
mint az töb allatok vgi teremtetöt,
Es egèszen valami az Embör, vala-
mie vagion, az ö teremtöienek
akarattiaban, bölcsesegeben es ha-
talmaban vagion mindönöstöl.

Masodszor. Ha tugiuk azt, hogi
az Embör teremtetött allat, az az
kerdes immar: Kialtal teremtetöt.
vgian ottan megh felel arra Moses:
Teremte az Isten az Embört.

Az Poganiok iraasi azt mongiak
es ellen hogi Prometheus az Deuca-
lion apia teremtötte az Embört.
de az nem Embört teremtöt, hanè
Sarbol Embör képöt formalt volt.

Mij ismerjük teremtönknek azt az
Istent, az ki mömiet es földet terem-
tötte, es mind azokban lenö lathato
es lathatatlan allatokat, es azt
valliuk hogi mindönöstöl vgian
sziak attul vagiunk, valami vagiunk.
Jt azert az kenantatik tsiolönk
hogi mint teremtöt allatok az terem-
tötöl függiünk mindönökben.

Esa. 45.v.12. En teremtöttem az földet, az Embörtis en teremtettem ö raita: az en kezeim terießtettek ki az egekes, es minden ßereginek en parancßoltam.

HARMADIK.

Senki az Istennek munkaiat ö magaban, avagi maßban ne itilalmaßa.

Esa 45.v.9. Vay annak az ki az ö teremtöieuel pörül, az cserep az földnek cserepeuel: Nemde az Saar mondhattiae az fazekiartonak: Mit csinalßz? Nem az tekezed munkaia ez. Vaij annak, az ki mongia az ö Atyanak: Mit nemzel? es az Aßßonak: Mit ßülsz?

Pro.14.v. Valaki az Igent megh ßinßollia, az ö teremtöiet gialaßßa az.

TANVSAG.

Ez hit, melliel hißßük hogi Isten teremtöt minket, harom dologra tanit:

1. Hogi tellies Istuel az mi teremtö Istenönktöl függiönk mindönökben.

2. Mindön megh elegöggiek azzal az allapattal az miben teremtetöt es halaadaßal Istenönk volgallion teremtöienek.

3. Senki az ö felebaratianak akar minemü kekemi allapattiatis megh ne vetallia, hogi abban az ö tözön: ßegös teremtöiüket ne itilalmaßa.

NEGLEDIK.

Azzert irtam azt ßem tagaggia: Miböl teremtettönk:

Gen.2.v.7. Formala azert az Istenis az Embört az földnek porabol.

Mi lehet hituanb, alabualo es alhatatlanb az földnek poranal, möliböl alkalmatos teglakat ßem csinalhatnj? Immar valami ßüßkeres ßarbol teremtetöt volna.

Tanusagh.

Az mi eredetönkenek moggia megh tanit itt az mi Nemönkröl, kit megh tekentuen tardonk zilidsegöt, alazatossagot, neu Mongiak amaat:

Te por es hamu mit keneliködöl.

Mi lehet igieb az mi porbol lót, hanem vgian diak azon por.

Azt mondhatta volna az Istenlelök:

Formala az Wristen az Embört az földbol, vagi az porbol. Akarta az Isten eszel az mi eredetönkenek alazalo voltat ki mutatnj, midön Porbol valonak mongia az Embört.

Adammakis azt monda:

Porvagi es porra kel lömöd.

Mintha az Seghnek mondanad:

Seghbol vagi, Seg vagi, Segreis kel lömöd.

Eötödzö R.

Mikeppen teremtetet az Embör.

Az Embör teremtese felöl is igi zoll az Moyses Propheta.

Formala az Wristen az Embört az földnek porabol, es az ö Orcaba: iara fualla elö lelkött, es az Embör lön elö lelkes allatta.

Az formalasnak igeieuel az zent lelök megh ielönti az teremtönek.

I. Zorgalmatossagat.

II. Az eskötis megh mutattia Miböl teremtötte az Embört. Föld Porabol.

III. Kearia lehellöt, es az lelkötlen, mozgasnelkül elmesigh nelkül lehelles nelkül valo Szömbi Adad, lelkes ez elö allatta lött

Az Azzoniallat felöl is es harom igeuel zoll: Formala, Epite, lehelle.

Az Emberek, az Istenek es
Az Szomszedaink teremtesekről
valo minghatatlan elmelködesiket,
tanetztatni akarta az Szent lelök.
Mind imetzöket: /
Mikeppen teremtetöt,
Micsoda Szorgalmatossagal;
mi czélnel Mimi ideigh.
Intetönk azert ezökkel, hogi azmi
keneses Szoval, iratokot, illendö
böcsületel erdemlyük, es az mi
teremtönket ismerjük S. böcsüllyük

AZ MASODIK REZE.

Mire teremtötte az Isten az Embört.
Az ö képere es hasonlatossagara.
Az Emberek Meltosagarol Szol.
Mi lött pedigh az Emberek az Ese
elött valo meltosaga, Nem tudhattiuk
azt megh, Solomon

Ecclesiastes 7. xx. 29. Az en lelkem
megis tudakozot valamiről, de nem
talaltam. Ezör közzül eggi igaz
Embört talaltam: Mind ezök
közöt pedigh eggi igaz Aszonit
nem talaltam. De ezek iol megh
lasad, ezt talaltam: Hogi az Isten
az Embört igazan teremtötte.

Ezt pedigh nem az testnek igie-
nöss allapatiarol, kel ertenj, de
az elmenek igasagarol, melliet
elsö igasagnak hiünak, meli az
teremtö Istennek ismeretiis bc fog-
lallia, Engedelmet, hitöt, es az
Szeretetöt, melliel mind Istennek
S. mind Emberöknek tartozonk.
az igaz akaratnak Szabatsagat
es mind ezekhöz tartozo töb ekes-
segekket egiemben be foglal.

Az elsö Embör azert termezet
zörent igi terömtetöt volt, hogi nem
chiak testeben de Ertelmebenis
igaz lönne, akarattiauals
zabadossan birna: ugi, hogi ha
akarna Istennek engedhetne.
Vizontak ha nem akarna en=
gedni, tehat vetközhetnek.

Noha azert igassagban es az
iora valo zabadsagban terömte=
töt volna:, mind az altal az
Angialoktul ebbe különözött:
hogi az rendnelkül valo indu=
latokkal könnie kesertetethetöt,
es könnie haiolhatot, söt megh
az Elsö igassagtulis el vonattathatot.

Mölünk az Angialokban helie
minezen, kik az el vezött Angialok
utannis az Isten igassagaban maradtak.

Az HARMADIK RESZE.

Miczoda az Isten kepe.

Terömtetek az ö kepere es hasonlatossagara.

Az Elsö Embörnek meltosaga
adattatik itt elönkben.

Sokan az regi doctorok közzül
az Embörnek meltosagat ertötték
az termezetnek igassagarol,
Mondvan: Az Isten kepe az Em=
börben az, mellicl az fene va=
daktul megh valaztatik, tudni:
illik az Okossagh es az belsö Em=
börnek tökelletössege, kivel az
Isteni termezetnek, bölczesegenek
es igassaganak utahoz közelgetne.

Es sem megh vethetö ertelöm.

De oli meltosagra terömtetöt, hogi
mindön allatokon uralkodgiek.

Pſal. 32. En mondoſ Iſtenök vattok.
Az feiedelmek Iſtenöknek neuetteſnek.

Az Iſten kepe engedtetuen az Embörnek, nem rekeſti ki az belſö Embörnek igaſsagat, meli annak megh tartaſara oli ſzükſegös, hogi amelkiöl az feiedelöm Embör ſemmit nem kiüllönöz az feneualdaktul, hanem hogi okuanabb almokab, es chialardb az ö kegiötlenſegeben az Vadnal.

Ezi ertötte az Embör meltoſagat az Iſten kepere es haſonlatoſsagaral Chryſoſtomus Sanor es Szent Agoston doctoris. d. Gen. contra Manichæos lib. 1. cap. 17.

Gen. 1.

1. Cor. 11. V. 7. Az ferfiu be ne figgie az ö feiet, holot ö az Iſtennek kepe es dicſöſege: de az aſſzoni az ferfiu dicſöſege

Mind az keſſel az Iſten kepere teremtetött, az azzomiokat ſem keneſſe miti Szent Pal hogi az Iſten kepere formaltaſsanak mint az ferfiakat.

Eph. 4. V. 24. Oltözzetök föl az uy Emböre, ki az Iſten Szerent teremtetött igaſsagban es igaſs mondaſsnak Szentſegeben. Zoll azert Szent Pal az Meltoſagrol melliet Iſten az ferfinak adot, hogi az aſſzonallatot föllöl mullia.

Az Embör teremtteſeröl valo tanuſaghnak Sommaia:

Megh hallok rendel imezöket:

I. Az Embör teremtetött,
II. Iſtentöl teremtetött.
III. Az földnek porabol teremtetött.
IIII. Szorgalmatos tanaczkozaſsal teremtetött.

V. Termeszettel es meltosaggal
minden allatok fölött ekösitettet.
VI. Az Istent kepere es hasonlatos-
sagara emeltetet föl.

Minden eszöket ha jol eszünkben
veszszük es rola gondolkodonk
az keresztieni böldösegnek mes-
segös kutfeie arad elönkbe.
Erreis hadnal hogi eredetönkröl
gondolkoduan Ertelmesbek leszönk,
es az mi elsö szüleinknek elebbi
igasságukat es meltosagukat
inkab megh esmernen, tugiuk mit
veszettönk el, Ezaz Emberben
az Masodik Adamban az mi
Uyomon születesönknek szörsö-
ieben nem kichin Niereseggel
talaluuk megh.

Emre diczöszegh. Amen.

IIII. Praedikatio
Az Istennek lattatasarol.

IIII. 4. PRÆDIKATIO. vö. 3.

PRÆDIKATIO

Az Istennek lattatasarol.

Joh. I. V. 18.

Az Istent soha senki nem latta.
amaz Eggiedsen egi fiu ki az Atia-
nak kebelében vagion, ötet elhozta ki.

Somma.

Az Istent az ö termeszetinek allat-
tiaban az teremtett allatok közzül
eggik sem latta soha: Hanem
az Vdvözitö Jesus Christus az At-
tianak allattiabol örök üdösseknek
elötte született fiu, ki az üdösnek
tellieszegeben az mi üdueszegönkre
születtetven az Emberi termeszet-
hez szüznek meheböl megielönt

es lathatoua, lenen az testben az ó Zent akaratiat minekünk megh jelöntötte mondnyá: Az ki engömet lat, lattia az, az Atyiat. Mert az Atyia es en egy vagyunk.

RÉSZ I.

I. Kicsoda az Isten.
II. Miert nem lathattiuk.
III. Lathatiake az Angialok.

AZ ELSŐRŐL.

Kicsoda az Isten.

I. Neue kicsoda.
II. Minemű az Isten:

K. Micsoda az Isten
F. Az Isten örökkevalo vegheretlen
jelök, io, igaz, Zent, bölc, irgalmas,
mindzhato es mindz allatoknak
teremtöie, taplaloia es gondviselöie,

ki az ó igyekeben ö mönmagat vegi
jelöntöite megh egy legiön Atyia,
Fiu es Zent lelök.

Bizonsagok. ervöl: egyy örökke való

Thr. 5. X. 19. Wram Isten mind örökke
megh maradsz, es az te kiralisagod &c.

Wegheretlen. egyy az ö teremtöin

Hebr. 1. X. 11. Mint az ruha megh aul=
nak mindönök es megh rosadnak.
the pedigh akon vagi, es az te estē=
deid el nem foginak.

egyy Jelök.

Joh. 4. X. 24. Az Isten lelök, ennekokaert
az kik ötet imaggiak, lelökben es
igasagban imaggiak.

Jo.

Matt. 19. X. 17. Monda neuek Jesus
az Isfiunak: Miert mondasz engömet Jonak?
Senki minden io, hanem csak az egy Isten.

Igaz. Deut. 32. v. 4.

Az Isten dolga tellies: mert mindz vtai iteletből all. Az Isten igaz mondas, es minden almokjaghó benne Cselekódetiben igaz es igienes.

Szent. Leuit. 19. v. 2.

Zolly az egesz giülekézetnek, es mondgiad nekik: Szentók legietók, mert en Szent vagiok tehoua az tiü Istenótök.

Bólcz. Esa. 31. v. 1. 2.

Nem tekentótek az Izraelnek Istenere, es az tehouat ó magat nem keresték. Ne óis bólcz volna, es gonoszt hoz, bezedet sem masollia megh, de fól kel az latrok hazara, es az gonoszul cselekedtenek.

Irgalmas. Exodj 22. v. 27.

Mivdón az Zegeni-kialt en hozzam megh halgatom ötet, mert irgalmas vagiok.

Exodi 32. v. 6. Kialta Moyses:

Vram, Vram, Istos tehona, kegyes es kegyelmes, keszó az haragra, sok irgalmassaggal es igassaggal telies, irgalmassagod ezóriigh, elnezzed az bünt, az almokjagot es gonoszt, &c.

Mindenhato. Gen. 17. v. 1.

Az Isten monda Abrahamnak: En vagiok az mindenhato Isten; fanij en elottem es legi tókelletes. v. 7. Leszók temnód Istenód, es maradekodnakis.

Mindz allatoknak teremtóie.

Psal. 104. v. 24. Beszeghsokfelek az te cselekódetid Vram Isten! Mindenekot nagi bólcsen teremtótel, az the sok feleiószagiddal az föld betelt.

Taplaloia es gondviselóie.

v. 27. Mindónók te bemed remenlenek.

hogi aʒ ó cselekedetteket ideiekoran
megh aggiad. Adʒ önekik es gyönyörködtetnek,
Megh mitod kedeidet es mindg ioual
megh elegiʒnek.

Attia, fin es ʒent lelök.

Mat. 28. X. 19. Elmenuen tani-
ʒiatok minden nepeket, megh ke-
rʒteluen oket Attianak, fiunak
es ʒent lelöknek neueben.

1. Joh. 5. X. 7. Harman vannak aʒ
egben kik bizonʒagot tesznek: Attia,
Ige, es ʒent lelök, ezek harman egyek.

II.

K. Minemödʒ aʒ Isten?

F. Aʒ vegheretlen Istent aʒ ó allatiaból
aʒ emberi elme megh nem foghattia
aʒokaert oket kel megh ismerni aʒ ó
tulaidon cselekedetiből, melliek
aʒ traʒban sok rendbeliek.

Jer. 10. X. 10. Aʒ Istenuen Isten igaʒmodo
ó aʒ elö Isten, es örökke valo kiralj
aʒ ó haragia miat rendʒeti aʒ föld,
es aʒ pokolbeli Nemzetök nem alhattiak
megh aʒ ó busulasat.

Ezt mongiatok nekik: Aʒ Istenök,
kik Mennyet es földet nem terem-
tettek, es veʒʒenek ezföldről, megh
aʒ egyik alolis.

K. Ki aʒ földet aʒ ó hatalmaual teremti,
es Vilagot aʒ ó bölcʒesegenel erösiti,
es aʒ egeket aʒ ó értelmeʒegenel kinyuytotte.

X. 23. Jol tudom vagy hogi nem aʒ
emberé aʒ ó vta, sem aʒ iaro ferfiué
hogi hʒtʒit igaʒgathaʒa.

Esa. 45. X. 21. Nemde en vagiok aʒ
Istenuen, es mineʒen en kiuöletem
Isten; Igaʒ es üdueʒitö Isten
mineʒen töb ennalamnal. Teken-
cʒetök ream, mindg föld, ʒ kbatuj meghʒabadul

Senki nem lathatta az Istent.

Az Szent Janos mihuan bizonitria azt hogi az Istent soha senki nem latta,

Nem chiak az testi latasrol ert.

1. Tim. 6. v. 16. Chiak az Istennek vagion halhatatlansagh, kinek felsegesben lakik az honan senki nem iarulhat, kit az Embörök közzül senki nem latot, sem nem lathat. Ennek tiztösségh, es hatalom mind örökke. Amen.

Ezt az Istent senki az ö elö alkalmatossagaban megh nem ismerheti, hanem chiak az Christusban.

Tanusagh.

Az mi allapatunk bizonsagtalansagh mint az regi Szent Attiake.

Mert az Isten, ki az elött az ö titkos dicsösegeben reitözöt vala el, masfelöl minekünkis kellen magat ki jelentene, es mienk lathatona tenne.

Heb. 1. v. 3. Az ö kepenek ki merött alkalmatossagh, stb.

Azt mongia azert az Euangelista: jelentette magat ugy es sokaglast hogi az Leanyban ugyis ki az Atianak kebelében vala, mienk ki jelentöt noha el nyiltot volt.

2. Cor. 3. v. 18. Mi mindnyajan ki takart ordoual mint egi tükörben nezzük az Istennek dicsösegit, vegyian azon alkalmatban be formaltatunk dicsösegröl dicsösegre, mint az Urnak Lelketöl.

Ellenuetes.

Az Atiakis lattak az Istent.

Gen. 32. v. 30. Lattam az Istent
Zinről zinre, es lelkem megh maradot.

Ex. 33. v. 18. Monda Moyses az
Istennek: Mutasd megh ennekem
az te dicsőségedet. Monda az Ur.
Altal viszem minden iomat zinod
előtt, es az Tehouanak neuemel
zollok te elötted: es kiöriröllek
az kin köriörüllek es irgalmas
leszek az kinek kedues zek. Monda
es folót: Nem lathatod az en zinemet,
mert nem lathat engem az embör
hogi ellien. Monda megis az
Isten ime heli vagion nalam
es ali az kövön allana. Leszen pedigh
midön az en dicsőségem altal megien
az kövön allanak barlangiaban

allatlak tegöd es kezem mel
megh otalmazlak tegödet migh
altal megiek. Az vtan kezemet
el vészöm hatul megh latöd, az
en orczam pedigh megh nem
lattathatik.

Ertette ezt Plutarchus az Istenről. v. Osirisről.
Ne imagginek az Egy[p]t[o]s az földöz,
az Napot es az holdot az tüzöz, s
vizöz ezek mind dsiak tüzkövek.
melliekben annak dsindalatos
mysteriumit meglelik, ki es Világa
teremtette es ekösitette.

Az Istennek illien latasa
mint egi hat mögöl vagion, mellyz
alazatosan kel zömlelny: Holot
az Istent elöl az az zömtyöl sőbe
es eletben nem engedtetik latny
igi fölöl vala Isten Moysesnek is.

Deut. 5. X. 24. Ime aʒ Istenunk
aʒ mi Istenünk megh mutata mi
nekünk aʒ ö dicsöseget, es Nagysagat,
aʒ ö ʒauat hallottuk aʒ tüʒ
ʒöʒʒöl: Ma lattuk hogi aʒ Isten
ʒollott aʒ Embörrel, es Elet.

Num. 12. X. 7. Aʒ en ʒolgam Moʃis,
aʒ en egeʒ haʒamban hiuʃʒes.
ʒaiammal ʒaiaba ʒollok ö Neki.

Tan. Eʒ beʒelgetesnek meggia
nem halonlittatik aʒ mienkböʒ.
De mint aʒ elöt ʒokta vala magat
Isten homalyban kiiehnunj,
es tanul megh mutatnj.
Midön valakiknek nihabban
ielönt volt megh, aʒollianok
mondottak hogi aʒ Istent ʒimöl
ʒinne lathattak es Ismernj.

Aʒ vödönek meggiat kelgondolnj.
Azomban nem lattak aʒ Istent, hanyʃok akadaliok voltak elöttök.
Kinalkeʒen valo latas volt amaʒ,
es aʒ többi fölött tettetöʃöb, mellyr
Moʃis aʒ hegion aʒ küʃikla mögöt kapn, nyʃmegh mint vala,
Mind aʒ altal vgian megh mögia Isten mikj: Aʒ en orʒamat
nem latod megh, chiak hatul ʒc.

Dan. Megh mutata Isten it
Hogi aʒ ö tellies lattataʃa
megh inkön nem volna.

Maʃſan pedigh aʒ ki latria aʒ
ſiut, latria aʒ Atiat Joh. 14. X. 9.
Nem aʒ atiat chiak aʒ fiu iʃmerj,
es valakinek aʒ fiu megh akarja
ielönteny. Matt. 11. X. 17.

Az tamsagh igen eröszen all:
Az Istten ki az elöt lathatatlan volt,
Megh ielönt mast az Chinsban.

Az fiu az Attianak kebe-
leben lemj mondatik Emböri
mod szörent, kik az ö kebelükben
mondatnak boczatami azokat,
kiknek titkukat ki mongiak.

Az Mellied az tanaczinak zekj.
Az fiu titkos tanacza az Attianak.
Az Euangelium tehat Istten titka.

I. Az chinus az Attia titkainak tudoia.
Col. 2.v.3. Kibelsc rekesztettenek az böl-
cseseghnek es értelemnek kincsej.

II. Az chinus az Attianak kebelében vagion.
Joh. 3.v.13. Senki nem mönt fel az Eghben,
hanem az ki ala zallot az Eghböl, Az
Emberi fia, ki az Eghben vagion.

Jan. Az chinus vegi testessült megh
mi erettönk, hogi az Attiatul elnem
tanultok.

n Az chinus Istennek egebiszonitatik
hogi Istenis legion, Istennis hijnn.

Nem ösiak latia az Attiat
Nem chiak kebelében vagion
de azt kijs beszellötte.

Az Attianak tanacza es akaratia
mi volna az üdueszegh fiuk.

III Az Egi chinus tanitasa ala
tegink magonkat.

Mat. 22.v.8. Chiak, ö az mj Mestörönk.

IIII. Ö tanituani az Prophitak es
Apstk azok zauaris higgiünk
Chinst senkiert el nehagginkh

1. Cor. 3.v.6. En plantaltam, Apollos
öntözte, Istenadot Növekedest.
Semmi az plantalo, öntöző, de az Növekedo.

Lattiake aʒ Istengiaket aʒ Istent.

HARMADIK REʒE:

Matt. 18. X. 10. Aʒ kiſdedőknek Angiali mindenkoron lattiak mómingkin aʒ en attiamnak orczaiat ki aʒ Egben vagion.

Aʒ Istennek ʒine elől nagi gióriúſſeggel elmek.

Zoll it Chriſtus emberi modʒerent.

Mint valameli kinalj elől mindun-talan allanj es aʒ ő orczaiat mindenkor neznj, tegie leʒön; aʒ ő haʒaban mindenkoron valo ʒabados lakaſnak.

1. Kir. 10. X. 8. Aʒ ſabaʒbli kiralnő Aʒſori aʒ ſz. mondia Salamonnak: Bezzegh bodogh ʒolgak ezők, kik mindenkor te elődted alhatnak.

Luca: 1. X. 19. Envagiok aʒ Gabriel ki allottam aʒ Iſten ʒine elől.

Aʒ Iſten elől allani Sido ʒollaſnak meggia: Meli annit tesʒön: mint ʒolgalni aʒ Istennek, mindenkor ielen lennj engedelmeſſen.

1. Pet. 1. X. 12. Aʒ hiueknek kesʒitetet dicsőſſegben megh aʒ Angialokis kenyanak be tekintenj. Aʒ aʒ: Aʒ angialokis ſőlötte igen ohaitalkodnak aʒ Istennek illien nagi igaſſagnak iosagan es bölcseſſegen, midőn aʒ Chriſtus orʒaga be telliyődik. Es aʒert nagi titok, kinek ki iobbanſſa megis varia, es mitan kenyaniak.

1. Cor. 13. X. 12. Nezőnk mast tűkőr altal mint Meseben, akkor őſtan ʒemből ʒine. Mast reʒʒenent ʒde.

Mi vagyunk mikue aʒ Iſten igeie mint egi tűkőr elottunk, ki altal hiʒʒűk ő aʒ Iſtent, es hiʒőnk ő benne.

Az Angialok pedigh nem ʒükségkódnek Praedikatin nelkül, sem ögnek kiʃsh ʃzentʃigh mikről, semaz ʒent ʃzinek nelkül.

Mert az Istennek más latasaval elnek, sem nem tüskörben mutattia megh az Isten ʒinet nekik, de miuan mutattia ielen lömi magat.

Mi pedigh holot megh ollian magaz ʒekbe nim haghattonk, az Istennek chiak ollian kepet lattiuk mikis az ó ʒeirben mutattatik, az Sacramentomokban, ʒ az egyz Egihazi ʒolgalatban adattatik.

49

V

PRÆDICATIO.

Az Angialok ʒolgalattinkrol.

Psalmo 104. xc. 4.

Az Isten az ó Angialit teʒi lelkekke, es az ó ʒolgait egö tüznek langiana.

SOMMA.

Zollottonk az Embernek teremtetesről, az Istennek örökkeualosagarol, ʒollionk az Angialokrolis.

REZEI.

I. Wannake Angialok.
II. Micʒodak,
III. Teremtetött allatoke.
IIII. Micʒoda tizetüek.
V. Kelle tizteʃmi ökee.

quádo probak ese Angelus Domini mis
Mtk. in 2. Com.

AZ ELSŐ REZE.

Az Angialok vannake valahol?

Az zent iras semmit nem tollolliat
Ps. 91. 11. Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te
2. Cor. 12. vbi
reliquibus
de his enim
sem tanit aß mi henokodasra valo
Daniel. 7. 10. Exod. 23. 20. Iud. 13. 3. Luc. 1. 11. Act. 12. 7. Heb. 1. 14.
volna hamvn valami migh iratot
Gen. 18. 2. Iosephus. Matt. 1. 20. Pastorius. Luc. 2. 9. Apoc. 1. 1. 22. 8.
aß mi tamiß agonkra iratot.
Warnak pedigh Angialok
Arrol sok bizonsagok vannak zörte
Zörent, es olliak aßok hogi megh
aß Angialok tagado Sadducaeusok
sem mondhattak vgion ellene.

Act. 23. v. 8. Az Sadducaeusok tagaggiak
aß fel támadaßt, aß Angiale, aß lelkiť

MASODIK REZE.

Masodzor aß Angialok termeßetzörent
lelkiť, tißtiuk zörent Angialok, azaß
koiuetők, midőn Istentől küldetnek.

Zent Agoston doctor.

Az lelkiť Angialok, es midőn lelkiť,
nem Angialok, mikor el küldetnek

Angelus officij nomi naturæ vomen est. 30

akkor leßnek Angialok. Mert aß Angial
tißtiuknek Neue es nem termeßetiuknek.

Az letelne nezue aßok lelkiť,
aß munkara nezue Angialok

Kiteßi aßo Angialit lelkökke, es aßo
zolgait Isó tyúznek langhiana. Heb. 1. v. 7.

III. Nem Isten allattiabol zyületett

fiak aß Angialok mint aß Ember,
hanem aß Istentiől teremtetett alla:
tok, di lelkiek, es aß tob teremtett
allatoktul megh valaßtattanak.

Ellenuetes.

Lam Iob. 38. v. 7. Midőn örülnenek
mindnyáiaß aß Istén fiai. Hmgh.
Iob. 1. v. 6. Az Istén fiai el iövnek, es
allanak aß Istén elött.

Tehat aßokis Istén fiai.

F. Az Iras mgi rondbeli fiakat tulaj:
donio Istennek. I. Az Angialokat,
II. aß tiineket. III. Az Peridelmeket.
IIII. Az Iesus Christ.

Az Angialok Istenfiai.

Mint Zent Joh. 1. X. 6. és 38. X. 7.

Az hinek Istenfiai.

Joh. 1. X. 12. Valakik ötet vevnek ollian hatalmat ada nekik, hogi Istenfiai lömenek, valakik az ö nevében hinnenek, kik nem az vérből sem az testnek indulatiabol, sem az ferfinak akaratiabol, hanem Istentül születtettenek.

Az Feiedelmek Istenfiai.

Pſal. 82. X. 6. En mondottam: Istenek vattok, es az Magaſsagoſnak fiai, vattok tü mindnajan, de azert mint az Embörök megh haltok, es mint eggik az feiedelmek közzül el estök.

Az Iesus Christus Istenfia.

Pſal. 2. X. 7. Megh beszellöm mit mondot nekem az Istenem: En fiam vagi te ma szülteleck tegödet. Kerjed tülem es adom az Poganiokat örökségül. &c.

Hebr. 1. X. 5. Mert valaha kinek mondotta az Angialok közzül: En fiam vagi te, ma szülteleck tegödet? és ismegh 2. Sam. 7. X. 14. En leszök ö nekj Attia, es ö leszön nekem fiam.

Az Hinek azert az Christusban fogadot fiai Istennek.

Rom. 8. X. 14. Valakik az Istennek lelketeül vitetnek azok Istenfiai. Mert nem vöttök az szolgalatnak lelket felelömre, hanem az fiusagra valo fogadasnak lelket vöttök, ki altal kialtiuk Attiam, Abbis Attiam. Azon lelök bizonsagot teszön az mi lelkönkel hogi Istenfiai vagionk.

Az Feiedelmek

Istenek es meltosaguk szerent mondattatnak Istenfiainak.

Az Angialok

Nem termöket szerent valo fiai az Istennek, mint az Christus

Az Christus Jesus
Teremtet Jörent valo fia az Istennek
Egyetlen egyetlen pedigh.
Joh. 1. Az Istent soha senki nem
latta, hanem az fiu, ki az Atyanak
kebelében vagion. Az ſſge teſte lön
es lattuk az ö dicsöſeget vgy mint
az Atyatul Egyetlen egyetlen vgy
fiunak dicsöſeget, az ö Atyaſy gyeböl
vöttönk mindnyayan kegyelmet kegyelemre.

Az Angyalok pedigh kegyelemnek,
fiuſagadaſnak miſtoſagaual mondat-
nak Iſten fiainak mint az bekeſſegnek.

Sokan vannake az Angyalok?

Amaz Dyonyſius Areopagita az
Angyalok röndi felöl ſokat irt
in ſua Hierarchia.
Sokaſagukrolis ſok bizonſagunk
vagion az iraſokban Jörte Jörent.

Dan. 7. X. 10. Ezer ſzer valo Ezer-
ſzolgalnak vala nekj, es tizſzer ſzaz
ſzer ezer alnak vala ö elötte.
Matt. 26. X. 53. Veliede hogi nem kerhetnek
az en Atyamtul többet tizenket
Jerygh Angyaloknal?
Heb. 12. X. 22. Jarultatok az Sion
hegihez, es az eleö Istennek vara-
ſahoz, es az mennyi Jeruſalemhez
az ſzamlalhatatlan Angyaloknak
ſeregeben, gyülekezetiben.

HARMADIK REZE.

Teremtetöt allatoke az Angyalok?

Az Zent Irasnak ſokhelyen bizonyitia, hogi
az Angyalok teremtöt allatok, es
az Istentöl teremtettek ökis.
Heb. 1. X. 7. Pſal. 104. X. 4. The vagy
tehöd az te Angyalidat lelkekke, es
az te kö uztiddat ſgö tüzzenek langyaua.

Col. 1. V. 16. Az Chris altal teremtettenek mindönök: Mind abök az kik az Egben vannak, es az földön, lathatok es lathatatlanok, akar kiraly Zekök, akar vrasagok, akar birodalmak akar hatalmasagok, mindom mindönök ö altala es ö nekie vannak.

Psal. 148. V. 1. ad. 7. Dicserietik az Vrat Mennyböl, dicsörittök az Magasagokban ötet, dicsörittök öttet minden ö Angialj, dicsörittök öttet minden ö seregi. dicsörittök öttet Nap, hold, dicserietik öttet mindnjaian tüz fenlö vilagos Czillagok, dicsörittök öttet Egeknek Egei, es tüz bizik, kik az Egek fölöt vannak. dicseriessök az Vrnak mert, mert ö parancsolt es teremtettenek, es megh allattа azokat mind örökke es mind altigh, vegyessen el nem mulek

K. Mikor teremtetenek?

F. Az Angialok teremtetese minemü ödökben lött: Az Vilagossaggal eggiöttec, az Embör elötte, vagi utana, anagi minden teremtet allatoknak utanna. Mongiamnyi az, valaki az Zent iras kiviöl valamj igazat tud mondhatny.

Az regi doctorok Epiphanius es Agoston doctor, nagi miuan bizonnyiak hogi arrol semmj bizonios iras nincsen sohol.

Az miröl pedigh iras nincsen Vendegem nekünk nem kerdezhetnj azt, de nem tudassa annak velök dolom milkön megh hinni.

Ugy ha tugginc hogi teremtetett allatok az Angialok, akar mikor lött. Tugginc halakat inkab az Istenek hogi az Emböri Nemtnek illien böcsületis Szolgakat rendölt es allatot.

Az Istennek dolgaloztatt Angliai
elott elliink mi zent es Angial[illegible]
vigyazzunk hogi valami chialardsagbol
zep zin alat el ne hitessön amaz
almok ordögh, ki bilagossagnak
angialana valtoztatia nika magat.

K. Miert tiekolta el Isten az
Angialok teremtetesenek ideiet.

F. Vgi vagion, hogi az Isten el tiekolta
az Angialok teremtetesenek ideiet,
aztis el tiekolta miböl teremtettek,
minemodon teremtettenek.
Athanasius doctor mind ezökre
megh felel In Quaest. ad Antiochum,
Vgian mint akart segismond, az zent
elök az Angialok teremteteseröl
semmit az iraspol az Moyses elsö
könyueben zollani, ezert, hogi az
balvanyozasra hailadozo lelkeiök
ne vehessönek vegi, mintha
az Angialok altal teremtettek volna
az Mönd föld, tengör, es minden
ezökben lehö allatok.

Psal. 91. V. 5. Mert az ö Angialinak paranczolt te felöled, hogi megh ö vigyenek tegedet minden te vtadban. Kezökben hordanak tegedet hogi valamikor ne akadgy labad ne üssed az kövön.

NEGIEDIK RESZ.

Miczoda tiztiek az Angialoknak.

Kiualtkeppen ket hat fele tiztiek vagion.

Matt. 4. V.

Elsö. Istennek dolgaznak mingyart.

Theodoretus. Az Istent segismond, örökk, dicsönik, dicsöitik, maggiak örömödönek ö benne, az ö dolgaitatok Istent dicsönik, elötte hullyk.

Esa. 6. V. 2. 3. Az Seraphim es Cherubim zünnyön zonal dicsönek zent, zent, zent az ö segitsegek vna Istennek.

II. Az igasagot zeretik az Angialok. es azt akariak teriesztenj, az Istennek tiztoßagat mindönyüt magaztalliak, az hamis Prophetakat az Antichristust es tudomanianal eggiöttebb rontiak.

1. Pet. 1. V. 11. 12. Az Lelkuel az hiuenek kezdetetöt dicsöseghen nagi buzgosaggal tekenteznek be.

Matt. 13. v. 41. Az Embörnek fia
el bochattia az ö Angialit, es az ö
orzagabol mindz botrankozasokat
ki zaggatnak, es azokat, kik alnok:
sagot zeh követtenek ki vetik. etc.

III. Az Isten zine elött alnak mindzkor,
variak es azonnal tellyesitik paran:
cholattiat. Az Emböröknek ki
bezellik az ö akarattiat.

Luc. 1. v. 11. Visus est Ang. Zachariae.
v. 26. Hatodik holnapbol küldetik
Gabriel züz Mariahoz Nazaretben.

IIII. Vigiaznak az mi üdvössegönkre.
Igen hivek, igen giorsak tisztjökben,
idein megh intnek az iövendö
veszödelömröl es vigaztalnak.

Az Bölchek megh intetnek Matt. 2. v. 12.
Joseph Egiptomba futa. Matt. 2. v. 13.
Christus az kertben vigaztaltatik Luc. 22. v. 43.
Agar megh segittetik Gen. 16. v. 9. 14.
S. Pal Apostal az haioban az tengörön
megh batorittatik.

V. Az gonozoknak büntetesere küld:
detnek, hogi raituk bozzut allianak.

Az elsö zülöttek Aeg. megh ölettetnek. Ex. 12. v. 29.
Herodes Agrippa ki öleti Act. 12. v. 23.
85000 Sennaherib taborat megöli 2. Reg. 19. v. 35.
David lata az dögh halalban 2. Sam. 24. v. 17.
Az Embörnek fianal iönnek 2. Thes. 1. v. 7.
Az Edenieket ki töltik Ap. 16. v. 2. 17.

VI. Minket öriznek, hogi valami
veszödelöm ne talalion, elönk vannak
utunkat igazgattiak.

Tabort iarnak az hivek körül. Psal. 34. v. 8.
Öriznek Isten uteiben Psal. 91. v. 11.
Az kisdedek Ang. lattiak az Attiat. Matt. 18. v. 10.
Jakob giözködött az Angiallal Gen. 32. v. 25.
Elisaeus zolgaia tüzes zekereket lat. 2. Reg. 6. v. 17.
Eliezernek utat igazgattia Gen. 24. v. 7.
Michael Persiai fejedelem Dan. 10. v. 13.
Nabucdnozor vigiazot latot. Dan. 4. v. 10.
Apostalok az tömlöczböl
Angial altal viszetnek ki. Act. 5. v. 19.

Wagione mindgnek ſaiat Angiala

Act. 12. v. 15. Az leani akt mongia vala hogi az fokſagban vettetett S. Pitir kiszabadult az az aitot veri, az tamit: vamiok mondanak: Az ő Angiala volna.

Aug. Mon. Az ő Angialat mundi, ki istentől adatot volna az ő otalmara. Ighi Sz. Ctms

Matt. 18. v. 10. Az kiſdedek Angiali latiak az Attianak orczaiat.

Igen erötelen veleködes az, imin, hogi mindgnek ſaiat Angiala volna.

Nihia egi Nimrtnek egi Angial tulaido: mitatik Dan. 10. v. 13. Az Perſak Angiala, az Görögök Angiala mundrtk.

Nihia kgi Emkir mek ſok ſzingh Angial. 2. Kig. 6. v. 17. Az Elisæus otalmara ſok ſzinnyös angialok mönek volt.

Sohol az iras kinek kinek kiülön Angialt nem mond.

Pſal. 91. v. 11. Tabore iartat Iſten az ő angialinal hiuj körül.

Az Poganioktul marat maradek azis hogi mindönnek kee Angiala volna:

Elegh tanusagh ez it minekünk: Hogi az Amaszent egi hatert az kgez Mimnij ſzingh Angialok vigiaznak. Es igi az Zsidsegnek ideien, hol kgi Angial, hol töb, minket otalmaznak,

Bizonj megh böcznülhetetlen ez, az Istennek illien nagi io volta, hogi az Angialokat Zolgalo lelkökke tötte mi könyünk, noha az ő Felſegenek ellagozo ſemici volnanak.

VII. Az Angialoknak tulaidonitatik megh az kgek forgasais.

2. Sam. 22. v. 10. Az Iſten megh haita az kgiket, es le Zalla, az ő labain hozmali vala. Es az Cherubinon iar vala, röpül vala, es az Zelnek Zarniain mene, röpüle.

Ezech. 1. v. 18. Az kerekek minden ſzöl Tömöſök valanak.

Az Angialokat minekönk olnagi multoſsaggal eggia elönkben, hogi abokat nem eſmiak Zarmaſokonak de Zömöſökönk is mongia. Mjert hogi aſs Iſtentöl veszönk bitattarot tiſztött nagi bölön es hamar Zgöziis vöſik.

Az tanitokban es aſs köuetökben es kel dologh igen kenszeratik. Mert akkor igaſsan vöſelik tiſztöſ kel ha eſöſsen es vonakodaſnelkül iarandzak el abban.

K. Megh iſmerhettiüske aſs Angialokat.

F. Nem Zükſegh aſs Angialokat iſmereri felöl ſokat diſputalnonk mert aſs nem Zinten ki mihöſtöſ, holot hamiſ allatok. Az mi feleſegh aſs ö ſolgalattiokat illöj es könyörgöſet, bizoni dologh hogi igen böldögök, igen eröſök, es ſemmiben megh nem fogiatkoſtanak. Mert aſs ki ökel, el küldöj aſs am aſs böldögſegh, es aſs ö könyörgöſek alkalmatoſſakatöj.

Mind ezökböl megh tudhattiuk immar mikoda aſs Angialok: Az Angialok ió lelkök, Mennieſk, romolhatatlan allatok, Iſtentöl teremtettek aſs ö paranczolatinak tellieſiteſere, es aſs himnek otalmaſsara, aſs böſön allaſsa.

Otödik reſe.

K elle tiſztölni aſs Angialokat

Az köröſtienök közöſöl vannak olliak kik aſs ö angialiokat küldön akariak tiſztölnj; de ket teröl gesben akadnak: Eggik, igen bizontalan aſs hogi kinek kinek küldön ſaiat Angiala volna. Vakmöſegh feleſegh valamit Iſten igerie kiönöl vallanj.

Masodik teruiseges es: hogi ha
sinten aß igaß volnaiß de mynis
chiak armira tistolnj aß Angialokat
hogi aß Angialok vra teremto
Istene follenk tistohendo volna.

Ap. 19. X. 10. Aß Angial labahoß esim,
hogi otet imadnam, de aßt monda
emekem: megh lasd, ne cßeleked
aßt, Zolga tarsod vagiok, eggi aß
te Attiadtiai kößößül kikiuel aß
vrtiins biißonsaga vagion. Istent
imaggiad, es aß Prophitianak io
biißonsagh tetele.

Dan. 8. X. 16. Wlaj kozepß kömböß auat
hallam, ki kialtuan monda.
Gabriel tanicß megh cßlatasra.
Es aß hol allottam oda iöue, en
el ijedek, es arcßul le bomlek
S. monda nekem: Ertsß megh em-
böreckfia cß latasvege ideie
milegion. Es midon Istenem
Zollama nagi alom iöue nam

es arcßul le esßem aß földre.
megh foga pedigh engömöt, es
talpamra föl allata. &c.

Az Angialok nem akartak hogi
ök Istenj tißtiseettel tißtößyssenk
mind Daniel S. mind tarsaßt föl
vontak aß földrül.

Nem kel tehat Istent föliet, Istennel
vagi arant ßim aß Angialokat
ßim aß holt anagi cßö Zentsekcß
itt tißtößrönk, hamm böcßü:
betöt kel mikis tömönk mient
hogi aß Istent aiandeki benebben
mutattak ö bennünk ki magukat.

Sommaria.

I. Nihuan vagion aß hogi Angialok ligienk.
II. Az Angialok Mömmi is hiuek.
III Istennek kiginlömbül fogadot fiai.
IIII Istent teremtette aß Angialokatis.
V. El tiltatta volt, hogi balmaniaßa
nagi maggiönk.

VI. Az Angiaknak sokfele tisztyök:

I. Az igasságot szeretik.
II. Az Istin elöt almak.
III. Vigiaznak az hiuk otalmara.
IIII. Az gonozokat bünteti.
V. Örömik, valónk vagymak, igazgatnak.
VI. Tömmö vagy ö bölömöl megh intnek.
VII. Az kyrikt forgatiak,
Zarnaiok az Sömösök.

VII. Nincsen sinkinek sariat vgi amagi ket, io vagy gonoz Angiala.

VIII. Az hiuk otalmara hol vgi hol sok angialt küldöz az Istin.

IX Az Angial akkor ismertetik megh mikor Istin arra kéri öket.

X. Sem Angialt sem Embört Istin fölött, Istennel vetélkedgyen nem kel hitetlenül, hanem abban az Istin aiandekat megh kel ismerni. es akkor az Teremtöt kel dicsérni.

VI.

PRAEDICATIO.

Az Ördögökröl.

Apocalypsis 12. V. 9.

Le vetetek amaz nagi sarkanj, amaz regi kigio, az ki ördögnek es Satanak hiattatik, ki az egez földnek kerekseget czialhia, az földre vetetek. Az ö Angiaihis vele eggiütt le vetetenek. Es nagi zott hallek monduan: Az mömben mast löt üdvösségh es erösségh, az mi Istenönknek országa, es az ö Christusanak országa. Mert az mi attiankfiainak vadolsa ledetetöt, az ki az mi Istenönk elött eijel es nappal vadolta öket.

SOMMAIA.

Az Amiaßent egi haßnak fó ellenßege aß ördögh nem okuelkiül neueßetöt

Ezör mestörsegjünck, mert mindz modon okot keres mellöl arthaßon aß hiuekre, de bißont aß Istennek Zent lelke aß iraßad mygh tanitot mikeppen lehetönk giözödelmesök ellene.

REZEL.

I. Az ördögnek sok mücj.
II. Eginihani Nemej.
III. Miben all ereie.
IIII. Minemüö fegiuer kel ellene.

ELSÓ REZE.

Az Eördoghnek sok Neueßetj.

I. Fondorlo, vadolo, patuaros, pörlödo arultato, dörsöngö, Mint aß Istennek vlött vadol, es aß attiafiak közöt uetöntö, Istent akaria hamiska tömj.

Iob. 2. X. 3. Az Iob mygis mygh tarta aß ö tökelletössegyt, noha föl indital vgömt hogi okuelkiül el ueßtemöhet.

Gen. 3. X. 4. Monda aß Eigio aß Aßszonak: Semmikeppen nem halok mygh: de tudia Isten valamól napon ezök es fanak giüjmölcßöl aß tiö szemeitök mygh milatkosnak, es ollianok lößök mint Istenek, ßot S. gonoßt tudtok.

II. Hamugsagnak attia.

1. Reg. 22. X. 22. Lelök hamugh lölök aß Achab Prophetaj Szaiukban.

Ioh. 8. X. 44. Nincßen igasßagh benne, valamikor ßól hamugßagot, magatul ßollia, mert hamugh es hamugßagnak attia.

III. Satan auagi Ellenközö.

1. Pet. 5. X. 8. Tßanok legietök, es vigiaßatok, mert aß veletök ellen: közö ördögh, mint aß sinc Oroßlanj körüßletök iar, keresuen kit el nieliön.

IIII. Gonoż akaro embör.

Matt. 13. X. 28. Az gonoż akaro embör konkolt hintöt aż ver mezeiében.

V. Satan, aż aż gonoż tanaczin.

Matt. 16. X. 23. Tanożsal el tüżöm Satan, mint botrankożasomra vagi.

Matt 4. X. Mene el tüżtem Satan.

2. Sam 19. X. 22. Monda Dauid (Abżainak) Micżoda közönk vagion eggi maśsal nekem ti vałtok Seruiah fiai: hogi ellenközök en velem tanaczos?

VI. Tudakor, okaranaż.

Plato in Gratilo Daemones gnaśi dicti merces th, prudentes et scientes à doctiw docere scio vult dici. Azaż Oli endakosok, okaranaßok, tudomyś: tösś, gyözök, kik aż embör okaśa: laśa giorson es kiżörnyen modot talalnak

VII. Regi aggh kigio.

Gen. 3. X. 1. Az kigio okaranaßab, az bizólki dób vala minden mezei vadaknal. kigio kepében vala myg gyözedelmes.

VIII. Sarkanj.

Ap. 12. X. 3. Embol amaż nagi sarkanj

Psal. 58. X. 5. Az ó mérgök ellenöz mint aż kigionak mérge, mint aż süket Aspis kigiovic, ki bé dugia füt hz.

Psal. 91. X. 13. Az Oroßlamon es aż Basilisk kigon tapodż, myg tapodod aż oroßlamak es aż Sarkamak kölkeit.

2. Cor. 11. X. 3. Feliż hogi valamikem mint aż kigio aż Euat myg csala ravaśagaval, igi aż tüż vałtok el mitök es mi faiżßanak aż eggiginöś segetöl mi vagion tisztaßag.

IX Sino Oroßlanj.

1. Pet. 5. X. 8. Mint aż sino oroßlan &c. körüllönk iar keresven bemönk kit el nyelhessen, de ellene allionk.

X. Embör oldókó, gilkos.

Joh. 8. X. 44. Az ördögh elseiő fyuia gilkos volt, es nem allot az igasságban.

XI. Kesertő.

Matt. 4. X. 3. Hozza iarula az kesertő. Mikoztkor gonoz agyra kesert pedigh.

XII. Tiztatalan lelők.

Matt. 12. X. 43. Midón ki megion Emberből az tiztatalan lelők. X. 45. Malanal gonoszab het lelket vesön maga.

Nem diak ki ezsót az tiztasagbol kiben teremtetót vala, de kemeny hüsre nagi örömyt, mastis arra ideön. Ebből vannak az fórtelmes buiasagok, faitalan kenansagok paranasagok, henyegek, vedőségek, tobbodasok, ordnasagok, kemhiszbelc.

XIII. Beelzebub.

2. Reg. 1. X. 2. Akarának Belzebubhoz az Ekron Istenihez kerdezni megh hanak.

Matt. 12 X. 24. Es nem vnoz ördögöket ogi tokepen hanem Belzebub altal

XIIII. Baalim.

Patronj in Papatu. Bij tudgiak.
Apro Istenek, az ördöb Istenj segetsegi.
Az Papasok kiset, az sok Zentek. etc.

XV. Belial

2. Cor. 6. X. 15. Mi igasságos Christusnak Beliallal? Christus mit igasagh, vagy duósságh, chz: az Belial sötétségh.

Az Gonoz Emberekis Belialok.

Psal. 101. X. 3. Az el hailottak dolgat gyülölem.
Deut. 13. X. 13. Ki mennek menjünk ha: misagnak fiai ki közüllök.
1. Sam. 2. X. 12. Az Eli fiai, Belial fiai valanak, az Istenek sem ismerik.

XVI. Feiedelem, hatalo, lelők.

Eph. 2. X. 1. 2. Midón ti megh holtatok volna az ti büneitökben es atkaikban, mellyek ben valaha iartatok az

ez világnak ideie törvént, az fe-
delöm törvént, kinek birodalma va-
gion az beźino łgon, es amaz
lelök törvént, ki maſtis forgolodik
az ellenkező ergödżin fiakban.

Az żent Pal mźn tulaidonit it
az Satannak tellis birodalmat az
ö akaratia törvént valot, Mölt fiak
az łgi Iſtennel vagion. Becſi
nagi łgiöttön birodalmat völlisl
ſamargat Iſten ergödżlmźből.

Nem ögiib abrot az Satan hamy
az Iſten hohere porölöia, kikel
az Emböröknek halaadat lanſa-
gukat żokta bźönteretnj.

MASODIK RESZE.

Az Eördögnek Nemeiről.

Hat rendbeli Nemej talaltatnak.

1. Tźżes. Kik az łgh alat iarnak
es az beźino łgy völtögnek.

Eph. 2. XV. 2. Az fiiuöldöm źźrte iaratok
kinek birodalma vagion az beźino łgon.

Ap. 16. XV. 8. Az Nyomdok Angial az ö
poharat arcbul az Napra, es adattatik
ö nekj hogi beüſegel egetne mint
tüzzel az Emböröket.

łghi II. Az fiiünk fölöt valo łgh
alliat margallia hogi arczon.
Miktor Iſten parancsollia nekj.

Lemit. 26. XV. 16. Wetök tüj vratok völtögeſt
döglettetös betegſegöt, hideglelest,
żöm emöthöt, żiuö failalo baratot.

Földj III. Az labunk alat valo földy iaria.

Matt. 12. XV. 43. Az tiſztatalan lelök
az Saraz helnekj iarija. &c.

Vilj IIII. Az vizeket iaria.

Az vizekön, nyrkön iarok ellen olalkodik
Habokat indit, haiokat sźüllöst.

V. Föld alat lakik
Az kut aſokat, arrom baiokat leöst,

Földhasadasokat es indulasokat tamadt, fundamentokat kidöjt, tüzes zivhar giakorta tamadt.

VI. Wilagossagh elött fut. Lathatatlan, es igen sötet helyön lakic, hidegh szigh chikorgo dirhaito. &c.

Mind ezök az hat rendbeli ördögök Nemej az kemörökkel olli igön ellenkeznek, hogi valamint S. Valaborgi arthatsanak, kik közzül nemöllik artalmasb es gonoszabb maskival, de vgian soha mindenek ionkra.

HARMADIK RESZ.

Menemüj erczlagion az ördögnek. Megh felel Athanasius (in vita Antonij) az ellen Isten hatalmat az ördögnek ket okaert. Elöször az ördöngösegere, mikor mi probaltatonk.

masodszor az mi bünteteshönkre,

Masodszor az mi bünteteshönkre, ha bünben heuerünk es gyönyörködönk, mindg valaztossagban.

Tanulliuk megh itt:

Az ördögnek senkin mindenn addigh hatalma nigh Istentül nem engettetik. Tovab sincsen, hanim chak az meddigh engetik Iob 1. Az hatamban az iösaggod. Iob 2. Testen, de lelken nem adatik birodalom nekj.

Az kinek valami szolgattia vagion azt mastul nem kari, de az ördögh Istentül ker birodalmat 3. Iob ellen, iösaga es egyszege ellen. Tehat minden szolgat birodalma ö magatul senkin.

Az eördögh mondatik be bunnj vegre az hitethnökben

Cal. in Harm. Ev. Euang. fol. 382.

midön aż Istenj felelmet hatra vetuen, megh alukik bennünk aż okossagnak virasossaga, es minth sömerme ki fogi belölünk minth ezekönsegöket ot el foglal.

Ez Zinten vtolso büntetesnek Neme, kit aż Isten ckiak aßoknac vet, kik aż vegsödelömre hagiattatnac.

Tan. Jo ideien eßönkbe vögyünk magonkat, hogi aż mi sokaigh valo engedetlensegönk megh ne erössitse aż kördögh orßagat, mert mihelön aż ö kegiöelen birodalmaban esönk aż mi el vegött esönk aż gonoszsagokban megh nem elegödhetik.

Mnsc. in Esa. 37, v. 18. Aż ördögh giakortab rötten=tessel anagi hitögetessel ckialogat mint erössak tettellel.

Sokfelöl kerül megh mastis:

Zömönke hamnia aż el ckialattaknak es el vesztenek sokasagukat, es aßoknac sokasagukkal aż mi kenz voltunkban ketsigben akar eitenj, ßt akar aż igaßagtul Zakadtanj.

Aż Makamut imthr akar terithnj.

Igj Zohan:

Hol vagion Syria? Hol Aßia? Hol Aegyptom? Hol Aphrica? Hol Görögh orßagh? Hol Jerusalem? Hol Athenäa? Hol Constantinapoli? Hol Antiochia? Hol Corinthus? Hol Ephesus? Hol Philipp.? Hol Thessalonica? Hol Coloss.? &c.

Mind aßokben aż Ckristnak Eccle=siai voltanak. De nem mindnek mögh. Ckhat Europat sem mindnj.

Mit köll eßökellen felelnöd?

Noha sok Eccklsiak el hallottanak aż Ckristtul, Noha aż Kitreckök es po=ganiok vjdöstek, rontottak aßokat, De akert aßt nem tehettek, hogi

valaki aż chins Neue mellet
megh ne maradot volna igaż
hitiben es tudomanyaban.
Sem aż Makmathoż
Sem aż Bretnekekhoż,
Sem aż teuelgő papahoż nē allottak.

J. Kor. 19. X. 14. Monda ſſlies
Megh bufultam fólottе igen aż
Szeregőknek draert ſſteneiert mert
el hattak aż te frigiodet aż ſſnael
fiaj, aż te oltaridat le tórtek,
aż te Prophetaidat feguerre han:
tak, es egiedűl maradtam, aż
en eletemetis el akariak ueſztenj
Monda nekj aż Istenа: Terj hiſſa
aż te vradra. Dcc. X. 18. Megh
het ezőrt tartok ſſraelbe, kiknek
terdiök megh mind megh hayolottak
aż Baalnak, aż ő ſzainк sem cſo:
kolta megh megh ótet.

Ha eż vilagh mind aż
Kereſztēnſeg melle allanais en nem allok

Mind azokat kőzőttis megh tartatat:
hatik aż igaż es hitű keresztian.

Az hiuek imatſagat bantiak.

Mindez henſagos es kilöttin
gondolatok, mellyek elmenk
ben vöttőmnk anagi aż
kmthyhn anagi imatſagban, aż
aż kerdőgnk chinſolaſabol hiānk.
valakik azokban nem giőmőrkődnk
nem banyhatiak azokat amaż
ſſelete kőrmiw kerecſtiónk. Mert
aż ſſtenhoż kőſchitz elmm, ki ő bēm
ismerődż aż imatſagnak igazin,
ſzimmi rendek aż kilöttin dolgot
be nem vezőn.

Megh iſmerőd eſt aż kerdőgnek
ellenőd valo giakorlatos harcſolaſat.
Gualthems bitonittia iraſaban aż
hogi ſoha aż Miattiankat vgi el nem
mondhatod hogi valami aż on kiniſ
valo, anagi ellenkőző dologh n[illegible] iuma
czőkben, de aż Celra nēz.

Hieronymus in vita Machanij Abbatis. fol. 63.

Megh aʒ barmokatis vɛʃtik

thiér. in vita thilanis: Azt tamitotta volt thilanin nyomis, hogi aʒ kirdögh olli igön giʒöloli aʒ igaʒ lmbörökct, hogi megh aʒ nekik ʒolgalo barmokatis megh vɛʃtj giakorta; Nem chiak ö magukat dc megh marhain= katis akarna mind ſemmivɛ törnj.

Aʒ ʒent lob iöʃagat mind el vɛʃte.

Aʒ Ethnus engödelmeből aʒ Gergeſe= muſoknak ket eʃör diʒnait ölek aʒ tengörben.

SOMMAJA.

I. Aʒ ördögnek ſoktele Kenei talaltat= nak aʒ inaſbol, kik mind olliak, hogi aʒ lmbörnek vɛttenyɛre valok.

II. Nemj öt rendbeliek. Fiʒeſenek, legh alat miaʒgallok, földnek beʃnek föld alat valok, vilagoſagtul futok.

III. Mind aʒ lmbör elhunyi.

IIII. Aʒ iſten ad ez engöd hatalmat nekik

I. aʒ ö dicsöſigyenek ki mutatajara.

II. aʒ gonoʒoknak büntetyere.

V. Nincʃen ſemmire ſajat ereiʃek

VI. Aʒ vɛʃödelem fiaibol bulhatik chiak.

VII. Giakortalo vɛttenyɛl: vʃhiʒalhatyuk Chriſtuſnak megh minc eröʃakkal.

VIII. Aʒ igaʒ hitüs lmbör mindönek elhu megh tartatathatik mind vʃgigh.

IX. Aʒ inatſagbanmis giakran probal.

X. Megh aʒ barmokatis megh vɛʃni aʒ hienken valo böʃtönʃagabol.

VII.

PRAEDICATIO.

Az Kördögh ellen valo fől fegiuerközesről.

Eph. 6. v. 13.

Az Istennek amaz fegiuereit mindönöstül fogua fől öltözzetök: hogi az vezödesmes ördöben ellene alhassatok, es mindent veghez vinuen megh alhassatok.

Alliatok azert agiekotokat fől öuedzuen igasagnak, ekessegnek, igasagnak meliuasanal derekasanal Saruitokat fől vonuan az Euangeliomnak elkeszitöt bekesegeuel Emek fölötte az hitnek paiszat fől vögietök, melliel amaz Gonosznak tüzes nilait megh olthassatok. Es az üdüsseghnek sisakiat fogiatok. az lelki feguerat az Istennek igeiet. Minden imatsaggal es esedözesel könyörguen mindön üdöben az lelök altal. Es önnön maganak az lelöknek vigiazuan mindg vegigh allassal es esedözesel minden Szentekert Es er eörtemis hogi emekön adattassek bözöd Szamnak megh nitasara nagi Szabadossan: hogi megh ielöntheszem az Euangeliomnak titkat. &c.

Sommaia.

Elsökben aggia Szent Pal az mi ördögh ellen valo viteszködesönknek fölfegiuerközesönknek meggiat es vendig:

RESZ EL.

I. Az feginerök nemeiről.
II. Mikeppen lehetnek hadnosok
III. Mi vegre: Az Euangyom teriedesere.

ELSŐ RESZ.

Az Fegiuerök Nemeiről.

Mikeppen az testi es lelki ellenseggellen harczolo vitézöknek ket rendbeli feginerkől: Azonkeppen az lelkj es belső ellenseggel az ördöggel hadakozo hiueknekis ket rendbeli feginerben kell oltözni.

Elsö rendbeli feginer ollian: mellyel testünket es tagainkat be takarjuk, hogi az ellenünk harczolo ellenseggh meghne sertheßen, seböket ne eitheßen.

Masod rendbeli feginer ismegh olly: Mellyel kezünkben fogiuk, es az ellenseggh ellen Jömbe vigyuk, vagy dal kezünk, könnek vele.

Az testet oltalmaßak es megis erössitik az könyedßesel, derekvaßal, sisakkal, sarmal es paijssal vagiob batorsagert es ekeßegert.

Az ellenseget pedigh akariak giözni tamul puskaval, agiuual, tillal, hartaßokkal, &c.

Ezüsel kopiakkal, pallosal, kardal, buzgamual, botal, hegiosßörrel, hanczarral, keßel. &c.

Ezökkel pedigh az Emberök mind az testi iosagert kiülsö el vezendö örökßegere, hiuert neuert harczolnak. migh kezünkben lezön, mergiakorna kj fogiuak ezök tülünk

Vegre mizor mindz fegiuer ki fogi
közüzkből, vüstökbekapnak, ölbe
esnek, egimaſe arczul csiapdoſsak,
torkon ragadgiak, hol el eiik
egimaſe, leggik aż ſ aż maſikon
forogh, hol eggik fölliül, hol aż
maſik fordul fölliül, hol eggik
maſikat megh fuitia, hol megh
kötözi, elötte haitia.

Es igi nagi giözödelmet latuan
vigadoż aż giözö, aż giözetöt
pedigh ſir, busul bankodik.

Igi vagion aż kelki harczis.

Mikel pedigh mind ahoż ime
aż Apoſtal vindel megh tanit:

Elsö fegiuer.

Föl öuedzetök Agiektokat igaż mondaſsal.

Aż Regi Romaj vitezöknek kiualtkep-
pen való Gyürök volt, mülliel föl
öuedzötték Agiektokat, hogi mind
aż forgodaſsban futaſsban, fordu-
laſsban eröſsebbek lehesenek, es
nagiob batorſsaggal harczolhaſsa-
nak aż ellenſég ellen.
Mind pedigh aż ö kebbi iöl forgo-
lodaſsoknak czimere es Cögere
lörme ögiebek elötte.

Es illien vitezſegh ekösitö köhöz
haſonlitia aż Apoſtol aż igaż mondaſt,
es aż Jiznek tökelletöſseget.

Aż Agiektak igaż mondaſsal valo
föl öuedzesen erti aż Apoſtol, aż tiszta
indulatoknak mertekleſsec, biraſat,
es iöl vijeleſsec, aż Iſten igeieböl
meli aż igaſsagh.

Az tiszta es tökelletös indulatokkal
ellene alhatonk az ördögnek:
Nem az zinnyutatassal.
Tan. Az Köröztien Embörtül ha elve=
tetik az igazmondas, es az tökel=
letösseg, mindönöstül megh romol.

Masodik fegiuer.

Az derekuas az Embörnek Melliet
es derekat, mind vallastul be
fogia, Az Panczel ezzel eggiött
mind kariat s czombiat be födi.
Az igazan valo czeleködet az Apat
derekvashoz es merö panczelhoz
hasonlittia: Az az, Artatanit,
hogi artatlan elettel buniczink
be egez testönket.
Tan. Az Köröztien vitezök azert: elözör
I. tökelletös, II. kegiös, III. Szent eletöt elnink.

Harmadik fegiuer.

Labunkra vont saru, az bekessegnek
Euangelioma, ömend. Szeneti.
Az Szent Pal az regi vitezöknek öltö=
zetit aggia tükörül elönkbe.
Mikeppen az okos vitezök azö labukra
es szarukra sarut, Gizsmat vonznak,
az hidegh ellen, tövis ellen, saar
viz es ho ellen etc.
Ezönkeppen az Euangeliommal mys
igi saruzzuk magonkat, hogi ez vi=
lagi sokfele bantasokon altal me=
hessönk, altal gazolhassonk.
Tan. Bekessegösnek mondatik az Euan=
geliom, mert termezet szerent
bekesseghnek tudomania, Masodszor
mert masstis bekessegösse tezön.
Es bekessegötis zöröz az binekben.

Negiedik fegiuer. Hit

Az hitnek paiſsa megholtia az ellenſegnek tüzes es mergos nilait.

Az hitnek fegiuere fölötte igen eröſs az Ördögh ellen, mellj hittel nem kyölömben takarodonk be mint egi paiſsal, hogi ekkeppen batorſagoſok legiönk az Ördögh hatalmatul.

Negiedik fegiuer.

Az üdueſſeghnek ſiſakia. Remenyſegh Eſa. 59. V. 17. Föl öltözöt az Igaz Emberr mint egi pancſerben, az igaſsaghan, es az üdueſſegnek ſiſakia vagion azö feieben. Mert mikeppen az Siſakot azert veſzi Emberr feieben, hogi az feien halalos ſeb ne eſsek: Igi az Keresztien Emberr remenyſeggel emeli föl azö elmeiet, hogi az Satan halalos nyilokkel megh ne ſerthe.

Jan. Az ſiſakon azert exti az Apat az remenyſeget es az örök üdueſſeghnek giönörüſseges keuanſagat. Rom. 8. V. 24. Remenyſeggel tartattonk. m.

Hatodik fegiuer.

Az üdueſſegnek fegiuere. Iſten igeie.

Semmit nem haſznal az Pancſel, az Saru, az pair, az ſiſak, az Zep Eö. ha io elös fegiuer nem lezön kezedben mölliel az Ellenſegöt kellene vagnod Hebr. 4. V. 12. Ez az Iſtennek hathato beſzede, ki altal iar inkab mint egi ket elü tör, kinel mind ketfele vaghamj.

MASODIK RESZ.

Mindenfele fegiueröknek nemei mikeppen lehetnek haſznoſsak az kegiötlen Ördögh ellen. Könyörgés.

Erről igi Zoll az Apostal:
Mindön imatsaggal es esedözessel
könyöröguen mindön ydöben az
Lelök altal. és önnön maganak
az lelöknek vigiazuan, mindön
vegigh megh allasal, es esedözessel
minden Zentökert es en értemis.
I. Imatsagh altal erösek az feginyök
II. Oli imatsagh altal ki azzert Lelöl altal
III. Az Lelökre kel vigiazni mind azigh
IIII. Alhatatossagban vegigh kel allany.
V. Az Anyaszent Egihazbeli Zolgakert
könyörgem kel, az Wrakért, kösönyv

Hogi az testi lelki külsö es belsö
feginyök az imatsagh altal ligyenek
erösek sok inasök erösitik.
Az sok peldakis bizonnittiak.
Buzgo oratio penetrat Coelum.

Augustinus ad Bonifacium. Epist. 89. Item Ps. 54. v. 23.

The Word Ember (mond) megh kel
tudnod hogy valami evöd vagion
feles szandeka szamakoert va=
lamiben [illegible] evöd az te feginyöded

Fol 73.
Rom. helyen vallik, a fol 190 utan
könyvekről, oda tettem, de mai
nem vagyok a könyvekhez.
Bod Péter

az te dolgodban,
ben, idöma=
Mind ezök
Nem szandek, kinyil nem lehetnek.

Ludouicus Lanatensis.

Pelda. Ez az Babylonai Semaknib
kinak peldaianal is ellietink, mert
ök az alböltetön kivöle el hadakozasra.

Augustinus ad Bonifacium.

Reg. 1. P. Samuel. 2. Sam. 2. v. 26.

The Viteź Embör (mond) megh kel tudnod hogi valami eöd vagion itten aiandeka. Annakokaert valamiuel föl vezöd az te fegyuerödet megh ezödbe iusson, hogi azzal megh ne bandzad azt, se annak ellene ne harczolli az kiuöl vötted adokat, kedet es fegyuerödet.

Ez mellet az hadban bekeseghistöröis legi az faradzasban, es legi az vezödelmekben, giors az te dolgodban, sietetös az vegh6z vitelben, iotanacz6s az el kezdesben. Mind ezök itten aiandekj kiuöl nem lehetnek.

Ludouicus Lauaterus.

In Ezech. cap. 21. v. 22. tom. 93.

Pelda. Te az Babyloniai Semakerib kiraly peldaiaual iol elhetsz, mert ois az aldozaton kezde el hadakozasat.

Egimijs semmihöz ne kezgiönk tmatsagh nelkül, mjnden feginer se fegionk addigh hanem elöször kömörgiönk.

Az regi Romaiak es Görögök mindz dolognak el kezdeseben aldozanak: vgi indultak az hadban, vgi elöz: tek feginerben, vgi harczoltvnak. Mint Alexander mikor Macedomiabol akarna hadat inditani Asiara, Aldozatot tön, es az ö masca tartia vala az Jövetnekit, az aldozat Jokaigh leuen, az giermök kezeve ege az Jövetnek, es addigh el nem vete az tüzet Alexander elött, hanem kezetis mygh egete.

Dan. Ezzel ielönte az Giermök Jemedeseben meli erössege lönne Alexandr hadanak az Ellenszigh ellen valo harczolasban.

2. Sam. 10. X. 12. Joab monda Abisainak:

Erössödgiel megh es vastagh legi az mj Nepeinkert es Varasinkert, az mi Istenönk varasiert. Az Wristen pedigh azt cselekedgie az mi igaz az ö Szemej elött.

Psal. 144. Aldot legion az Jehouah, az en Kötözöklam, ki fanittia az en kezeimet az harczon, es az en vijaimat az hadban. Ö benne remenlöttem, ö hodoltattia hozzam az Nepet.

II.

Oli imatsagh altal vagionk erössek az mi feginerönkel ki az Jesus Krisztus altal lesön. Az Jesus Krisztusrol.

Tit. 2. X. 11. Fel derült az Istennek amaz üdvözitö kegielme minden Emberek, tanituan minket. &c.

Jud. 6. v. 34. Az Istenek lelke öltözte fel Gedeont, trombitat futata, es az Nep hozza giule.

Rom. 8. v. 26. Az Lelek eggiutt gia: molittia az mi erötlenseginket, Mit kerionk, az mint kellene, nem tuggiuk, de az lelek omaga esse: dörsik eröttönk megh mondhatatlan sokogasokkal.

III.

Az lelekre kel vigiazni mind vegigh: Gal. 5. Mondom hogi az lelektöl ver: iatok, es az testnek kenansagat ne begeszetek. Mert az test az lelek ellen kenan, az lelek az test ellen.

IIII.

A Hatarto sagban vegigh kell allanj. Matt. 10. v. 22. & 24. v. 13. Valaki mind vegigh megh allia, megh tartatik.

HARMADIK RESZ.

Mi vegre kel könyörgeni az Szegi: verben öltözött Embernek.

Eph. 6. v. 18. & 19. Kérdözzetek minden Zentekert es en eröttemert, hogine: kom adassek beszed az en Zaiamnak nagi Zabadsaggal megh nitatasra, hogi az Euangeliumnak titkait ki jelenthessem.

I. Az Tanitokert kel könyörgeni.
II. Az Isten igeienek Zabados hirdetöiert
III. Az üldöuessegnek türésetudo: maniaiert ki jelentyeiert.

I.

Minden rendekert kel könyörgeni.

1. Tim. 2. v. 1. & 2. Intlek mindenek fölötte erre, hogi imatsagok, könyör: gessek, esedözessek es halaadasok tö: gyenek minden Emberekert

Az kiralioket, minth meltoſaghan
hchihözteteket, hogi chendeſ es
mingodalmas életét elliönk minth
kegöſſigel, es böcſüleſſel.

Epſta ad Hebreos Offixa.

Hem. Bullingerus.

Mind eſökert kel könyörgenönk:
1 Azzion Iſten batorſagos bivodalmat,
2 Oltalmat kiben bekevel minghaſſonk:
3 Oli ſeregöket kik eröſek es batorſüvek lejnek
4 ſo es hüſſegeis tanachiu polgarokat,
5 tambor es kegigiü köſſegöt
6 Engödelmes hazmikat es bolgakat.
7 Igaſs tanitokat, ſombor predikatorokat
8 Iſtra tudomani es Jenc eletü kghaliromlis
9 Az igaſsagnak vtaban alhatoſſagot,
10. ſo egeſſegöt köſſegöt es ruhaſſatot
11 Khadak, bocſüleſſel es hirt Nevt.
12 Az örök elöbin hilkönk üdvöſſigöt.

11.

Az Iſtennek igeienek zakadoſſag
valo predikallaſaert imatkozni kel.

Luca 21. XV. 15. Jmetsökben eröſen
megh allion es, ne elmelkiggietek
eleb az otalomrol. Mert adok en
nektök zajjat es bölcheſegött, kinek
ellene nem mondhatnj, ſem ellene
nem alhatnak azok kik veletök
ellenközönek.

I. Az zollaſban valo batorſagot
igeri it chinſ az tanitoknak.

Mijs erökvöl megh emleközzünk
föl fzigiu kötözönk es bizodalomal
valamikor az Iſten igeiet predi:
kallunk az chinſ paraſchola diabol
(Non tàm coram quibus g Noe cuiusdete Lemiliano)
Ne gondollionk azal ammit kik
elött, minth ki Nemcbe predikallonk.

Ezt kenamnia ist Eph. 6. K. 19. ab Apost.

Az tób Apostolokis ezt kenániak:
Act. 4. K. 29. Mastan vram tekenöd
ezöknek feniegetesjökre, es aggiad
hogi ab te 3olgaid minden 3abad:
Jaggal 3olhassak ab te bezedid.
Nimidöki kezedet ab giggitasra, es
hogi iegiök S. Czinadak tetethes:
senek ab tezent fiadnak ab tesus:
nak Neueben. Commons. vsl loc. cit.

III.

Az Euangeliomnak tudomá:
nia titok, kit Magiarazni kel.

I. Hogi kel magiarazni,

II. Mien titok.

Cal. in harm. Evang. Su. Matt. 13. K. 10. Az Pelda anagi titkos bezednek
nagiob ereie vagion mint ab gy:
gyigio bezednek ab Embörökben.

Az ab,

Nem ekiak harhatosb ab Embörök:
nek elmeiöknek intetetesire: de
migh titkab, migh kel tudhat lenni
mit hol es mikeppen kel mondani.

Es ha valaki 3oktatni magat tiszta Cal. col. 4. K. 6.
es tetelmis bezedökre, nem talal
ighyhon es alkalmatlan 3okra,
kiben sokszor megh akadnak ab
sok 3aiu Embörök, de ab giakorta
valo bezelgetessel 3oros maganak
igaz es helios sin vala bezelgetes.
meggiat mas hasznara.
Joh. 5. K. Tudakozsatok ab Irast.

II.

Mien titok ab Euangeliom.

Hieronymus lib. 13. in Esch. vsq. Wilde:
nius Kerior.
Walameli iraste nem ertetni
megh harom dologbol.

I. Wagi igen nehez. igen Nagi,

II. Wagi aż tamito tudatlansagabol
III. Wagi aż halgatonak keminj szineboſ
ſzmygh rom. 6. ꝛ hebꝛ. 9.

Megh bochiaſs ha aż traſt nem
ettetid megh balahol, mert
harom dologbol lesön:
I. Vagi aż dolognak mivoltabol,
II. vagi aż Istennek tudatlansagabol,
III vagi aż tamlonak keſztyllmez elminkb

Sommaia.

I. Aż szigiműket elö zamlalok,
II. Mikeppen elmenjnk aż ördökkel halnoſsag,
III. Mi negre, Aż Amaz en Vegi haborv
bunkenk megh maradaſukra.
I. Aż tanitoknak botorſagaban
kömörgem kel, aż töb miſztöl
II. Aż Istennek igeiet magiarazni kel
mind titkos, kik aż Christus
vöröckj Joh. 1. ipſe ſit benedictus.
Ipſi gla Amen.

VIII.

PRAEDICATIO.

Aż Keghnek teremteteseröl.

Gen. 1. XL 1.

Kezdetben teremte Isten aż Eget.

REZEL.

I. Aż Keghnek ekösségeröl
II Hasnos Solgalatiaiol
III Waltozas nekünk maradot eddigh.
IIII. Aż Vegh aż Isten Emeretre tanit.
V. Aż Kegek megh baltozpak, vgimak.

AŻ ELSO ROL.

Plato in Alcibiade, et in Gorgia.
Mindön aż mi Zep io aż, vagi hogi aż
mi io Zepis legion.
Gen. 1. XL 31. Lata aż Isten mindönöket
mölliekes teremtöt vala, es imeſö-
lotte io vala.

Ecclesiasticj 43.v. 1. Az magasságnak
dicsősége, tisztaságnak erőssége
Az Nap hirdeti az ő fölkeleſével az
világosságot, csudalatos az ő épületj.
az magasságos Istennek munkaia.
V. 10. Az Tűznek erőssége az Csillagoknak
szépségis volta, es világos tündöklési
fenőssége az Urnak magaſs hatarabol.
V. 20. Az ő feiérségenek szépségen
csudalkodik az szám.

Tan. Megh tetszik ő bizonságokbol, hogi
az Isten valamit teremtöt mindönök
iok, azért szépökis.
Az minek szépsége megh lacsik szép az,
Az Tűznek szépsége lacsik. Hat szp.
Cinnerius de Cognitione fol. 118.

Kerdes. Mit mondonk szépnek?
F. Az szépségh oli szám, meli valaminek
formaiaban vagion, arnak részében
illendőképpen timporaltatuan,
hogi minden dolognak végre valo
tellieſsége legion.

) Tan. Mindenſele allatban bele oktatot,
az Tűznek abrazatia es erőssége, vgi
hogi az Istennek szépsége megh teſsik benne.
Haſonlatoſsagh.
Mikeppen az Magzatban az ő szüleinek valami termeszetj megh lacsik.
es vgian ki mutattia annak tulaidonsagat, vagi teste allasaban
formaiaban, szinében, tekenteteben
szauaban, iaraſsaban, munkaiaban &c.
Ezönképpen minden teremtöt
allat annaz igen szép Tűznek képe
es Magzatia, tudni illik az Istennek.
Az Istennek sokfele szépségenek es
tőſsaganak pedigben tündöklő ſenie
ki tetszik azokban, mellieket szemönkel
latonk, fülönkel hallonk, es elmenkel megh gondolhatonk es foghatonk.

) Tan. Az Wristen mindönöket szépen
teremtöt, ekéssen es helióſsen epitöt.

K. Az Eghnek Neue honnan talaltatot?

F. Az Görögök nósmos nak az az Ekósine: tótnek hiiuiak. mert az sep Cillagokkal, Nappal, holdal, fólhókkel igen Ekós. Az Deakok Celum nak, az az, fódelnek Mert mint egi sep tarka superlattal karpittal, giómörüségós Mómiszerel be fódótt Ilten az feiónk fólót valoságh

Az Magiavok Eghnek, auagi Mómnek. auagi mind az kettót eggyütt Mómneknek móndiak: Eghnek itelém azert hiniak hogi mint egi tüstül az Napnak, holnak Czillagoknak, ragiagasuk tul fenlo világossaguk tul mint ha vgi[illegible] Istennek es gómedözne eghnec.

Mómnek azert hiniak hogi oda fól Kóllene mómj, de az giinlo test oda magatul nem mehet, hanem az Jesus Christus az Ket az laitra, o raita vitetónk oda, kik benne hiszónk

Mómmi gyónk azert hiniak.

Mómneghnek azert hiunk, hogi ez földról az Eghnek fóliben kel kaszólnónk, mert it allando hadonk mind, hanem iouendót kel keuanonk.

Jan. Az Eghnek, Móminek es Mómnek Neuezetiuchis akartak az Magiavok, hogi ók it ez világon iónecnek, es vendegek, mindsen it mauadando varasunk. Mert el jó az Nap mely nap ez világh tiiz miat mind megh Egh. Oly hasz kól ki megh nem Egh.

Augustinus Serm. 149. Mirc. Dr Cogn. ker fól. 119. nyom.

Kerdhetese megh az Eghnek sep: Jeget, kerdhecse megh az Cillagok vindit, kerdhecse az Napot, mikeppen feniositi tiondókleseuel az feier Napot &c. Megh telelnek ess mondgiak: Imc iól latod sepók vagionk. Az ó sepsegiuk az ó vallastetelük. Ez valtozo sepóket ki teremtette? Hamar az el valtozhatatlan sep.

MASODIK RESZE.

Mineralis Ars Cogn. hajtá. 122.

Az Leghnek Zineiről és hasznoss Zolgalatiarol.

Az sok teremtett allatok közzül, kikkel itten az ő dicsőségenek es hatalmanak ki mutatasara Zolgalhat, Az elsö az Legh.

Ki iollehet igen [illegible] testi rendinel, helieuel hathatoságanal es meltoságanal elsö, ki mindön eltelö allatoknal Nemöseb, de abokenak Zolgal, es hathatoságat mind abokra ki terieszti, vagi hogi semmi ohi termeszet nélchet, kinek mozgasara eö ettöl nem vetetneiek.

Physicorum illud: Arist. 8. phis. 75.

Az testöknek minden fajiszasa az Leghből függh. Mert ha az Legh nem mozgana: Bizoni semmi bilagoságh nem Zallana ala.

Ha pedigh az Wilagoságh ala nem hatna es bilagra, mindönött mesö hideghségh, es rösöm bodulas lönne, mölliel mindenfele allatoknak mozgasa megh bantatneiek, es ekkeppen es bilagon mindön oktalanna tetetneiek, es alkalmatlan lönne.

Hasonlatoságh.

Igen Zep hasonlatoságh vagion az Legh es az Eleuen Züvös között.

Mert mikeppen az Eges testbeli mozgasok az Zivtöl vönek eredetöt: Igi mindz allatok es bilagon az Leghtöl, es fökeppen az Naptul ki mind az bilagnak s. mind az Leghnek Zive. Minden mozgasok ettöl vannak es egesz bilagon valo allatokban.

Tanuságh.

Az Leget es az ö forgasat az Wristen az mi Eletönknek segetségere teremtötte.

HARMADIK RESZE.

Az Egh az ö teremtetesetöl fogua valtozas nelkül maradot mind eddigh.

Tanusagh.

Az mönnie Egek kevessege minuan megh mutattia hogi vagion Isten, ha megh tekentiük es megh gondolliuk amak valtoshatatlan allapattiat.

Az Eghnek az ö tekenteti essme az minemöe mast, mindön nyd dölekeli emberök lattara ollian volt.

Manlius: Non aliam videre Patres aliquae Nepotes Aspicient. Az az:

Az mi ehünk az Eghnek nem massele Isten lattak, sem az mi Orokaink nem lathattiak massele fomaiat.

Az fölsö allatok nem Euripus meggiua valtoznak vagi Isztelnek vagi vernek.

a az mint elöször teremtettek, mind es maj napigh, minden valtozas nelkül

Es tellemöles nelkül megh maradtak es megis mastis megh alnak.

Honnan vagion illien telliess allasa? illien allandosaga?

Bizom amaz örökke valo es elvaltozhatatlan, allandosagtul az Istentöl, az ki mindenkor vala, vagion es vegian abon lezön.

Psal. 89. X. 3. Az Egekben erösitötted megh vram Isten az te igaz mondasodat.

II. Tanusagh.

Az Eghnek forgasa igen gios.

Mert ennek illien mörgasat illien hirtelen valo iarasat ki veheti eszben?

Egi nap estigh meli nagi helliet beiar? Az tob veszeteis kik körüle vannak meli nagi eröuel vesz körül vonda? Es az föld körül körösnien körül forogh es ismegh vizsa fordul?

Homan vagion eż regi es sokaigh
valo, eggi modu nagi mòdulas?
Ki nem kezòritesbòl, nem eòlteteshòl
sem pedigh nagi faracsagbol mindèn!
Bizoni nem Atlastul vagion
mint aż Poetak talaltak.
Nem aż Peripatetikusoknak
Nagi ertesmènkbòl es elmelkodasokbòl
De amaż solsegos Egiedènòl bìro Athenàsi
kinek aż ò dicsèretit es dicsòsèget
aż Egek hirdetik. Psal. 19. v. 2.
Aż Egek hirdetik aż Athenek dicsò-
seget, es annak eròssège kèze munkaiat.
Psal. 104. v. 2. Aż Wilsten teremtètte ki
aż èget mint egi zèp satort.
Psal. 147. v. 8. Aż Isten buruitia be aż èg
felihòkkel, es essòtt ad eż fòldre.
Zach. 12. v. 1. Aż Istenna teremti aż èget.

Kv. Aż Egh Soha nem valtòzike
megh aż mastani allapattiabaż.
F. Aż Egnek aż ò allapattia ò maga-
ban Soha megh nem valtòzik:
Hanem aż ò zolgaltataia valtòzik.
Esa. 13. v. 13. Megh mòzditom aż èget.
Deut. 28. v. 23. Aż Egek feiet fòlòt Kaleònk.
Ap. 6. v. 14. Aż Egis el fordula el tere,
mint egi be takaritot könìn.
Psal. 102. v. 26. Aż te kezed munkai
aż Egek, ók el valtòznak te pedigh
megh maradsż, mindònòk mint
aż ruha megh anulnak, mint aż
palastot megh valtòztatod es el valtòznak.
Èrtelme eż bizonsagoknak eż:
Mikor nagi nionionsagok alat for-
tònionk, vagi teczik hogi aż èggi zakad
veank, mintha eggiènt vele vènenk el,
agi vagion dolga aż Èrtanakis.

Az Vristen azo megh mondha-
tatlan nagi io voltabol es bölcseſege-
böl azo teremtöt allatiert az Tel
es Nyar közöt ket fele vödörtis adot.
Midön az Tel vtan Tauasz leszön
ki rezörent Nedues es melegh,
Az Nyar vtan Öz leszön, ki hiueos
es Nedues, az kik vgi merteklik
az mi testönket, hogi lassan lassoſ
Zokianak, az teelnek hidegh es
kemeni hidegsegehöz.

Dauidis az Istennek illien
nagh hatalmat, bölcseſeget es Nagi
ösagat, fökeppen az Emberökhöz
az Egnek illien nezeſeböl chindalta.
Pſal. 8. V. 4. Midön latom az te Egedz
az te vijaidnak chinalmanit midoda
az halando Ember hogi emlekezöl rola?
az Emberi fia, hogi megh latogatod öt?

NEGIEDIK REZE.

Az Egh az Istennek iſmeretire tanit:

X. Wallion bolnac valaki olliaſ
Embör ki illien Zep Egnek, hatnos
Zolganak, illien allandonak
lataſabol ezeben nem vehetne
megis az Istent, es megh nem
iſmerhetneie azt?

Ki mind ezökböl otet bölcznek
Zepſegösnek, hatalmaſnak es vtan
nem iſmerne, nem vallana.

F. Illien nagiſagos dolgokbol, vgi
mint es vilagnak közönſegös ki-
vetitöl, Zongeſöjkbol, es Zamukbol
Ekit mindz fele [redacted] Nemzetnek tudni kel
mindön rendbeli Emböröknek kel
az Vristent iſmerni.

Egiebfele allatok mind eröſeknek

Paranczolia Isten hogi az Igreneket

Esa. 40. v. 26. Emellietök fól az tiz=
zömeitöket az égre, es lassatok megh,
ki teremtöte mind czöket, illien
zamlalhatatlan sok fele seregöt hozhato,
az ö nagi ereieböl ki tudta neuczö=
kön himi mind czöket, mint ö Cs
az ö ereieben, semmi fogiatkozas
mineben benne.

Psal. 89. v. 3. Az Egben erösitötted igasságodat

Psal. 104. v. 2. Az Eget ki terieztötted
feiönk fölöt mint az föl vont sator.

Esa. 40. v. 22. Mint az lepödöt föl terisi
az Eget, es mint egi sator föl von=
zon az mödej lakasra.

Psal. 136. v. 5. dicserietök az Istent,
ki az Egeket nagi bölczen teremtötte.

##Ötödik Rész.

Mikeppen valtoznak az Egek?
Megh vgulnak.

Ap. 20. v. 11. Latek egi nagi feier
kiraly zeköt, es raita ülöt, kinek
tekenteti elött el futa az föld
es az mönij, az helikök sem talal=
tatek többe megh.

Az Egnek es az földnek vgulasarol
beteti es mondas

Esa. 66. v. 22. Mint az vy Egek es vy
föld, kiket en teremtök, eggi almak
elöttem ez mongia az Ur, eggi all
az tiz maradektokes Nenetök elöttem.

Rom. 8. v. 21. Az teremtöt allatok
megh zabadittatnak az zolgalat alol
az romlas alol, az Istennek
dicsöségenek zabadulasara.

2. Pet. 3. v. 13. Wrj Egeket es vy földet
varunk az igeret zerent, mölyben
igasságh lakozik.

Tanusagh. Megh tettik immen, melinagi
büntetéset erdömlöttönk, midön az mi
büne inket mind az allatok büntetésönk.

Hogi illien vegel alat vannak
az mj vetkeinktöl vagion. Az
Emberi nemnek karhozattia vettetöt
az egre, földre es mindz allatokra.
Wizontat nimen tecchik ki:
mikj nagi meltosagos dicsöseghre
emeltetönk mj Istben fiai, mellynek
megh öregbitesere mindz allatok
megh nyttatnak.

Sommaia.

I. Az Egek igen szepek, tehat iokis.
II. Az Isten az ö szepseget mutattia mindgyben.
III. Mindönöket szepön es helliessen teremtöt.
IIII. Az Egnek Nene, az fenös Napnak ragia-
gasatul mint tudgonidöseiröl egne.
V. Az eget forgattia Isten az mi hasznunkra
VI. Az Egnek allandosaga Istent mutattia.
VII. Az Egnek forgasa igen gios
VIIII Hasznal az Emberi eletunk. es lagositasra
IX Az Istennek ismeretin. vann.
X. Az Egek es mindön allatok romlas alat
vannak az Emberi bünnös. de mindörökkön

IX
PRAEDICATIO.

Az földnek teremtteserol.

Gen. 1. X. 1.

Az Isten kezdetben teremte az Eget,
es az földet az föld pedigh üres
es forma nelkül vala vala.

RESZEI.

I. Az földnek sokfele kösseginöl,
II. Czindalatos heliben allasarol,
III. Az vizttöl el valasztatasarol.
IIII Az föld indulasarol.

AZ ELSÖ ROL.

Joachimo Martino Disc. Cogn. Lib. 1. cap. 6. fol. 116.

Az földnek sokfele ekösseginöl.
Az elö Istennek ismereticzi akarintis
nem czak az Egnek es az Egben
vala allatoknak kitalasabol intheat
de megh az földnek tekintesebölis.

I.

Mind meg talalod ezt ökett Psal. 148.

Tekenthecse azert az földet: Bodogh isten meni sok fele fijnuck, viragh hozok, korozok, elö fak, gijü=mölcs hozok, czinos mazo allatok, fene vadak, hiriak, chordak barmok vannak! Mini sokfele Nemzetök es Nepek vannak!

Gen. 1. k. 12. Az föld magot ada, magh hozo fijnuec az ö Nemezörent es gijü mölcs hozo fat, kinek magna vala az ö nemezörent.

N. 21. Teremte az Isten nagi Ceth halakat, czinos mazo allatokat, kit az vizek hozak az ö Nemezörent, es szarnias madarakat az ö Nemezörök.

N. 27. Teremte az Isten az Embert, az ö képere, az Isten képere teremte azt ferfiat es Aszszonyallatot.

Gen. 11. N. 1. Az egesz föld egi aiakkal azon egi beszedet szollota.

N. 7. Az ö Nimenö Engele vadaszniok ezet.

N. 8. El oszlata oket az Isten onnan es földnek szinen. etc.

II. Azd ala magad az földbe. Meni köuy talak, meni erczöt talak, kövöstöt, Aranyat, Ezüstöt, vaskat, rezet, mellinket azon föld az ö kebelében eggiomtabol tart. Tekenecs megh kerlek azoknak sok kövömböseset.

III. Nezzel körtezörent es lasd. Semmen amonnan Meni folioviznek, kut fejek czörgedözsnek, es nagi Engasal nihol folinak. Az tengerben halaszokban, retekben, folio vi=zekben meni sokfele halak vannak

IIII. Tekenecs föl az földfelire. Meni sokfele Madarak röpösnek az egh alatt! kik az földröl ernek!

V. Emeld szemeidet az Egre! Es fenös czillagokat latsz,

Hamisele hervösegöt, hidegsegött latek,
Hanat, szömarazt, ßomjuságot, kivcsöt
forgetegot, Seluecset eröt.

VI. Mindönfeleket Neßeliel.

Mi emi röndök, mi eßtetik raitunk, mikorat
mineműnek, mi tulaidonsaguk
indulattunk ßeleködetünk. Hamisele
Bizoni ammi feleiek, hogi ßerki aß
kimbörök közzül megh dziak el-
meieben sem foghattia, nemhogi
ki giözne beßelleni, auagi
közinekben irhatna ia.
Mind aß altal akarki kömmen ezebe
zeheti aßt hogi ammi mindenhato
kezenel epittetek mindönök.
es dziak ö tüle tartatnak megis.
Nehemiae 9. v. 6. Wram te teremtö ted
aß földet es valami abba vagion
te tartod megis.

Augustinus
5. imm. 149.

Augustinus 149. Sem.

Kerdhecze megh aßokat aß allatokat
kik aß vizekben laknak, aß földön
iarnak, aß egh alat röpüßnek,
aß kik reitökbe mozognak, tellies
testel vannak, lathatokeppen bi-
rattatnak, lathatatlankeppen-is
viseltetnek, kerdhecze megh mind
öket: Mindönik ezt feleli te
neköd: Ime lasßatdzia megh,
Igen zepök vagyonk.
Aß ö zepßegünk, aß ö vallaßtetelünk.
Illien sokfele valtozas ala vetteték
zepßegött vallionk ki teremtöt.
Hanem aß valtozhatatlan Zep.

MASODIK REZE.

Eindalatoßeppen heliben allaßarol.

Az földnek külömb külömb fele sok hasznos iozagirol.

Virgilius Poeta

Non omnis fert omnia tellus. Mindz föld mindent nem hoz.

Libro. 1. Georgicor.

Ventorum Coeli praediscere morem
Cura sit: ac patrios cultusque habitusque locorum,
Et quid quaeque ferat regio, et quid quaeque recuset:
Hic segetes, illic veniunt foelicius uvae
Arborei foetus alibi, atque iniussa virescunt
Gramina. Nonne vides croceos ut Tmolus odores:
India mittit ebur: molles sua thura Sabaei:
At calybes nudi ferrum, virosaque Pontus
Castorea: Eliadum palmas Epirus equorum.
Continuo has leges aeternaque foedera certis
Imposuit natura locis, quo tempore primum
Deucalion vacuum lapides iactavit in orbem. etc.

Libro 2. Georgicor.

Nec vero terrae ferre omnes omnia possunt:
Fluminibus salices, crassisque paludibus alni. etc.
Aspice et extremis domitum cultoribus orbem. etc.

Szükségh the neked tudnod
Az szelnek iarasat, es az the hazadnak
moggiat es eletenek nemet az helyekenek,
Mit teromthet kiuniebben az az tartomanj
es mit nem. Mert innit az zölökintab
teromnek, amot pedigh az vetemenyek.
Az fak nehol iobban neueködnek, nehol
pedigh az pasit munka nelkül no.
Nem latod e hogi az Tmolushegi
Szep sarga illatos füueket mutat.
Indiaban Elephant tetem bosegos,
Az Gionge zerecsenek Tömient szörzik,
Az Mezitelen Orzagokban Aczel es Vas.
Pontus tengor körül hod moria.
Epirusba giors labu lonak,
Az termesek bizonios helieknek illini
tondot zabot ehitkin megh elöször.
Mindz földnek mindent nem teromnek.
Az folio viznel füzfat, az sepplekben Egerfat
hoznak etc.

Fo. Mnchol. Dic. Cogn. Dnij. fol. 153.

Az földnek csuda helierol.

Az fold mindönkor zömönk elott all, elmenkben pedigh gyakorlab foregh, mint egi edös amank pedigh mindömött elöttönk forgolodik, egi daikank zolgal, es helt ad.

Az fold fögot elsöbeis midön Anyank mehebol es vilagra zülettetönk, az zülettes otan az föld tartot taplalt es eltetött, az holtat pedigh ö fogarta ismegh vissa.

Es az nagi zolgalatu földnek meli csudalatos allasa legion, az bölcs teömtö Mestör meli csuda mesterseggel fundalta es formalta? Hogiekke, volgiekke, halmokka mezökke, kudokke, sikka tötte? Kutfeiekkel, vizekkel, fokokkal, halastokkal, retekkel az tarta?

Az zelös tengerökkel körül vötte. Follehet ki csinnek tecnik ez föld, de kerületi igen nagi. ℣ Lud. Lauat. in Pro. 25. fo. 3. Quamq; aer longis impenetrabilis. Tenax ambitus, ingnis, at circumfusa 5400 maximos Milliarios vse, &c.

Az Egh hoz kepest.

Az mi ezekön segönkhöz kepest pedigh meli nagi? meli zelös, meli nehez? meli sullios? Mind akon altal ez lathato vilagnak közepötte helihöztetött, tellieszeggel az egh alat függh, es semmihöz nem ragaztatott egi-felölis, nem all semmi laban. nem tamaztatott egi-felölis semihöz, hogi möddulhatatlan legion, noha sullios saga igen nehez, az Egtöl mindzfelöl eggiarant tamul all.

Ez mikeppen leheſsön, noha igen
törekögyiek aſs mj elmenk vaita hogi
óis megh tudhaſsa? de mit tehet?
Mert valamit irtanak aſs fgh
forgaſarol aſs bölcſek mind cſiak
veleködeſsöl vannak abok, es min-
cſienek mind vgi biſsoniara, auagi
aſs iſten ſem teremtötte vgi ökeet.
Az Wiſten abert aſs biſsoniara
egiedvöl aſs kinek akarattiabol, aſs
ó Mindenhato igeienel illien megh
mondhatatlan, megh merhetetlen
teröh vilelletik es tartatik.
Mört aſs iſten aſs, aſs ki aſsföldet
ſemmire fügyeſztötte
Iob. 26. v. 7. Az Eſzakot vöreſsen
terieſztette, megh imlab aſs egeſs
földet ſemmin fügyeſztj.
Eſa. 40. v. 12. Az földnek porait
ki merte megh fontal, es aſs hegie-
ket ki maſsatta megh, aſs halmokat
ki merte megh ſerpenionel?
Trismegiſtus iſs ertötte eſt pag. 1. Pim. S. v. 5.
Az földnek fontiat ki merheti, es
ki allattia megh legh közepött.
O Tatj orſzes baratom, biſsoni vagion
valaki ezeknek közöie es Wra.
Mert heliet auagi merteket megh
tartanj aſs közönek ereie nelkül
igen lehetetlen dolegh.

HARMADIK REZE.

Az földnek aſs vizetöl valo elvalas-
tataſarol,
Gen. 1. v. 6. Monda aſs iſten, legion
ki terieſztes aſs vizeknek közepötte,
es aſs vizeket aſs vizektöl valaſsael
v. 9. Monda aſs iſten: Gyöllienek özue

aʒ viʃek kik aʒ ſgh alat vannak:
mind egi helire giwlhienek, es teſsek
megh aʒ ʒaraſsagh, es vgi lón.
Aʒ Iſten aʒ ʒarabt Neueʃe földnek
aʒ özuegiwlt viʃeknek ſokaſsagát
pedigh Tengeröknek, es lata aʒ
Iſten, hogi igón io volna.

Menc. fol. 154.

Aʒ Wriſten mel illendökeppen
valaʃtotta el aʒ földet aʒ viʃektöl.
Mierthogi aʒ Tengerök aʒ termeʃetnek
rendi ʒerint aʒ egeʃ földet mind be
buritottak vala, vgi mint valamj
kömiwʃsegel be föduen abt, aʒ ó
ʒinet be takartak vala.
Kerlek kinéir ki tehette aʒ ʒaraſsa
aʒ viʃeket ki allatta eggiwʃne,
annagi mint egi barlangba ki allatta,
aʒ völgiekbe es belsö kebelekbe ʒoritotta
annagi tiʃtos melisségökben örnemök:
ben ʒtartotta be, es aʒ ʒelös ter=
gerökben behibeʒtette, es mintegi
barlangokban ʒoritotta be.
Hogi aʒ ſzö allatoknak alkalmas
lakoheli maradna, es ʒabadoſsá
hadnanak aʒ viʃek aʒ földön.
Wállion miʃsoda beʃedökkel
mondhatnank eʃt elegſsegiʃkeppen ki.
ki tudna mind eʃöket ki beʃellenj.
Mind eʃökböl ki nem tudhatna megh
hogi mind eʃöknel megh nem volna
valamj nagiob. Kinek parancsolat=
tiara es ʒelös föld megh ʒaraʃtatot.
es aʒ Neduʃsegtöl felön allatoktatot,
es aʒ halandoknak haʒnoſsa tetetöt.
Kinek parancsolattiara, mint egi
baraʃdak ala, es megh vaijott likas
völgiekben, es vermökben teritettek

aʒ Tengörök, es vgian bele bocsat-
tattak, mint egi Szatornakon.
Kinek feniteknek es gonduiselesere
aʒoknak kemenseggök megh mastis
megh tartoztatnak. Aʒ haboknak
Sörmüsege megh chöndeʒiggick,
hogi aʒo hatarukat altal ne hagiak
vagi aʒ partnal touab ne mömüllek.
Deimkab aʒ haioniaro kalmarok
arrut hordoʒhassanak, es aʒgal-
liakon, sokfele terhes haiokon
mesʒe valo orʒagokat, földeknek
hatarit iaviak es iosagokat
Solgaltassanak, es ekkeffen sok
orʒagoknak alkalmatoss giüömöl-
cket anagi iosagit tob Nepekkel
es Nemsetekkel közölliek. Aʒ illiin
münkanak siekeretit chiak

aʒ mj Istenönknek tulaidonidnk.
mert ezt ö kgiedüsl magaanak tulai-
donitotta, mint sok helön mongia.
Job. 38. v. 10. Aʒ Tengörnek aiitoit
en Zarlottam be, barlangokkal es Za-
varokkal körüsl vöttem: Es mondottam
Giak eddigh mönj, touabse mönj,
aʒ part it all aʒ te habiaid eleiben.

NEGIEDIK REʒE.

Aʒ föld indulasokrol.

2. Sam. 22. v. 8. Akkor megh mödula
es megh rözkete aʒ föld, es aʒ egnek
fundamentomi megh indulanak,
megis rözketenek, mert aʒ Isten
megh haragut vala.

Q. Mikor celt Isten földindulassal?

1. Aʒ Sinai hegion. Exodi. 19. v. 18.
Megh indula fölö tetigen aʒ, aʒ hegj.

II. Az Core, dathas, Abiron. Num. 26. v. 10.
Megh mita az föld az ö zaiat es el mene
öket es Corbe, tiz sokat megh ölte.

Itt az föld indulas vgi lött, hogi va-
lami hasadast tött es el mene öket,
Az föld indulasban az hasadas sokat
lön mij, hogi az föld megh illik.

III. Az Chris halalakoron.
Matt. 27. v. 51. Az föld megh indula
es az kövöklek megh repedezenek.

IIII. Az chris föl tamadasakoron.
Matt. 28. v. 2. Imé nagi földindulas
lön, es az vrnak Angiala ala zalla
az egböl, es iarula az koporsohoz.

V. Az Apstl imatsagakor.
Act. 4. v. 31. Midön pedigh ök imat-
kozmanak megh indula az hely,
ahol valanak, es be telenek
zentlelekkel mindnaiad.

VI. Midön zent Pal az tömlöczbe volna.
Act. 16. v. 26. Ez felkoron Pal es Silas
imatkozman, diczeröt mondnak
vala, enekölnek vala, az töb foglok
pedigh az ö zauukat hallgattiak vala.
Es hirtelen nagi föld indulas lön
olötte igen nagi, vgi hogi megh
az tömlöcz fundamentomij megh
tön dölyk vala, mingiart az ajtok
megh nilanak, es mindön kötözök
ki hullanak volnk.

95

X. Miböl lezen az földindulas.
B. Thomas Super. Psal. 12. col. 6.
Fö oka az földindulasnak az Aten-
ek köz berne az föld hasadekiban
tamazlatot zelek, kik nagi rapo-
gasokkal megh fulladuan ki akar-
nak magukat betni, vgian megh
rözkettetik az labunk alat valo
földet, erös köfalakat le dönitnek.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

X.

PRAEDICATIO.
AZ
PARADICZOMROL.

Gen. 2. V. 8. 15. 16. 17.

Plantalt vala pedigh az Wristen kertet Edenbe Napkelet felöl, es othelihöztette vala az Embert.

Wine abert az Wristen omagat az Emberre, es heliheztete az kertben Edennel, hogi azt miuelne, es abt örzene.

REZEI.

I. Miczoda kert volt.

II Hol volt. S. Wagione mast.

III. Hamifele Paradicsomrol emlekezik az iras.

AZ ELSÖ REZE.

Miczodas kert volt az Paradicsom.

X. Praedikacio az Az Paradicsomrol

Valami szepnek es aʒ tobbi fölött giönörüʃegöʃnek teczik, paradicʃomhoʒ ʒóktuk aʒt haʃonlitanj.

Mint ſok helyen ezt föl talaltiuk:

Ezech. 28. v. 13. Ollian volt Tyrus mint aʒ Iſtennek paradicʃoma.

Gen. 13. Mint aʒ vrnak Paradicʃoma ollian volt eleb Sodoma Gomorrha.

I. Tanuſagh.

Megh kell it gondolnj, hogi ſohul minden oli ker aʒ aʒagi heli, meli aʒ Iſtenj termeʒetheʒ haʃonlo volna, aʒ aʒ minemüv ʒep kies io, egyv egeʃegös, kednes, es giönörüʃegös legien.

Mute in Gen. 13. obſ. A. fol. 531.

Intetönk aʒert:

Hogi aʒ aʒt ennek megh ereʃtönk mi legiön, hogi mind aʒ iraʃban, mind aʒ kiʒönʃegös beʒelgeteʃben

ʒokas ez hogi valami ʒep es io aʒʒal diczerik es beʒelik, hogi Iſtennek tulaidonicziak, es mintha megh aʒ Iſtenis giönörködhetnek aʒ ʒep ſegeʒer?

Igi haʃonlitatot.

Sodoma Gomorra,

Tyrus varaſa.

Igi ʒollonk mijs Magiarok:

Lam oli ʒep kert, heli, varas &c.

Mint aʒ Paradicʃom.

Haʃna.

Ezillien ʒollaʃban kiʒönʃegöʃsen böcziületeöt aʒaronk tömj mindönök fölött aʒ Iſtennek, hogi ſemmi nem illenek o hoʒʒa haʃem czinak aʒmj ʒep es igen io volna.

Elvagion ez reiteʒue aʒ emi ʒiuenkben.

de iaij ki keues embör vagion
ki ki ést magaban sinte megh tallallia
Inkab ollianok vagionk többine
hogi ha valami sep aiandek talal=
tatik bemönk, nem aß Istennek
hanem magonknak tulaidonitiuk.

Mufculus in Gen. 13. obser. 4. fol. 150.

Walamiöl helinek auagi
Országnak kyölömbösö sok röe.
miert lött, mire valo.

11. Tanusagh

Gondolliuk megh itt aß Istennek
gonduiseleset, ki aß földet aß mj
fakasonkra atta, es aß helieknek
sokfele kyölömbösesuel aßo bölcse=
segeböl megh hatarßotta.
Hogi aß Országoknak tartoma=
niokuak heliej kyölönössenek.

Nemöllik högies es völgies helij,
nehol selis es sik mezö.
Nemöli igen someh, sarad, hasadozot,
tel foliö vizekkel kutfeiekkel nedues,
Nehol giümölcstelen, nehol giümölcös,
Nehol sep kies giöniörüsegös,
Nehol iszoniu kolletlen, alkalmatlan,
Mind ezök nehol alson lehiben vadnak.
=Azon egh alat,
Egi röndbeli Emberök lakiak,
Kedetiökkel, allapatiukkal
es termesetiökkel eggiaranunuak.
Azon egi simben egi formaban terömt=
hette volna aß földet, de egi röndöltte.
hogi aß ö Istemi bölcsesege, es kiualt=
keppen valo gonduiseleset emi sokfele
formak kyölömbösö volta magat
ki mutathaßa.

I. Az kik az hegiek közt laknak, az egyharmat abtattia földyeket es abbol vesznek elesdelt taplalasukra. Es midon az egyból varnak egyet es aszertis komyorgnek, kezöritetnek megh eteni, hogi mindon munkaiuknak hasna az mennyei aldasbol al.

II. Az kik az sikon es volgiekon laknak. Az ellenek gonduiseleseneck bösegebol mezeiöknek besegös viszenek azlalasa vagi folioviszek avagi feieterkölcsön földyök hatarat sirositia es ekesitj.

III. Az kik gyümölcsözö helion laknak. Es kik kicsin munkaual bö hasnot vesznek, mint Sodoma avagi Aegyptom volt, azok valoban nitetnek, az ellenek meli kualtkeppen valo gonduiseleseuel elhienek,

fökeppen ha megh gondolliak azt, meli kemeni rabotaual erös munkaval elhienek azok kik az hegiekön laknak, azokis kik igen zamuch auagi meddiö gyümölcztelen földet laknak es töridnek.

IIII. Wisont az kik zep kies helion laknak. Kedwökre elnek es nagi gyümöröss segben öruendöznek, illik azoknak megh gondolni, hogi az mennyei haiakok megh amalis gyümöröss segössek. Ezeket iouendöben el kel foglalni, Meniuel lehetnek azok gyümörösségössek ocson, ha itt alatt illien zep es kenyeratos heliek talaltatnak?

V. Az kik az hegiekin es sirtalan földiekön laknak tanusagot vögienek az prophetatul, ki az földnek

Siriagok

„enekiól ezt monduan

Az Istennek ioultaual tellies az föld,
hogi nem czsak az fene vadak,
de megh az Embörökis talalnak
eledelt az vad hegiekön es sirtalan
földekön, zaraz mezökön.

Aztis megh gondolliak hogi nem
Jüjkólködik az Életnek neme az
böségh es bujalkodas nelkyül, mintha
czsak mind giongen es heuolkodua
kellene elnj, es mintha amaz
erös munka, faradozas az Embör
eletenek bantasara volna.

Holot mikuan valo dologh az, hogi
az hol nagi munkaual kemenifa-
ratsaggal elnek az Embörök az
hegies, zaraz es kies helökön,
erösbek, vastagobbak es testüekben
termetösbek es egeszegösbekis

azoknal, az kik giongen, heuol-
kodua, buialkodua eltenek, es
mindönnek besegeben buborékoltanak.

Az Istennek gondviselesenek mindö-
mött tallallia az hüj Embör iegiet,
mellyel az Istent böldögességöt, kinel
mindönöket zepön el kezitüt hir-
detheti es praedikalhattia.

Az kik az iö sries es giüjtemölödözés,
földön laknak, nagi giongen es igen
kedvötlen elnek. mindennek besegeben
midön az hegiek között lako Emböröket
alkalmatossaggal megh latogattiak,
foliste igön czsudalkoznak azon,
hogi az ö eletüknek ollian kemeni
voltat el alhattiak: Mintha az
Embörnek elete az heuolkodas es
kedvere lakas nelkyül semmi volna.

Wizont aż kik aż eröss heliekön laknak, bogiekön, erös munkaual, kemen rabotanal elnek elendelnyök vekonj auagi nemoliknak vanatos, ha aż varasiaknak modikalasukat, piaczj henolkodasukat lattiak, ökis chiudalniak aßokat, aßonnis amelkodnak aż Embör aż sok wöleßt auagi henolkodast soralast, buialkodast lakast, vendegisködest igi keuania.

Az Elsö Edeleknek es helieknek kyülömbösö voltukbol emmiße értelöm tamad megh aż Elmekrül.

MASODIK RESZ.

Hol volt, auagi hol vagion mast aż Paradichom kerte.

Gen. 2. X. 8. Edemben chinalt vala paradichont aż ötten, oda vitte aż Embört.

X. 15. Az giömiörüßeghnek Paradichomaba helhöttike aż Embört, hogi aßt örßene es aßt mivelne.

Cap. 3. X. 23. Ki kiüldé ötten Paradichombol aż Embört hogi aßt mivelne, mint abbol vétetött vala. &c.

Mind ezökböl ki tetßik, hogi aßaz Paradichom kerte, aż aß, aż giömiörüßegnek helie, büsömör egi, erkivalakeppen vala helön volt, mikor Edemnek neuöltetött aß henek sep es giömiörüßegös voltaert

Tovabba eleitöl fogua nagi es sok veteködes volt felöle aż regi es masfanj doktorok között; holot legion aż Paradichom kerte?

Lactantius lib. 2. cap. 13.

Az Paradicsomnak giümölcsös es giömönyösegös kerte az Wiszen Nap keleti tartomanyban, külömb külömbfele giümölcsfakkal be plantalta vala. Gen. 2. V. 8.

Augustinus ad Orosium:

Az paradicsom kerte ki valasztatot az földtöl, az Oceanum tengerön kiwöl, az möhi az holdnak az ö varasaigh fölèer.

Plato in dialogo Phedon.

Midön Socrates az lelköknek halhatatlansagarol sollana: Emlekezek neminem bizonios földröl, ki az holdnak Elementomoknak beszinesgnek, tüzsnek, földnek es vizsnek ki nöletre volna, ki igön giömönyösegös es tiszteletös szephely volna. az meli helyre az igazaknak lelkök siettenének, möliliel dragalatos cserelés lönne, es giömönyösegös eletökben önnendözznenek.

Eusebius Cesariens. Praeparationem Euangelica lib. 11. ꝯ 12

Cicero es Plato ezelmet ön dologh felöl helyen haggia.

Tertullianus Apolog. aduersus Gentes.

Ha az Paradicsomot neuezzük, az Istennek giömönyösegnek helyet, meli az szentök lelkenek röndöltetett annak tüzsen es melygh ghalliatul es az az mi közönsegös lakohelyönktöl, az mi latasunktul el valo tatott, es mi elölönk el zakasztatot.

Az Poetak Elysium mezeie ezt bizonyitia.

Tanusagh.

I. Az paradicsom kerte volt magan valo epittetet gyönyörüsegös helÿ, meli az közönsegös lakastul es hozza meneteltöl külön zonditatot.

II. Az Tertullianus nem valami rekedös helirül zol, mÿliben az mi Züzeink rekesztetek volna es ot taplaltatnak volna, hanem halalunk vtan az Mennÿej bodogh völözekröl zollott meliben az hiuek lelke ÿvl.

III. Az lelkök megh valnan az testtÿl, semmÿ testi anagi külsö gyönyörüsegöket nem kenanak, sem valamiuel nem vonattatnak arra.

Cselius Rodiginus Antig. lib.

Az földi paradicsomot ertötte hol az elsö Embör heli hezteteöt volt.

Beda presbyter.

Az Paradicsom az hold iarasaigh fer.

Thomas Aquinas

Az paradicsom kertenek kies esdsön: de3 helie, az be3ino fenek es az töb elementomoknak fölötte valo mertekletös allapatnak fölötte valo.

Glossatores P. Lombardj. lib. 2. dist. 17. & 29.

Nemelliek Paradicsom kertet heliböztettek Nap kelet felöl.
Nemölliek Nap Nyugot felöl.
Nemölliek az also fegh 3elen.
Nemelliek az be3ino fenek közepötte.

Sokan ezöket mondattanak az Negi folio vizeknek tamulletelnÿ3eböl.

Sommaia az Ertelmeknek.

Emmi sok különböző ertelmekben sokbölis emböröl arra haiottanak, hogi semmi bizonios helielt ne mutassanak.

Auguſtinus al mondnak azert: Az ilien mÿst anagi amaz 3erkette,

ki felöl aʒ iras emleközik, noha aʒ Emböri elme es okossagh oda nem fer.

Nagiob resre imes ertelömben vadnak Hogi aʒ Paradicsom kerte valami ki: valkeppen valo heli legion, möli kiʒlön rekesztetött, es aʒ Embörök ismeretitöl tauul vetetött.

Lattatik Moyseſis aʒönt mondanj.

HARMADIK RESZ.

Hamifele paradicsomrol emleközik aʒ iras.

Polyandria in Paradyſo fol. 615.

Thomas Aquinas Quaſt. 184. artic. Secunda-ætæ Part. 1. quæſt. 102. Art. 1.

Haromfele Paradicsom vagion.

1. Földi 2. Mönniej. 3. ks lelkj Paradicsom.

Aʒ földi Paradicsom:

Walosaggal Napkeletfelöl valo helij möllyet aʒ Istten plantalt vala, es kiben aʒ Embört helibeztette vala hogi kedvere es giömörüſegere elne.

Mieve neueztetött kertnek?

Kertnek aʒert neueztetött hogi aʒ Adamtul miueltetött. Mert aʒ kertök Jobbek es giömörüſegöſbek Jaktaklönnj. aʒ mellieket miuelnek, Mikeppen aʒ Paradicsom kerte aʒ töb helieknek fölött Job kedvſettel es nagiob ekoſsegel volt.

2. Mönniej Paradicsom:

Aʒ iraſban Iſten kertenek hiuattatik akar möli ſkös es giömörüſegös helj, tartomani es orʒagh.

Eſa. 51. v. 3. Megh vigaʒtallia aʒ Iſten Siont, megh önuendözteti mindg puſztaſagit: es aʒ ö puſztaſagat ollia tellj mint kedues es kenaratos helyt. aʒ ö vadſagat mint aʒ Jehouanak paradicsomiat. Örom es vigaſagh talaltatik abba, halaadas es önuendözö Jaʒat hallatik benne.

Ebből vagion hogi aʒ Gőrögőknel 30:
kaʃban mondtion, hogi aʒ Mennei
dicsőʃegőt Paradycʃommak neuezte.
megh aʒ thus Zsidoktol eloʃtis.
Ecclesiaſtici 40.v.17. Aʒ io akarat ollian
mint aʒ Zerendzer kert,
Luc.23.v.43. Ma velem leʒ paradi:
ʃomban. ʃz aʒ, aʒ Iften Zinecloʃt
aʒ bodogok eleteben es allapattiuk:
ban helibőztetnek ma.

III. Lelki Paradycʃom.

Detreuiſgőrőgh ſokan aʒ regiek kőzől,
kik ſokatis diſputaltak aʒ paradi:
ʃomrol, melliben aʒ Iſtenek vtan
lakoznak aʒ Zentek. Mert mi
kőzi aʒ lelőknek es aʒ Mennei es
megh dicsőultt lelőknek aʒ földi
paradicʃommal? Semmi.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

MASODIK RÉSZ.

AZ FÖLDBÖL TERÖMTETÖT EMBÖR

IDEIEROL

1.

PRÆDICATIO.

AZ Embörnek két részéről:
TESTERÓL és LELKERÓL.

AZ Emberről.

Gen. 2. N. 7.

Formalta vala azért az Tehovah Isten az Embört az földnek porából, és arczul rea lehelle életnek lelkét, és lön az Embör elö lelkös állatra.

Gen. 5. N. 2.

Férfiat és Aszszoniallatot terömte, és megh alda öket, hiua azoknak neuet Adamnak, az napon, mikön terömtettetének.

Masodik resz. az Embör ideiröl az Embörnek kettö

Eccles. 12. K. 7. Wiszsza teer azt Por azt földbe, mint azt elöt volt, Az lelökis viszsza megien azt Istenhöz azt ki adta volt azt.

REZEI.

I. Miert neuezteteöt Emböernek.
II. Miböz hasonlatos azt Emböer.
III. Mikeppen zaporodik.
IIII. Kettzömeli Ferfiu es Azszonj.

ELSÖ REZE.

Az Emböer honnan vötte azt Emböer hogi Emböernek neuezteßek.

Az Görögök Anthropos nak neuezték ab ánà, tò ópáo et oly. Dixit Ouidius. Sunt qui fatim vivto. Az azt oda föl emlékezö ordzamat, föl tekentök, föl nezök.

Ouidius.

Pronaq; cum spectent animalia cætera terram:
Os homini sublime dedit cœlumq; tueri
Iussit et erectos ad sydera tollere vultus.

Latiuk hogi minden allatok azt földre nezinek ala: Az Isten pedigh azt Emböer ekes zajjal zerette, es azt eget nezheti, azt ordzaiaual pedigh oda föl azt zep csillagokra fordulhat arczul.

Az beakok Homonak Neuezték hogi azt humüstul azt azt földtöl, mert azt humus földet tesön, azt Emböer pedigh földnek porabol teremtett.

Az Magiarok Emböernek neuezték volt amaz Görögh Emböertül, Mert azt Görögök Emböernek, azt azt, oli hartiaczkanak, azt bizijak, mellyi körül vannak azt magzo magh azt Amnionak meheben, megh minek elötte azt testben halo togok azt Magzatban megh nem tesznek.

Tamasgh.

Az Görögök azt Lyra mondzfol azert attak neuezt azt Emböernek hogi oda gondolliagia

Col. 3. Fönualokat keresestik, es nem testieket, mert megh holtatok, es az tüv eletetök ek reitetöt az Christussal az Istenben.

II. Az szakok pedigh azert attak neuet az földböl (ab humo) hogi azo ereditüknek alazatos voltarol emlekezenek.

III. Vagi az Magiarokis emlekeztetnek az Embryo anagi Embör neuezetiuel az mi Anyank mehebenualo formaltatasunknak gialazatos es szomoritö voltarol.

Hasna.

Walamikor ezönkben int hogi Embörökke terömtött az Isten, es illien ep szömbe fijlbe adot es vilagra, mindenkor ezönkben iusson hogi az Istent felliük keressük, es tsüllyük, neki halat aggionk igien valo iö voltaert.

II. Ha valamj aiandekot ymerönk magonkban, tehat el ne bizzuk azzal magonkat, kevelseggre föl ne fualkoggionk, hanem magunkat megh alazman szentröl es iamborul elliönk es giarlo vilagon.

MASODIK RESZE.

Mihöz hasonlittatik az Embör az szent iraasban.

Az Embör az ö Eletenek romlando voltaiert sokfelekhöz hasonlittatik:

I. Pavahöz.

Jac. 4. v. 14. Micsoda az tüv eletetök? Mert Parah, möli keneseue teczik, es hamar el mulik szömönk elöl.

II. Szelhöz.

Job. 7. v. 7. Megh emlekezzel hogi az en eletem ollian mint az szel.

III. Takacz Bordaiahoz.

Iob. 7. v. 6. Az en napim giorsabbak voltanak az Takacz bordaianal.

IIII. Arniekhoz.

Psal. 108. v. 23. Mint az arniek el haiol el megiök; le verettetöm mint az Saska.

1. Par. 24. v. 15. Az mi napink ö földön ollianok mint az arniek. Nincz varasa.

V. füstthöz tüzhelihöz.

Psal. 102. v. 4. El fogitak az en napim mint az füst, czontaim is el zarattak mint az ecgeött tüzheli.

VI. Witesseghöz.

Iob. 7. v. 1. Witessegh az Embör elete.

VII. Heusaghoz.

Eccl. 11. v. 10. Az Inassagh es Iffiusagh mind czak azon heusagh. Psal. 144. v. 4.

Az Embörsegh hasonlittatik

I. hermiohöz, feröghöz.

Iob. 25. v. 6. Az embör ollian mint az feregh.

Esa. 41. v. 14. Ne feli Iakob mint az feregh. Israel fersiai. magam megh segellek.

II. Megh allot zelhöz.

Psal. 78. v. 39. Megh emleközek hogi test volna az embör, es megh allo zel.

III. Hamuhoz.

Iob. 13. v. 12. Az tü ~~besedötök~~ emleközetötök ollian mint az hamunak ~~besedeje~~ testötök mint saar.

IIII. Füöhöz, Wiraghoz.

Esa. 40. v. 6. Kialcz, s. mit kialczak?

Mindz test olliaz mint az fü, es annak mindz kömörüsletössege mint az mezei viragh. Megh zarat az fü, el hullot az viragh, Mint az Iehouanak zele, fuallotta megh. bizoni fü, bizoni zena az Nep. 1. Pet. 1. v. 24.

Psal. 103. v. 15. Az Embörnek napia olliaz mint az fü, mint az mezej viragh.

V. Porhoz, Hamuhoz.

Gen. 18. v. 27. Ime mast kezdök zolni az en Uramnak por es hamu lenen.

VI. Cserep edenihöz.

2. Cor. 4. X. 7. Wÿselünk ez draga kincsöt cserep edenekben, hogi annak erössÿge Istene legión, es nem mi tüllünk.

VII. El mult alomhöz. ganehöz.

Job. 20. X. 7. 8. Az hitetlenök mint az ganeh, mind örökke el vesnek, az kik latták ötet mongiak: Hova leön? Mint az latot alom el röppöl, es nem talaltatik megh, mint az Ÿjeli latas Ÿtten vgi mulik el.

VIII. Fazekas kezebeli saarhöz.

Jer. 18. X. 6. Ime, mint az saar, az fazekas kezeben, vgi vagion kezemben az Israel haza, el ruthÿn hamar. zde.

Az Embör teste haszonlittatik

I. Sarbol csinalt hazhöz.

Job. 4. X. 18. Ime az ö szolgaikban nem hagiot allando sagot, sem Angialiban talalt: Mennÿel inkab az kik sarbol csinalt hazban lakonak.

II. Satorhöz.

2. Pet. 1. X. 13. Illendönek itelöm, hogi migh ez satorban lessek, intsem sörkegitsek.

III. Földi satorbeli hazhöz.

2. Cor. 5. X. Jol tugiuk, hogi ha az mi földi hazunknak satora el szoltatik el omladozik, az Istentöl fölepittetönk, nem kezzel csinalt hazba, de az Mennÿei es örökke valo hajlekba.

IIII. Porhöz.

Eccl. 12. X. Az Por megh ter az földbe, az mint volt, az lelök az Istenhöz az ki atta volt ötet.

Tanusagh.

Ezelek ob Embör lasd megh, melj igen romlott, melj igen bizontalan, melÿ erötelen az te eletödnek allapatia. Latod meni sok Ÿszet, sok veszel, sokfele beregseggh iar az te eletöd körül.

Vegi hogi igaßan mondhad Syracidesnek
Ecclesiastes 30.v.17. Jobb aß halal,
mint Nemonnaggal es keserüségel élni.

HARMADIK RESZE.

Mikeppen Saporodik aß Emberi.

Gen. 1.v.28. Megh alda aß Isten aß
Emberi: es monda nekik: Neveckeggie:
tők es sokaßulliatok, töltsetők be aß
földet, es biriatok aßt, es vralkeggiatok
aß tengor halain, aß égi madarakon,
földi vadakon, chinßomaßo fezekön.

Aß Embernek Saporodasara
biztonios tagoßban erött adott Isten.
Kiket mikor akar megh ariandekoß,
eröuel, vidöuel, egeßeggel, eßközßel,
ahol akaria, aß mint, aß mikor, aß
minire akaria, kin altal nem
mehet senki, hanem chiak aß
minire ö felsége bocßiat mindent.

Aß Saporodas rendi es meggia:

Gen. 4.v.1. Aß Emberi megh ismere aß
Euat aß ö feleßeget, aß ki foga mehebe,
es Szüle.

Aß Moyses aß Nemzetnek munkaiat Musc. in Gen.
hogi tellyeßen megh irhaßa, vegi aggia Exod. obs.
elöiökben aßt, hogi aß Magßat nem
vetetik földből im mar mint aß Adam,
Sem Czontbol mint aß Eua, de ferßiu
maghol es Aßßoniallatnak testeből
fogantatik es Születtetik:

Harmat mond aßert:

I. Aß Adam aß ö feleßeget megh ismere,
II. Aß Eua meheben fogada Magßatot,
III. Aß Eua Szüle ö vilagra.

Tanußagh.

Sem aß ferßiu itt aß Aßßoniallat nelkülöß,
Sem aß Aßßoniallat aß ferßiunelkülöß,
aß Nemßesre es Saporitaßra nem alkalmatos.

de mind aż kettőnek oli eggie letele
kuantatik, mólyben aż ferfiu vegi
mint plantallion, aż feleśege, mint
aż fóld magot be vógée, aż ó magh-
varó ferietől aż ó meheben, aż utol
aż meleggese, ellygyen, Nenellie,
es bizómios vódóben aż Jvśtesre
es aż el hozasra kezidse.

Haśna.

Ez aż Japorodasnak moggia es vi-
lagnak vegeigh mind megh marad,
es aż mi elsó Jvśleinknek vonlottsagat
melliet aż Kórdógh cselekedetsagabol
el esuen, mint egi merget kiJittak,
es aż ó maradekinkra arażtottak,
hogi aż bvnós testból, aż bvnnek
gonoszaga aż giókeр altal altalón-
teśek. Noha aż Munka ó magaban
akar aż fogantatasra nezue, akar
pedigh aż Nemtesre nezue nem fedéz

de termeset Jórent vala, mielthegi
aż [illegible]entvól aż Embóri nemzetnek
Japoritotasara rendóltetett.

David Psal. 51. v. 7. Ime alnokssagban
fogantattam, es bvnben melegvlt megh
aż en aniam.

Nem vgi kell ist aż David mondasat
ertemi mintha aż hażasoknak eggie:
Svśleśvk aż tórvenśórent vala Mia-
iasagban Jabad nem volna, tilalmas
anagi rut dologh volna. De hogi aż
Maggal eggivtt aż bvnnek gonoszaga
altal ónterik, ki eleb mi bennónk volt.
Vegi hogi valaki aż altal fogantatik,
nem olhian tókelletes es tiszta terme-
Jetót ólelóznek fól, meliben aż mielsó
Svśleink voltanak mineк elótte nem
vetkóztenek volt, De bvnetvól megh
sebhvtt es megh bezótt termeżetót

Vegének fól, melli lótt vaituk aßbüon
vtan, eßtis pedigh aß fogantatasßan
vonßa magara, móliben aß ó am=
miának meheben nevekódik, es
aß vtan 3üßleteßenehis aßon rom=
lott termeßetótt hoßßa eß vilagra.
Migh eletebennis ki mutattia
hogi aß ó 3üßlei magßattia legión
nem chiák teßtiben, 3ineben, es
termeßetiben, de megh termeße=
tinek romlottßagiban mis.

Plinius Nat. hiſt. lib. 10. cap. 63. fol. 18[illegible]

Aß kefelabu allatok közßüßl chiak aß Embór
3üßl elenen allatok. Aß Embór chiak
aß elsó közößüßlet faisalhia, Nehesteli,
aß ó eredetitis Nianalianal mutattia.
Aß több allatok aß eßtendónek bizonios
hataribanindulnak aß közößüßleßre.
Aß Embór orankent, mind éjel ſmind
nappal 3üßneelen vntalan. Aß több
allatok megh elegódnek: Aß Embór ſoha nem

NEGIEDIK REßE.

Masc. in Gen. cap. 17. fol. 420.

Aß Embór keßö ferßin es aßßony.

Follchet aß Nemßeßen melto ſagoßß ehóß aß
ferßü mint aß aßßoni, de mi ert hegi aß
kefel között aß hasaßsagbeli munkaban
nemineműß eggießüles vagión, megh
aß Magßatokrak fogantataßabanis
nem oknelkeül aß munkalkodo fer=
finnak aß 3enuedó aßßonienal ózue
közetik. Aß Sara aßßonnak nevé=
tetik ott, ahol aß Abraham ſok nem=
zetók Attianak, mint aß elótt aß Hia:
Sok Nemßtſegóknek Atmianak hinatot.

Tamßagh.

I. Aß iſten aiandekabol ha valami iósagh
anagi bócßüßlet adatik aß ferßinnak
aß ó feleßegükkel közólliek aßt.
Sok fó Embór vgi tartia fibßyet
mint rabiat. chiak magukat alitiak,
II. Aß aßßoni bócßüßti aß ferßin dichóßyre.

Feiérlig obs. 2.

Az Magßat nem aß Amianak hanem aß Attianak Jvöletetik.

Noha aß Aßßoniallat tarß hyßón aß böcßvßßetben es aß habaßsagbeli mímzkabon, mind aß altal magßatot Jvßtmm maganak de aß ó ferienek.

Pelda. Abrahame aß mélto ßagh.

Neki igertetik aß Magßat.

Sara megh aldatik,

Gyß mélto ßós Amiara leßón.

de eß aldaßnak gyß mélte nem

Saranak hamß Abrahámnak tulaidonitatik.

Sommaia.

Mindönkor megh gondolliuk, mikeppen teremtettönk, es megis tuggiuk minemß dolgokrol kel emlekeßnönk.

I. Teremtßött aß Ember földbßl.

II. Aßen tvßl teremtetött. III. 6 Napon keßitßk.

IIII. Aßen kepere es haßonlato ßagara.

V. Ketto ferßi es Aßßoni. VI. Ketfele termeßetbeli

VII Az Japorodßra mind kerßl megh aldatot.

1. Cor. 11. xi. 7.
Az ferßin kimßßülik

1. Cor. 11. xi. 7. Az ferßi be ne fódóßße feiet mert ó aß Iſtennek kepe es dicßóßege, aß Aßßoni pedigh aß ferßinak dicßóßege.

Mert nem aß aßßoniból vetetött aß ferßi, de aß Aßßoni vetetött aß ferßiből. Sem aß ferßiet nem teremtette aß Aßßonien, de aß Aßßoni aß ferßiert. Azert vagion aß Aßßonnak feien aß bíroßalom aß Angialokert. Be aßert ſem aß ferßi aß Aßßoni nelkűl, Sem aß Aßßoni aß ferßi nelkűl aß Vrban. Mert mikeppen aß Aßßoni aß ferßiből vagion, igi aß ferßiis aß Aßßoni altal, mindönök pedigh aß Iſtentől vannak.

VIII. Mín aß ketfelnek vedeti aßon egißßlal tudni illik földből, mint eß megh teßik aß Ádam Neueßeriből, mßli földet teßón. midön igi Jßll. tiina Neuet Adßnak.

Az alabaßoßagra Jokionk.

Az Emberneck ideie keues ideigh tart igen romlott, igen megh vedött.

III. Az 3 aporodas az ferfiunak az Aszszonj allattal valo egyesülésekből lehön,

IIII. Az Embör kerfele ferfiu es Aszszonj.

KÖNYV-TÁRA

II.

PRAEDICATIO. az halalrol

Az Embornek fogarttatasarol.

Az Egez Embör kettöből all: Testből es lelökből.

ELÖSÖR AZ LELÖKRÖL

Eccleſiaſtes 12. v. 7.

Az por az földbe vissa ter, azsmint az elött volt: Az Lelök pedigh vissa ter az Istenhöz azki ötet adta volt.

REZEI.

I. Honnat vagion eredeti az lelöknek az Embörben.

II. Micsoda az Lelök.

III Meli helön vagion az lelöknek lakasa az testben?

ELSŐ RÉSZE.

AZ LELOKNEK EREDETIRŐL

Bull. Dyc. 4. Serm. 10. fol. 288.

Az derek sokat irás es annak magiarázo doctorj az Embörnek lelkeről, nem indítnak minghatatlan kérdéseket, sem az dolgafogiot Embörönek kedvüket nem keresik, kik ezíak abból akarnak faradósni, kikről irás mindyn: kik ezíak azt akarják tudakozny, az kik ki nem mútattathatnak. Ha pedigh valami mondatottis Soha helien nem hagihattiak hamis mindgkor gianakodnak.

Kérdés.

Honnan vünnek az lelkök, mikor, avagi mikeppen tallanak az testben?

F. Megh felel Jeronymus doctor: es az ó előtte valoknak sok vélekódesüket elő tamlallia illienkeffen:

I. Azt kérdőnek: Az Gyból tallotte le az lelök, mint Pythagoras Plato es Origenis módotta.

II. Avagi az Istennek allatiabóle: Mint az Stoicusok Manichéusok almadóztak.

III. Avagi az Isten kendős ladasiában légienekre gyeiőrsmind teremtetnen, mint nemsűlick tudatlanul tamiottak.

IIII. Avagi naponkent teremtetneke es vgi bo dattatnak az testökben.

V. Avagi az fogantatasbóle, mint az test az testből vgi az lelök fogantasszák az lelekiül.

De mind ezök az velekódesőket megh hamisitattak az bölcs Embörektől.

Az igaz értelmü doctorok tudomania az lelkeknek eredeti felől es volt:

VI. Az lelök semmiből teremtetik, es az testben öntetik az Istentől, midőn az Magsat az ó anniaruk meheben formaltatik es rétsiuel elvegéztetik.

Jeronymus ad Pammachium

Bizomiara nemde mindenkor lelkéket késke
ás Isten, kinek akarattia, Relekódni,
es ás teremtő nem ygyónike megh.

Joh. 5. x. 17. Ás en Atyam maglz munkalkodik
Enis vele eggiütt munkalkodom.

Esa. 44. x. 2. Ás vniken ás te teremtód ásky
tegódet formalt ás te Amád meheben.

Psal. 33. x. 15. Ás ó Szivökét eggiütt teremtette.

Tanusagh.

Nyluan bizomittia ás Szent iras hogi ás
lelók nem teremtetett földből, simmi
volt ás testnek teremtetese elót, dehar-
mádot ás teremtő Istennek Szaiabol
tudmillik ás Istennek titkos ereiból
es vgi ónteték ás megh formaltatot testben.

Gen. 2. x. 7. Formala ás Istenna Isten
ás Embórt ás földnik porabol, es ás ó
orczaiara eló lelkót fualla, es lón ás
Embór eló lelókke.

Ás ás, ás formaltatot testben ónnan ás lólk

Caluinus in Malachiam cap. 1. x. 2.

Jol tugiuk: hogi ás Adam földából vagyót.
miképpen megh mondatot ás tóballatok felóli.
Ás mi abaut ás testet illeti Nincsen igin
sok kyülómbségh ás barmok es vadak közt.
Hamm ás mongia Moysis hogi ás Ist:
berne elotnek lelket fuallota.
Nincsen ninchat lelkónknek eredeti ás Negyból,
Sem ás Istennek allatiabol.
Hamm it Moysis istóni hogi ás mi lelkónk
teremtetót simmiból. Mi ás Nincsnek altal
Szóhattónk de eredetónk ás Sarbol vagion
ás mi prediga bóckónkbe nyónk simmi:
ból lóttem. tudmillik ás lelók.
Ás barmoktul tahat abban kyülónózónk
mi ás Isten ás ó io kedvéből, emberókke
akart minket teremteny.

Tanusagh.

Nelógiónk hala adattanok ó hozza:
mert abban teremtette hogi ó ót istónillyónk:

Petrus Laskonius lib. de stom. I.C.12.

Az Embörnek lelke nem az ÿÿ lektet: mezetÿkből, hanem az formaltatot testben az Aniának meheben az Istentÿl öntetetik.

Athenagoras lib. de Resur. Mort.

Az lelök lelkét nem ÿÿl, de az Embör Csiak Embört ÿÿlhet.

August. Quaest. Vet. & N. Testi. cap. 23.

Wallion az Nemkes altal vannake az lelkökis, mint az Test. Felel erre: Bocsteleneseghnek alitom vagi mond az hazt mondom: hogi az lelök az testel eggiÿtt faiÿik: Hogi az lelök az lelöktÿl faiszanek, mely nemis illenek az lelök meltosaga hoz. Anagi bizoniara, ha az töb Mönniej erök vagi lötteneck volna, hogi az többÿs ö belölÿök lött volna. Vagi az egi Adamnak egi lelketÿl el hihetnök hogi az többÿs faiszananak. de ez illetlen volna: mört ez Csiak az Istenhez illik, hogi illien magan valo eltstat Nemkene, Mölj az teröm: tött allatoknak nemis engetetik.

Ambrosius

Bocsteleneök alitom azt velnj, hogi az lelkök az testel eggiÿtt faiosztasanake hogi az lelök lelökből ÿÿ lettesek, Mölj az lelökhez nemis illik.

Lactantius de Opificio dei cap. 19.

Kerdöttek ettis: Az lelök az Attiatule vagi az Anniatul, anagi mind az kettötÿl faiosztasek? de en azt bizontalannak itelem: Mert az harom feleben eggik sem: Mert sem mind az kettötÿl sem abar: mullektÿl az test lelkot nem vehön.

Mert az test testből születhetik
miképpen mind az ketfel az Istenre
nézt leszön: az lelök felől azt nem
itélhetnünk, mert illyen ~~dolgokra~~
es latható tapasztalhatatlan
részből semmi nem szakadhat.

Augustinus ab Absurdo.

Ha az lelök az Magh altal valo
faiásából lészön, meni maghott
hullatnak el életükben az Atiak:
Mind annyi lelköt ölnenek megh
valamiképpen az lömne raituk.

Hom. 71. Ludovicus Lauaterus in Es. 18. v. 4.

Az szentök egyigyüséggel bizik azt, hogi
az lelök az Istentől teremtetnek
es vagi öntetnek az testben, midön
az Magzat el nyeretik az Anyiak
meheben. Gen. 2. v. 7. Az Adam
teste elöször megh formaltatot az

Istentül: Az vtan adon Isten okos
lelköt fiallot az testis embörre.

Hogi pedigh az testnek megh
formaltatasa vtan adattasek
Istentül az Emberi testben
emeż irasok bizonnitiak.

Minden bizonsagunknak fundamentoma
legion elöszöris az Istus beszede:
Iob. 5. v. 17. Az en Atiam megh is mind
eddigh munkalkodik, enis munkalkodom.
Iob. 10. v. 8. Az te kezeid alkotottak engömet,
es mindönöstül adsok epitöttek.
v. 12. Eletet es irgalmassagot tulaidonitottal emnekön, az te irgalmassaged
örzötte az en lelkömet.
Iob. 33. v. 4. Az Istennek lelke teremtöt
engömet, es az Mindenhatonak lehelhese
elenemitöt megh engömet.
Psal. 33. v. 4. Az ö szüvöket egiedörsmind formalta.

Eccles. 12. x. 7. Az por vissatér az földbe, az minemű volt. Az lelőkis vissatér az Istenhöz az ki atta volt őtet.

Sap. 8. x. 19. Jeo okos elmenuel eltősitetet giermök valek, es io lelkét vöttem volt, sőt mikor io volnek az megh tértöketlen testben be iarúlek.

Sap. 15. x. 10. Az ő Zine por, az ő vemensegeis alabbualo az földnel, az ő elete pedigh vtalatos az sarnal. Mert az ki őtet formalta, az ki az ő elteto lelket bele obtotta, az ki az ő elevenitő lelket bele fuallotta, nem ismerj.

Esa. 57. x. 16. Mindörökke nem pörlődömsem ő rökke nem haragszom, mert az lelők az en orczam elől fol öliőzte az testőt, es az lelköket en teremtöttem.

Zach. 12. x. 1. Monda az Ur, az ki az egh ki teriestötte, földet fundalta, es az ember bömnek lelkét közötte formalta.

125

Az Wilagi Bölcsek ertelme:
Az Lelköknek eredetők ról:

Seneca ad Lucilium. Epta 80.

Az lelkőt az ő eredetj oda fol hiúia,: Lezön pedigh az minek elötte az ő örökki alol megh zabadul, ha az ő vetkeit el haggia, tiztan es kömmien az Istenj gondolkodasokra indul, rzgörnd.

Artes lib. de Anima.

Az lelők ad elmj valo erőt az elöknek.

Macrobius Somn. Scip. lib. 1. cap. 9.

Zialhatatlan ertelöm az igazan valo bölcs elködöknel, hogi az Lelöknek eredetj onnan föllinül vagion az Egböl. Es az Lelöknek tellnis bölcsessege es, migh az testben vagion, hogi megh ismerie az ő mínemű kiöttsöl legyen eredetj.

Cicero 1. Quæst. Tusculanar.

Az lelöknek semmi eredeti nem találtatik az földön. Mert az lélekben semmi ehezioás avagi özue sörközés nincsen, mely az földből születet volna vagi formaltatot volna. Semmi nagyságh sincsen, sem tüzis nincsen. Miert hogi ezöknek természetiben semmi nincsen oly, mely vagi az elmúlandóknak, gondolkodásnak eránt vigyázna. Mely az elmultat meghtarthatna, vagi az elhalandót meghmegh erthetne, az ielen valot be foglalhatna. Mellyik Ahrni dolgok, semmi modot sem találhatunk pedigh arra, hogi Embertöl iövenek ezök. Hanem csiak az Istentöl iövnek.

Az Poetak ertelme.

Est Deus in nobis agitante calescimus illo:
Sedibus aetherei Spiritus ille venit. Azaz:

Isten vagion bennünk, az ö inditasaboll melegezünk, Az mennei szekbölinöt az az lelök.

Juuenalis Satyra 15.

Az mennei magas darabol vöttyük azt az értelmet. Sensum à Coelesti demissa trahimus arce.

Lucretius

Cedit enim retro de terra, quod fuit ante
In terra: sed quod missum est ex aethere pure:
Id rursum Coeli fulgentia templa receptant. Azaz:

Ismegh az földröl vissa ter, valami az elött az földön volt: de az mi az mennei részröl küldetett volt, ismegh vgian azon az Egnek tyndéklö templomat el foglallia.

Philippus Melancton lib. de An. fol. 490.

Sok bizonsagokkat szamlal elö kik azt allattiak hogi az lelök Istentöl nyomnak teremtetnek, bizonyak attis elö szamlallia hogi az szüzek altal fajzottatnak.

Felegihazi Tamas Loc. Com. fol. 93.

Azt allattia sok okoskodasokkal, hogi az Lelök mint az testök az szüzektöl fajzanak:

III.

PRÆDICATIO.

Az Lelök miczoda.

Matt. 16. v. 24.

Akkoron monda Wronk Jesus azo tanituanynak: ha valaki en vtamna akar iönny, tagaggia megh o magat, es vögie föl az o keresztet, s kouessen engemet. Mert valaki lelket megh akaria tartany el veszty azt, valaki pedigh elotet en erettem el veszti, megh talallia azt. Mit hasznal vele az embör ha ez vilagot megh nierijs, lelket pedigh el veszty? vagi miczoda iutalmat adhat lelkeiert?

REZEI.

I. Miczoda az lelök.

II. Hol vagion helie az testben.

I. Minden allat hasza hasonlatos nemet szöl. Hat az Ember Embör szöl.

II. Az Adam magahoz hasonlatost Nemöt. Tehat az Adam testöstöl lelkestöl valot szöle.

III. Az Isten vagi edösseinnek sok keppen teremtöt, vagi Orankent mastis teremt. Be azt mongia Moyses hogi az teremtesetöl megh szünt. Arrol semmis nas: hogi sok keppen lelket teremtöt volna egi edösseinnek.

Tehat nem vgymagat aggia: hanem szaporitia.

IIII. Ha az Isten vgyoman teremty az lelköket, oka lehön az büönnek vagi tehetsegtöl vagi az Satantul, vagi az testtöl. Be az testen büönös hellyt nem hagyot. Az Satan semmi bün az lelökkel. Az testis az hellyet nem illyenthy. Tehat az büönös helyt büönöst faisol.

V. David Psal. 51. büönben szült, büönben fogadotis anyia, vgymat. Hat az Ember büönbe fogadtatik.

VI Az büönbol valo vgymagat szüntetik az vgy Emberen meg. Hat az lelökis faisik: Joh. 3.

Masodnap. III. Prædicatio. Az lelök miczoda.

Sommaia.

Chuſ vronk mikeppen mindönöknek
vra igi aſ Emböröknekis: Azt akania
tahat hogi ötet köueſsük mindgeben.
ha aſ ördö, heli es dolegh kenammia
tahat megh eletönket ſe Zanniuk
ö eötte le tömi, vert ontani, halalt
Zenuedni, mert aſ mi lelkönket es
eletönket aſ mj holt teſtönkben iſmegh
megh teniheti aſ vtolſo napon
pedigh dicſöſſeggel megh koronaſ.

AZ ELSÖ REZE.

Mickoda aſ lelök.

Az lelök mickoda legion, kiualeképpen
aſ kmbörben valo okos lelök, aſ bölcſök
mygh eddigh eggi ertelömmel mygh
nem mondhattak, mint hogi ammira
kyuló nöſtenek hogi aligh talaſkettö-t
közöſülök kik eggiet ertenenek.

Auguſtinus lib. definitionum.

Az lelök ſtenektöl teremtetet, lathatatlan,
halhatatlan allatiaban ſtenhöz kö-
zel haſonlittathato.

Ludouicus Viues lib. 1. de Anima. fol. 45.

Az lelök föueb mözgato, lakoman aſ
eletre alkalmatos teſtben.

Witus Amerbachius libr. fol. 290.

Az lelök oly allat, mint aſ termeſet kö-
rent valo teſtnek elsö formaia es inditaſa.
ezkezöſſen kinek eletre hatalma vagion.

Philippus Melanchton datm. fol. 458.

Az okos lelök ertölelök, mely aſ kmböri
allatnak maſodik reſze, megh ſem hal,
midön ki mulik aſ teſtböl, de halhia-
tatlan. Ez nem aſ termeſtöl alſ.

Origenes

Az lelök erzekönſegnek bino reſz, es aſ
mözgaſra indito erö.

Suidas

Az lelők értelmes, elmélkódó.

Conradus Gesnerus de An. fol. 728.

Sok böltsek értelmet zámlallia elő.

Aesclepiades.	Az ételnek gyógyítók giakorlása.
Pythagoras.	Négy elemint. igyis volta.
Posidonius	Elmének abrázattia.
Plato	Erthető allatt.
Thales.	Minémüképen mozgo termétek.
Anaxagoras	Tiszta es egyenlő részekből állo vala
Galenus.	Az elemek elsö erövel.
Aristoteles	Elemek rendi mozgása.
Auerroes	Es világh lelkének része.
Hipparchus	Az éghnek része.
Hyppocrates	Mennyi mértékü hét.
diogenes	Bölcsö égh.
Zeno	Az lelök tüzö.
Hippon	Az lelök vizö.
Boëthus.	vizből es bölcsö égből vagion.
Epicurus,	vizből égből, es földből áll.
Parmenides	Földből es tüzből áll.

Empedocles Az 4. elemtomokból.
Democritus Az tüzes apró sömi porából.
Gitthias Az vérből vagion &c.

Johannes Caluinus, Inst. lib. 1. cap. 15. fol. 55. sect. 2.

Nilvan való dologh ez, hogi az Istén Ember testből, es lélekből áll, Az lelkén értem az halhatatlan de teremtetet rész, méli az Emberben bölcsösségnek &c.

Luc. 23. v. 46. Neked aianlom en Zent Atyám az en lelkemet.

Act. 7. v. 59. Uram Iesus vedd hozzad az en lelkemet.

Nem égnek értek elmés es Zent Istent, hanem az testtöl el Zakadot lelkét aianliak az örök Istennek.

Az Philosophus sok es több Böltsek kik az lelök felöl sok keffen Zollottanak

hol zeshöz hasonlitottak, hol az
testben öntöt erönek, kimit allattia
nem volna, de azok igen eztt:
mjöl kabalkodnak mint az iras
sok heliön megh mutattia.

De ez attul vagion, hogi az em:
berök az földhöz inkab zoktanak
ragazkodnj es azert bodulnak
megh, söt azertis, hogi az vilagos:
sagnak attiatul igen el idegönöttek
sötetsegben megh vakultanak,
vgi hogi az halal vtan megh mara:
dasukat ingien sem alittiak.
Azomba pedigh az sürü sötetseg:
ben az vilagossagh nem annira
alutt el, hogi az lelök mit halha:
tatlansaga rez zörent magat
ki nem mutathatnaia.

Hani ieggieze^sen^ vagion az lelek:
nek az zent irasban? Bull. d. x. 4. Ser. 10. fol. 257.

I. Akar mi chudi allatot jelentik.
Gen. 1. v. 24. Az föld hozzon elö lelköt,
mindent az ö nemi zörent, barmot,
fergöt, vadakat az ö nemök zörent.

Tanusagnak okaert az lelöknek
harom rezet mongiak:

I. Eltetö. Mely az füvekben es fakban vagion.
II. Erzö es eltetö, mely az élö allatokban vagion.
III. Okos, erzö es eltetö mely az emberökben vagion.

II. Az lehellesert, zugasert eletet.
Levit. 17. v. 11. Az elet az verben vagion.
1. Sam. 26. v. 21. Monda Saul: Vet:
köztem, terj megh fiam David, semmj
gonozt nem zörzök többe raitad,
mert dragalatos volt az en lelkem
te elötted ez maj napon: [illegible]
bolondul cselekettem volt.

III. Az Ekeuen allatert:

Anagi mind az yrÿs Embórt.

Leuit. 20. X. 6. Valamely lélek az Pythonokhoz az az, az kördöngósökhöz, bÿónósókhoz bajosokhoz menyen, es azokkal paraznalkodik, Orczamat annak az lelöknek ellen fordithom, es kigiomlalom az ew nepem közzül azt.

Rom. 13. X. 1. Minden Lelek tartsad minden Embór az felsö fÿrhelemségnek engedgien. mert nincz kiuel minden birodalom, hanem ezek ö tüle.

Gen. 14. X. 21. Moda Abrahamnak. az Sodomabeli kiraly. Az Lelköket ad emnekem, az maraa hyien tÿd.

Tanusagh iet:

Az Zentiras bizonÿsa ez, hogi eggik nÿst menyuen az egeszet ot erdöe. Mint az Lelkön kiuel follyab valo vez

evei az egez Embórt: Egiaz Testen kiuel alab valo vez, mind egeszlen evei.

Gen. 6. X. 3. Nem haragodik többe az en lelkem az Embórrel mert Test. X. 17. Elveztök minden Testöt az eghalat.

Joh. 1. X. 14. Az Ige Teste lón.

IIII. Az indulatert, akaratert.

Ezech. 7. X. 19. Az ö lelköket nem elegitik megh, es hasukat sem töltik megh, mert ez ezket lezön az ö vetkökert.

V. Az Okos lelöket vetetik:

Melliel az Embór az tób oktalan allatokat follyül halad, es azoktul megh valaztatik.

Matt. 10. X. 28. Ne fellietik azoktul kik ezek az testöt ölhetik megh, az lelköt pedigh nem ölhetik megh. hanem attul fellietik az ki mind az lelket es mind az testöt az pokolra veszthi.

Act. 20. X. 10. Az egesbe megh hole
Euthichis feiöl mongia Zent Pal:
Ne buzulliatok az ö lelke benne vagion.

Miczoda az okor lelök.

Ffentiöl teremtetöt lelkj allat, ki az
Embörben valo eletnek, okossagnak
akaratnak es indulatnak Zörzöia,
es mikor az testtöl el valik, soha
megh nem hal, hanem az ki io:
Eletöt, az ki gonoz: iteleset vesön
az ö Deleködej Zörent.

AZ MASODIK REZE.

Hol vagion az lelöknek helie
az Emböri testben? Th. Kl.
F. Az termeszet tudo bölczek az lelköt
holihöztetik az Embörnek feieben,
miert hogi az elmelködes ebbe
vagion, es meltonak iteltek
hogi az böczületoss reznek foueb
helis adattassek.
De az Zent irasbol lattatik az lelköt
helihöztetni az Zivöben. Mert az
lelöknek elhalasarol es iozagiul az
Zivnek tulaidonitia. Ebben vagion
az Istenj kiczinsegh es fenkölsem, az hit
az remenseghh, az Zeretetth es egiebb fö
indulatok. Mint Zent Pal mongia:
Rom. 10. X. 10. Zivel hiszönk az igazsagra,
Zaival tesönk vallast az üdueszsegre.
Matt. 16. Es Nemmel Zive tamul vagion.

Petrus Lasskaj.

Az egesz emböri testben két fö rez vagion.
mell az lelöknek helies adhatna.
Azsgia veleie es az Zivüsseg.
Es vole az oka hogi soha az Em-
böret nem hatta megh alkotatnj az Iste-

de hom. lib. 1. cap. 13.

Num. 18. V. 15. Akarmiczeda allatok
közzül valami az ammia Mehezarjat
elöször megh mitia az tehonanak
megh aldoztassek, mind Emberök
közzül S. mind barmok közzül, tied
legion bar, de az Embört megh valchiad
az elsö zülöttet. V. 16. Egi holnapi
koraban valchad megh az mint hmagad
megh böcsülhetöd oe sicluson, az
Templom sicluza szerent, Egi sicly
buz fillir ero legion.

Egi sohol nem olhassuk az szent
irasban hogi az zine, auagi Agia-
veleie megh aldoztatot volna,
holott azonban zök voltan valo resze
megh aldoztak: mint az faggiat,
Maijat, hust. es egieb effelet.

Ebböl tamadot az vetködes
az Agia veleiekrem vagi az szentek
legyen helie az lelöknek az halallan.

Azonba ki az zübe monta helliet
az lelöknek: S. ki az Agiaueleiebe.

Galenus Az okos lelköt heli-
hözteti az Agia veleieben; mert
ot vannak mindg belsö erzekönsegök
kiknek illendö zolgalattiukkal kel
az lelök az gondolkodasban es okoskodasbaq.

Nemöllick inkab akartak az lelöknek
helienek az zinet mondanj.
Mert az zinü kutfeie az Eletnek
es mindg indulatoknak fözke, mel-
lick gondolkodasra valok.

Az prophetak irassais
Az Apostolokeis giakortab az
zinet neueli, midön zoll, Nem az
indulatoknak kutfeieröl, de az
Erö reröl. Mint zent Pal zoll:

Rom. 5. X. 5. Az Istennek szeretetit ki öntetöt az mj sziveinkben az nekünk adattatot szent Lelök által.

2. Cor. 3. X. 2. Tÿ vattok az mj leueliönk be irattatuan az mj sziveinkben, meli megh esmertetik es olvastatik mindön Emböröktöl.

1 Sam. 10. X. 9. Midön el fordult volna hattal az Samuel, Samueltöl hogi el mönne, az Isten masra valtoztata az ö szivet.

1. Par. 22. X. 19. Mastan aggiatok az tÿ szivetöket es lelkötöket az Iehouanak az tÿ Istenötöknek keresesere, es kellietök fol. &c.

2. Par. 6 X. 30. Gyiak te tudod az Sz. sz. szivt.

Psal. 22. X. 27. Sal az ti szivetök örökke.

Psal. 45. X. 1. Az en szivem io beszedöt szoll.

Az szivö legiön abert helie az Embör okos lelkenek.

Honnan bizonios kÿttÿn ki mutatia esmik az töb tagokbannis.

Ez kitöl imis vagh hozion valo.

IIII

PRÆDICATIO

Az ferfiaknak es Azzonialatoknak lelkökröl.

Ps. 54. X. 5. &. 6.

Mert az the feried, az te teremtöd, az Iehoua az seregöknek ura Istene az ö neue, es az te megh valtod, az Israelnek Szentÿe, mind az egesz foldnek Istenenek hiuattatik. Mert mint Zinten az el hagiatot asszont, es az keserödöt lelkönuel, hinot

tegiódet aʒ Istenaz Istenn, Istfiuſagnak
ſelesegeue, midón megh vettetét vol-
nal, ézt mongia aʒ the Istenéd.

RÉʒEI.

I. Wagione aʒ Aʒʒoniallatokban, mint aʒ ſerſiakban okos lelők.

II. Mikor adattatik aʒ lelők aʒ Emberi testben.

III. Mi tiʒti vagion aʒ lelőknek.

IIII. Aʒ lelők aʒ testel egiütt megh hale, ha megh nem hal houa lessön.

Sommaia.

Sohaſenki mʒn kétsélkedőt abban hogi aʒ ſerſiunak lelke nem volna de aʒ kik kenesseb iraſt forgattak

aʒok aʒt mertek volt kerdenj, ha vagione lelők aʒ Aʒʒoniallatban.

Wagion pedigh mint nagiobbol ki tetʒik. Adattatik pedigh aʒ lelők aʒ Emberi testben bizonios Napokon, hogi aʒ testben mint gaʒda aʒ haʒban vigiaʒʒon es gondot viſellion. Aʒ testnek romlása vtan ki mulik es megh mʒn hal, hanem aʒ ő teremtő aʒ Istennél lenen oda mʒian.

AʒELSŐ RÉʒE.

Wagione aʒ Aʒʒoniallat mint aʒ ſerſiakban okos lelők.

Ret. Laſt. de Hom. Cap. 1. Lib. 7.

I. Wagion. Mint ézt ſok iraſok miluan bizonittiak.

Matt. 9. X. 22. Bizʒ leʒiam, aʒ ti hitből. m. t.

Matt. 15. X. 28. Oh Aʒʒoniallat nagi aʒ te hited. Aʒ kinek hiti vagion holt vagion.

de aʒ Aʒʒonieknak hitnek nints. Aʒaz Lelkiségis volt.

Act. 17. X. 4. Nemölliek ò kòzzòlüuk hiuenek es tarsul adàk magukat Palhòz es Silahò, es az Istenfèlèknek sokasaga kik Athen: felòl valanak, Nem kenes fò Azzonikis.

Act. 16. X. 14. Egy Azzonj, kinek neue Lydia, ki barsoni aros vala Thyatira varasban Isten tisztelò, hozzank iòue, kinek az Ur Ziuet megh vilagosita, myghnita, hogi azokra hallgatna, kiket Pal mòdana.

Ha azert az Azzoniallat eggiùtt az ferfiakkal hittenek, melliel egian eleiek vezèsi lehetnek az Isten Egielmenek es az òròk eletnek, egienlòkeppen lelkùnk vagion mint az ferfiaknak.

De az Azzoniallatok egienlòkeppen mint az ferfiak hittenek, melli hittel vezèsi az kègielòmnek es az òròk eletnek.

Annakokaert egienlòkeppen az Azzoniallatokis mint az ferfiak okos lelkùnek

III.

Matt. 9. X. 25. Mar. 4. X. 4. Monda vronk Jesus: Leanj kelifòl. Es mingiarast fòl kele az Leani. Az fòembòr holt leamia.

Luc. 8. X. 55. Megh tere az leanak lelke es mingiarast fòl kele.

Ha azert az Azzoniok eggiarant, mint az ferfiak fòl tamadnak, es az òròk eletben hasonlatosok lesznek az Isten Angialihoz, kiuel kòzèk hogi az Azzoniokinak lelkùnk legion.

Az elsò rèz igaz. fòl tamadnak.

Tehat az masodik rèsz igaz. Hogi az Azzonioknak vagion lelkùnk.

Nilluan vala iraskis bizonittiak.

Num. 30. X. 4. Midòn az Azzoniallatt fogadast tèzèn az Istennek, es az ò Attia hazanal valamire kòtj magat kicsin: segeben. Az attias ha hallia azt,

Az fogadas, es azt az kötest nelkiel az ö lelket megh kötötte, ſ. el halgattia neki, az ö atiatia, akkor mindz fogadasi eröſſek lesnek, minden kötöſesi allandok lesnek, kiuel az ö lelket megh kötelezte.

N. 10. Az Söszuegi pedigh es az el valastanat valamiuel megh kötötte az ö lelket eröskön.

Ha pedigh az ö vra hatsanal tött fogadas vagi valami eſkövueſsel kötelezte megh az ö lelket. Ha hallotta az ö ferie. 3de.

Rhut. 1. N. 18. Latuan Naomi hogi megh eröſsült lelökkel volna Ruth es vgian el akarna vele mönni, Nemſollatobbet.

1. Sam. 1. N. 10. Az Anna Somoru lelökkel vala, ſokatis ſira es imatkozek.

N. 14. Monda neki Eli: Meddigh kodzagoſzlodol? emüld megh az bor italt.

Felele Anna. Smonda. Edös vram nem vagiok en rögh, de buſult lelkü vagiok, Sem bort ſem ſirt nem ittam.

de ki öntöttem az Isten elöt az en Lelkömet.

Ecchyaſticj 26. N. 11. Az rögh ászony, es az kitöl ede el tanolot lelket igen megh ſertötte, az ö halalatsagat nem fodözi.

N. 19. Az Somermös es hiüſegös hatsastalan let dörte valo bocsülete re kednes. Nincken alkalmatos font, kiuel az ö lelket megh fontoltathatnad, Ki föl erneie.

1. Regh. 10. N. 3. Az Sababeli Kiralne akarni igen chiudala az Salamon bölcheſeget, hatsat, es aztalat. & vgian nem vala immar miatta lelök touab benne.

4. Reg. 4. N. 27. Az Sunamitis ioue az Elizeuſhoz es labahoz eſek, Gyhazi oda mene, hogi el vöne onnan. & monda az Isten embere: Hagi beket neki, mert az ö lelke Somoru ö benne, az Tehona el titkolta azt en tölem: megh sem ielentötte emnekem.

Esa. 54. X. 6. Mint egi el hagiattatot Aszoniallatott, es megh szomoritatot lelkűnec, szollitot tegöd az Iten—
Luc. 1. X. 46. Monda az szüz Maria: Fől magastallia az en eletöm az Vrat. es vigadoz az en lelkem az en üdvezitő Istenömben. &c.

Augustinus lib. 1. cap. 18. de Orig. Animæ.

Noha az lelökben minek termeszetbeli küzlömbsegh, mind azon altal midön Aszonj neuesztetik, nem kel azt lelöknekűl valonak ertenj. Mert az szent Pal nem tanitana ollian örömest az öltözesre 1. Tim. 2. X. 9. Akarom vgimond hogi az Aszoniallatok tiztöseges öltözettel, szömermetösseggel es emberseggel ekesidek magukat, nem giöngiel es arannial vagi draga köuekkel vagi draga ruhakkal. de az mi az Aszoniokhoz illik, Istem felelmet mütatnan magukfelöl, io delekoidetökkel.

Mert az Istem felelöm belöl vagion az lelökben, mind azon altal Aszoniokrak nemeztetek, hogi magukat meghaz möh reben küzömbsegh mindenis abbomnis fől ekösiteneiek.

Hyeronimus 2. Tom.

Noha szent Petör Apat azt parancsollia hogi az ferfiak az ö feleseguekkel mint eröteleml edemiul eliisen delekoggienek. Mind az altal nem azt kel velni: Mintha az Aszoni, ki testeben eriikin edenj, lelkebennis tiztelen volna.

Cyrillus contra Julianus lib. 3.

Ellenuetes. Ha az Aszoninak okos lelke vagion, az iras miert titkolta el azt Lam az ferfi, felöl Gen. 7. X. 7. mikor mondgia: Az Adamra aradsul lehelle.

F. Ezt azert nem iratta megh az Isten,
hogi azt akarta bizonitani, mindg
Zyletendo Emberoknek lelkyket
hogi vgi akarna adni mint az elsöt,
az elsö Embernek lelkenek eredetiböl
tehat az mit iratot, vgian azont
akartani ielenteni az többiekölis.
Ha azert az Azzonifelöl mas ertelom:
nek kellöt volna lenni, nem titkolta
volna el aztis, hogi valami gia:
nosagh ne tamadna. de minds mas
ertelom. az Azzoni lelke felölis.

Azt sem mondotta az iras:
Az ferfiunak lelkeböl veretöt az Azzon lelke:
Hogi igi az fayasnak ne tulaidon:
tanek az lelkek Zaporodasat.

Azt sem mongia az iras:
Az Azzonnak oldalara lehellött, de
az Adam ekontiabol veretött az Eua.

Gen. 2. v. 22. Az Istenhoua Isten, azt az
ekontot melliet az Emberöl vöt vala
epite Azzoniallatta.

Vilman azt akarta ielenteni, hogi az
Azzoni lelke felöl ne velnenk ögiebet,
hanym az mit ertettünk az ferfin
lelke felöl. Az az:
Hasonlatoskeppen adatot az
Azzonnaknis az lelök mint az ferfiunak.

MASODIK RESZ.

Mikor adattatik az ökös lelök
az Emberi testben: Lud. Vives lib. 2 de An. fol. 137.

Az Wristen az el kezitetöt testben
bocsattia az ökös lelkött, az tesenek
es termezetenek ereie fölött, az ö tüzle
adattatot torueni Zörent.
Ettül vagion hogi az fatiak nakis
es az parazna agibol valoknakis lelky ad

Mert hogi azokis (ollehet az io es tiszta elet kiuül de) nem az Istentül mutattatott mod kiuül faiszhatnak. Mert ha az kiuül lehetne, tehat amaz faitalan magh hamiokis mind faiszhatnanak termeszet kiuül.

Az mi Lelkünk nem az termeszet ereiebül, de az egi Istennek iotette: menieből teremtettet. Mely nem ozzak igaz mondas, de vgian igen is üdüksegh az Emberi nemnek. Es mierthogi üdüsseghes, ketsegh nekül igazsnakis kel lönnj.

Az lelök az testben oltatuan nem az termeszet ereietül, de tulaidon az Istentül, tartozik az Emberi az ö fönebbik reszet keszitenj az Istenhöz, nem az termeszethez.

Es ötet az ö lelkenek vgi minth egi üdüleiet kel ismernj, melliet ozzak es vrnak Szentöllic es neki aggiak. Neis engeggie hogi valakinek az ö lelken valamj birodalma lehesön. Hanem csak az Istennek, ki egi fölsegös üdüllö artia az Lelkönek.

Az mj testünk es erzekönsegünk üdüleink termeszetinek, termetinek, hasanknak, rokoninknak es valamj reszet anagi moggiat mutattiak. Az mi lelkünk pedigh ozzak Istene, öis azt maganak kenamia tartatnj, az mi bodogsagonkra. Mert ö az lelöknek szörzöie es üdüllöie egiedül.

K. F. Haniadik Napon öntetik az lelök. Negiben ötödik napon mongiak, hogi öntetik az lelök az magzatban. Phil. Mel. fol. Am. fol. 615.

Az lelöknek miczoda tiszti az testben.

F. Az Emböt elevenitj es igazgattia:

Joach. Mynsing. dr Cogn. Instit. lib. 1. cap. 1. fol. 23.

Gyudalatos az lelök az ö hatalmanak sokasitasaban, mert mind az harom gradust özue hozza, mely az elevenallatban es az Emberben vagion. Mellyek az lelökben egy letelben vannak es eskiak okossaggal valaztatnak megh. Harom tiszti vagion abert:

I. Eggik, mellyel munkalkodik az testben,
II. Masodik az test altal.
III. Harmadik ö maga altal az lelök.

de Anima. Ludouicus Wiues lib. 2. fol. 56.

Az okos lelöknek tiszti ezök:

I. Akarat, II. Elme, III. Ertelem. IIII. Gondolkodas. V. Emlekezes. VI. Eszuebenlet. VII. Fölforgatas. VIII. Itelet, bö vagy hibas. IX. Elmelkedes.

Calvinus Inst. christ. lib. 3. cap. 2. sect. 25. fol. 201.

Az lelök tellyessen zolgalhate az ö tiszti zerint az testben?

Bernhardus megh felel Hom. 5. de Symph.

Ftemmk kegyelmessegebol az lelökrol gondolkoduan, lattatom magamban ket ellenkezö dolgot abba talalnj. Ha az lelket, az mint magaban, auagi magabol vagion, megh tekentem. Az lelökrol semmit igazbat nem mondhatok, hanem ezt, hogi semmi tetetött. Mi zükseg mast annak minden fele mianaliait elözö talalnj: melli igen megh rakodot bünökkel, be burittatot sötetseggel, halaual be keritteton bünre hajlandosaggal,

czikkando3tatik kenanſagokkal,
ve3elók ala vettetött, tellies chiu-
ſoltatáſokkal. Haikando mindékor
aſz gonoſza, giors aſz bvönre,
vege3etre gialaſzattal er3egió-
mÿ leſſel tellies. Mert minden
igaſſagonk ollian mint aſz aſzſzo-
nialtatnak aſz hamÿ beregſeg bely
ruhaia, ha aſz vilagoſſagra vonnink
Eſa. 64. v. 6. Ehhez kepeſt aſz mi ha-
miſſagink minemÿnek hÿnek.
Matt. 6. v. 23. Ha aſz bennönk valo
vilagoſſagh merò ſötſſeg. Ehhez-
kepeſt aſz mi ſötſſeg móli nagilehet!

Mindez kettſegh nelkÿül ebből va-
gion tehat, hogi aſz Embör heia-
ba valoſagh ala vettetött, es ſemmiuc

tetetött aſz Embör. Semmi aſz Embör.
Hogi hogi lehet pedigh ſemmi?
holott igi fól magaſztallia aſzſzten?
holott aſz ó 3iuet rea vagÿ.
Pſal. 8. v. 6. Az Angialoknal kenes-
mÿgh alaſztad, dicſöſsegel es tiſztes-
mÿgh koronaſztad aſz Embört.

Vögiönk lelkét itt.
Pÿthenniönk meghegyiöver attiaſſiaj.
Ha aſz mi 3iuönk elmulkoſsÿſe 3erent
ſemmik vagionk, talam aſz Iſten
3iueben vagion valamÿ reitött dologh
feldönk? Oh irgalmaſſagnak attia.
Oh Nÿomultaknak attia, hogi hogi
vetöd 3iuedet reank? Mert aholaſz
te3iued ot vagion kendöd. Hogihogi
vagionk kendöd, ha ſemmi vagionk?

Mindg Nemzetök mintha nem volnanak, vgi vannak te előtted, mint semminek böcsülletnek.

Tudni illik te előtted, nem te bemvd: az te igasságodnak iteletiben, Nem az te kegiósségöd indulattiában.

Tudni illik te hiuod azokat az kik mindenek, vgi mint ha volnanak: Es azert mindenek, mert az kik mindenek, hiuod: Es vannak mert hiuod. Noha mindenek az mi magukat illetj, mind azonaltal vannak te nalad az zent Pal mondasa zörent. Rom. 9. V. 12. Nem az cseleködetből vagion az igasságh de az hiuotul.

Rom. 4. V. 17. Megh elevemituen az halottakat, es hiuan az kik mindenek: mintha volnanak.

V. Praedikatio. Az lelöknek halhatatlansagarol.

V
PRAEDICATIO.

Az lelöknek halhatatlansagarol.

Act. 7. V. 60.

Kövessik vala Istuant, ki segetsegvöl hiuia vala es mongia vala: Vram Jesus vedhözzad az enlelkömet: Es terdre esuen fiz zoual kialt vala: Vram ne tulaidonicz ezt nekik betök gianast es midön ezt mondotta volna, el aluuek.

Sommaia.

Az zent Istuan bizonittia az ö lelkenek halhatatlansagat, es az testből valo ki mulasa vtan bizonios heliet.

RESZEI.

I. Halhatatlan az lelök.

II. Megión bizonios helire.

III. Az vtolso napon az ö tulai: don testet fol öltözj.

AZ ELSÖ RESZE.

Az lelök az testel eggiött megh nem halhat. hanem tel.

Witus Amerbachius de Anima lib. 3 fol. 394

Bizonios okoskodasokbol megh bizo mittia az lelöknek halhatatlansagat.

Plato Socrates Pythagoras

ELSÖ.

Minden dologna3 3ine ketfele: Lathato es lathatatlan.

Az lathato 3em mindenkor abomba vagion, sem mem maradhat.

Az lathatatlan pedigh abomba marad es magahoz mindenkor hasonlo, az mennyben vgian Istenes.

Illien pedigh az lelök:

Tehat halhatatlan az lelök.

II.

Az lelöknek meltosagabol:

Az lelök mint feriedelem bir az testel, es vralkodik az testen. Az test pedigh enged es 3olgal. 3ükseg tehat hogi es ketto között kü3lömbseg legion, es az lelök, mint az test, megh ne hallion.

III.

Az holt testök sokaigh abnak, es az rothadastul sokaigh megh tartatnak, ha 3inte nemöli nehez hamar megh rosadnak, de az chontiaj es égiek reszei nagi sokaigh megh maradnak.

Meminel inkab az lelök:

IIII.

Mikeppen aʒ tyʒ aʒ melegsegott el nem haggia, es bidegh sohanem lehet migh tyʒ. Tgi aʒ lelekis migh nem halhat, hanem el.

V.

Lehetetlen dologh, hogi aʒ gonoʒok kik eʒ eletben kedwʒekre elnek migh nem bwntetetenek, ha pedigh aʒ lelek migh halna hogi lome aʒ bwntetes.

Ezenkeppen aʒ iokis, kik eʒ eletben miomorgottanak, mely meltatlan dologh volna, ha wnemloben valami kwmiebsegwk nem lome.

Mind eʒok pedigh nem lehetnenek, ha aʒ Embor mind testʃtyl lelkestyl megh halna.

Lattiuk pedigh hogi azt test nygh hal. Ethat aʒ lelek nygh nem hal.

Aristotelis Sententia. Witus Amerb. lib. 3. de Anima fol. 388.

Aristoteles nem ezirak reʒ sorent, de telhesen ertette aʒ lelket halhatatlannak lenni. Aʒ lelek vgimond aʒ o eveiet nem vgi haggia el hogi aʒ testben teruen, nem munkalkodhatnek azzal. Latatik pedigh eveiet megh vonni. aʒ sorent, aʒ minire nem munkalkodhatik aʒ test nelkwl. Az aʒ aʒ munkat tewle.

Ludouicus Viues. lib. 2. de An. fol. 124.

Aʒ holt Emberoknek lelkei, Nagi bolthan elnek es giomorkodnek: Atuagi tobsok gonoʒsal tapottatnak, hogi nem mint aʒ foldi dolgokrol gondolkodhatnanak.

Hasonlatossagh.

Az zarkinetesből haza zallot feiedelem nem örömest keuannia azt az heliet hornan az vrasagra intott.
Az tömlöczből ki zaladott emberis nem keuannia többe az bekot etc.
Igi az lelökis ki mulnan az testből nem örömest keuannia az testisok Mänaliakat, betegsegöket. etc.

De valahoua nezönk, vagi föl, vagi ala, köröskörniyöl mindenfelö, de mindönök megh mutattiak, hogi az lelkök halhatatlanok.

Henricus Bullinger.

Dec. 1. Serm. 7. fol. 23. b. Eggi altalliaban vgian azt valliuk hogi az lelkek halhatatlanok es azok az testnek halala vtan igie: nösen, mingiarast az eletre mönnek.

Es eleitiyöl fogua mini zentök voltak ez vilagon, mindenök megh zentöl: tettek ~~ez vilagon~~ az Christus altal, az Christusban. Es az Christusert az örök eletnek örökseget vezik.

Bull. Dec. 4 Serm. 10. fol. 260.

Szent irasbeli niluan valo erös bizonsagokis elegek vannak:

Psal. 16. v. 10. Nem hagiod az en lelkömet az koporsoban: Sem nem engedöd hogi az te zentöd rothadast lasson.
Eccle. 12. v. 7. Wizza ter az por az földben, az mint volt. Az lelökis vissza teraz vrhoz az Istenhöz az ki adta azt.
Matt. 10. v. 28. Ne felliétök azoktul az kik az testöt megh ölhetik, az lelköt pedigh nem ölhetik. de felliétök azokul. etc.
Matt. 16. v. 25. Ha valaki az ö lelket megh akaria tartani el vezti azt, valaki pedigh en erettem el vezti lelkit, megh talallia azt.

Joh 5.V.24. Bizoni bizoni mondom tiő nektők, valaki az en beszédömet halgattia, es hiszön annak az ki el bocsatot engömet, annak örökölete vagion, es karhozatra nem megión de az halalbol eletre megión.

Joh.8.V.51. Bizoni bizoni mondom valaki az en beszédömet halgattia es megh tartia, soha örökke halalt nem lát.

1. Pet. 4.V.6. Az halottaknakis ezért prædikaltatot az Euangelium, hogi büntettetnenek embörségh szerint, az az testben. Elnenek pedigh Isten szerint, azaz, Lelökben.

2. Tim. 1.V.10. Az Istennek kögielme megh jelöntetöt mostan, az mi üdvözitő Jesus Christusnak az ő tekintetös el iövetelében, ki az halalt el törlötte, es az eletöt az világossagra hözta az hallhatatlansaggal eggiütt, az Euangelium altal.

147

Apoc. 6.V.9. Midön az ötödik pöczetöt fel feiteue volna latam az Oltar alatt azoknak lelkiöket, kik az Istennek igeie mellet es annak bizonsagh tetelejert megh ölettek volt. Nagi fölzoual kialtnak vala pedigh ez mondua: Vram meddigh mulatsz, ki szent es igazmodo vagi, es nem itelsz megh, bossut semmellaz az mi ki ontot verönkert azokon kik ez földön laktanak. Akkoron feier öltözet adatek reiok, es megh mondak nekik, hogi meghnyugi kemsideigh mingdnanak, miglen azokis kik mök Szolgatarsuk auagi attiokfia volna, az kik megh ölnendök volnanak, be nem tellyödnemek szamoknak, mint ök is azokis vegi szinte.

Megh halnak tehat az testök de az lelkök halhatatlanok.

Sap.3.V.1. Az igazak lelke Istennek kezeben vagion nemis kinoztatnak azok.

Definitionum Ecclesiast. cap. 18.

Hiszük azt hogi eziak az Embörnek vagion allattörent valo lelke, meli az testből ki mulvan, megis fel, es az ö erzékönseget es értelmet elkeppen megh tartia, nem hal megh az testel mint Aratus mondotta.

Sem kenes üdö mulna el nem fegi mint Zenon almadösta, mert allat törent fel.

Az töb allatoknak pedigh az ö lehellés parahinak, nem allat törent valok de az testel eggiütt, az testnek elönöl: tanual tüzletetnek, es az testnek halalanal ele vegeztetnek megis halmak.

M. T. Cicero.

Mikeppen természet törent tuggiuk hogi ilien vagion, es minemü legion az Oktsaggal ismeriük mygh: Ekönkeppen itelliük hogi az lelkökis mygh maggiam

Minden nemzetök ez eggiüt erönek mj velünk.

Walamine regi böltzeknek talallunk vasit mind halhatatlanoknak mondottak az lelkeket: Mint Trismegistus, Musaeus, Orpheus, Homerus, Pindarus, Pherecides, Pythagoras, Socrates, Plato. &c.

MASODIK RESZE.

Az lelkök az testből ki mulvan, hona mennienek, vagione bizonios helliük?

Migh az lelkök az testel egi tarsasagban voltak, nem tenöltö renek zellel az testtöl, de az testben mint egi bizonios zallason mygh maradnanak.

Es zakadvan azert az testtöl, es mygh tartvan erzékönsigüket elmeiüket es allatiunkat nagi elevenseggben: Noha mase szörnek be zorittatna, berekesztene

de aßert valami bisonios heliȯn
ȯzue alloztak, möli heli aß Istentȯl
keȝiztetȯtt ȯ nekik.
Eggi altalliaban aß iraßal aßt
vallom, hogi aß lelkök aß ki mülas-
etan aß testȳöl el valaßtatnak
es be giȳöttetnek vagi aß Mömbe,
vagi aß pokolban be taßittatnak.
Es aß kik vagi aß Mömbe, vagi
aß pokolba leßnek, egiebörßmineth
imit anagi amot nem leßnek.

Luc. 16.X.22. Az Lazar lelke aß Angia-
loktul viteték Abraham kebelében.
X.23. Az Lazßagh pedigh aß pokolbelj
kenokbol emeli fil aß ȯ ßömeit.
X.26. Mi köȝöttönk es tȳ köztetök
nagi haßadas erößitetöt, hogi innen
ha akarna hoßßatok altal mömj,
ne mehesßön, ße oman ide mi ȳöhßi

Phil. 1.X.23. Kevanok ki mulnom es
aß Christußal eggiȳött lönnöm.
Joh. 14.X.2. Az en Atriam haßaban ßoklako-
helek vannak: ha külömben volnanygh
mondottam volna tȳönektök. Elmegiök
Shelnek keȝitök tȳ nektök. Es miczn el
mgiök, Saß helnek megh keȝitöm tȳ-
nektök, ismet el iövök, es magamhoz
veßlek tȳtöket, hogi ahol en vagiok
tȳȳis ot legietök. Az honа mgiök
iol tuggiatok, mgh aß helnek tuggiatok.
Ap. 6.X.9. Az Ißten igeie mellet es an-
nak bizonßagh tetele mellet semedel
hiznek lelkȳöket latȳa aß Oltar alat.
2. Cor. 5.X.8. Bizakodonk pedigh, es aßtis
iaualliuk: hogi es testből ki mömönk
es aß Urhoz mömönk lakny.

Az lelkök helie aßert mönnej: anagi aß Gyh,
Az aß heli mondom, möli aß bodagult lelkeknek vöndölußtok.

Bull. dic. 4. Symm. 10. fol. 261. b.

AZ lelkek ismegh az vtolso naponaz fölt tamadot saiat testet ölöszikfel

MIndeN keresztnekül az hiuek lelkei lakoznak az Mennyben, mind az Napiglan, mikor az Ver az egez Vilagot amaz o közönsegös iteletiuel megh iteli: Akkor megion az lelek az föl-tamadtatot testben, hogi az itelet vtan az egez Embör testöstül lelkösteül az örökke valo ötten elött ellion. Ezt bizonittia Zent Pal.

1. Thess. 4. V. 16. Ö maga az Wr in: dito ki altalsal az Archangialnak Zauaual, az Istennek trombitaiaual alazall az egböl, es az kik megh holtanak az chinsban föl tamadnak elöször. Az vtan mijs kik elök lezönk

föl ragadtatonk egi chörussmind o nelkök az föl-hökben, az vrnak elebeN az kodokben, es igi mindönkoron az vrual eggi ütt lezönk. Ezekvigaztalhiatok zde.

X. MIkeppen vitetnek föl az Egbe az hiueknek lelkei.

A mak moggiat az Isten tuggia egiedül: Nekönk pediglen az Irasban peldaaltal vilöntetött: hogi hörtelen vitetnek föl az Angialok altal. Luc. 16. V. 22. Az Lazar lelket az Angialok vittek föl.

Nem vigalom termezetözörent valoe anagi az fölött valo lezön. de El hizöm azt az mit Isten igert volt hogi azt be telliesitj.

Joh. 5. V. 24. Az ki hizön, az halalbol eltte migim. Luca 23. Ma lezhm hz Paradicsomban.

Az chrus az Atio, es o altala hetelen lezön az lelkeknek Mennyi mönnyekbe

Kr Mennyű vgdoben vitetnekről.

F. Hasznos kerdes ez: Mert mast sokan tamattanak olliak kik agiaskodasokat kivetnek.

Nemöllik azt mongiak hogi eziak mind alusznak itelet napigh.

Ismegh. Warnak kik Purgatoriumban tüzeben sokaigh egetik, es midön iól megh tisztulnak, vgi vöpyölnek föl az bodogsagnak helere.

Mind az kerdi hasugsagh.

Mert az lelkek nem alusznak.

Sem Purgatoriumban nem ülnek. de vigiasznak, élnek, szabadosok, es az testnek halala vtan. mingiarast hörtelenseggel pedigh vagi az Mennibe vitetnek, vagi az pokolba merittetnek.

Ez dolgh hgyen az lelekről

25. Febr. 1547. Wa

Vi. Predicatio az hyllnek fogadasarol

VI.

PRÆDICATIO.

Az testnek fogantatasarol.

Psal. CXXIX. v. 7.

Houa mehetek az te Lelkedtől, es az te Zinedtől houa futhatok?

Ha föl megiek az Egben, ot vagi.
Es ha az koporsoban vetem agiamat ime ottis ot vagi. Ha az haynalnak szarniait vesem, es az tengernek vtolso hatarai lakandom megh odais az the kezed vezön engemet, es az te iobb kezed tart ottis.

Midön azt mondam, de eziak az sötetsegekis el veitnek engemet, megh csalatkozam: Mert megh az Eji is vilagos lön en körüllem.

Megh aʒ ſötetſegök ſem reitheenek el valamit te elöled, aʒ fÿjs vgi vilagoſit mint aʒ Nap. Aʒ Sötetſegök mint aʒ vilagoſagh, aʒ vilagoſagh mint aʒ ſötetſegh. Mert te bÿnöd aʒ en vcſeim, es engömet te takaratal te buritottal be aʒ en Aniam meheben. Dicſerlek tegödet, mert rettenetöſök aʒ te cſeleködetid. Cſüdalatos vagiok cſiudalatoſok aʒ te munkaidis, es aʒ en lelkem böſſeggel megh ertötte.

Aʒ en teſtem nem reitöʒhetött el te elöled, midön löttem volt titkos helión, midön ſok tagokkal ekö: ſitettetem aʒ földnek alſo reʒeiben.

Aʒ en formamelkÿl valoſagomat lattak aʒ the ʒömeid, mintha aʒ te königuedben mindönök inna volnanak. Noha ſok Napokigh formaltattak aʒ en tagaim, megh mikor aʒ eliött aʒokban egi ſem volna.

Annakokaert oh Vr Iſten cſökÿl valo gondolkodaſim ennekem igen dragalatoſok. Emek ſummaia möli igen megh ſokaſultanak. Ha en aʒt megh ʒamlalnam aʒ tengörnek fö: vemic föliöt ſokaſultanak aʒok megh, megh ha ʒinten mindenkör ſorkenue vigiaʒnckis, megis veled volnek, megh ſem ʒamlalhatnam en aʒt megh.

RESZ I.

I. Aʒ ʒÿöleknek ʒömermetöſsegeröl.
II. Aʒ Embörnek Nemeſeröl.
III Aʒ magʒatnak formaltatnſarol
IIII. Aʒ fogadas ſegieröl.
V. Aʒ ʒÿöletes meggiarol.

Aʒ ELSÖ RESZ.

Aʒ ʒÿöleknek ʒömermetöſsegÿökröl.

Az Jömermetőségh minden vondókhöz illik. de sokkal inkab az Jüvölekhöz, hogi az ő Magzattiuk es hazuknepe előtt mint Jep tyúkörök dlianok lögienek az iouendö eletben az Jömermetőségnek kiuetesere.

Jo pelda pedigh erre Erzebet az Zakarias Pap felesege, kit illik az iöknak köuetnj.

Luc. 1. X. 24. Az Napok vtan fogada meheben Erzebet az Zakarias felesege es el reite magat öt honapigh.

Heb. 13. X. 4. Böcsületös mindenek közöt az hazasagh es az förtelömnelkül valo aggi, az faitalanokat es az parazsnakat az Isten megh iteli.

Paphnutius. Az tulaidon hazas tarsaval valo közösüset tiztasagnak modotta Mindazon altal az Zentök az Jömermetőségheöz tartottak magukat, hogi mvtekletelenöknek ne lattatnanak.

Gen. 18. X. 12. Neuetesara magaban monduan: Holot megh venhüttem, lesöne giömöruüségöm: vram ven Ember.

Haszna.

Az hazasok Jömermetőségben viseluen önnön magukat, az örökke valo es iehnevalo büntetéseket el kerülhetik, mellik kel az faitalansagokat Zokta büntetni Isten.

Giakorta pedigh az Jüvölcknek buiasagukat Zokta Isten megh büntetni bodogtalansaggal, hiualiakkal, es az Magzatoknak vut termetükkel.

Mert megh tartia amaz Regulat:

Sap. 11. X. 17. Az ki mibe vetközik abba büntettetik.

Pelda erre dauid.

Amon Thamart, Absalom Attia agiaszit Jeplősite, Absalon Amont megh ölte.

Augustus az Icamiat Nadalinak hiuia vala az faitalansagrul.

Feddendők it

Az Istentelen hazasok, kik, midőn az bu:
ijasagh fól gőrietj ókét, hogi az ó
giónge magzattiuknak, es az egez haz:
nepnek botrankozast vetnek eleikben,
es giakorta az mertekletlenségnek ó
magok Istenök okaj, kiket az magok
io peldaiaual tiszta erkölcsökre es
bőcsületős eletre sőrkenthetnek volna.

Az kik illienők vetkőznek az terme:
zetnek törueuie ellen, mert azok
az bőcsületőss tagokat el zoktak fó:
dőznj, vagi hogi mingiart ne laszsk.

Igi vagion megh az bőcsületőss
allatokbann is, mert azok legh Istenes
metőssebbek, hogi midőn kőzősülni
akarnak, tiltos heliet keresenek.

Pelda. Az Elephantok maguknak
mőnnek tiltos helion kőzősködnek.

es addigh az Nias kőzben nem mén:
nek, hanem eleb fólió vizbe fördnek megh.

Wr Istentek peldabeczedben kőlt az
az Wrban ősue vagat ebeknek Istem:
telensege. Kikről hasonlatosok azok
kik az tiszta hazasagban nem tart:
nak Istenes metőssegőt hanem azt rut
faitalansaggal megh fertőztetik.

Mit mongionk tehat Istenes
Attiamfiai azok fól, kik az ó faita:
lansagukat nemhogi Istegiónkenek, de
megh inkab az ó paraznasagnkkal
inkab dicsekődnek, mint Ouidius &c.

Nem illik Istenes az Kőrőstienseghről.

Deut. 23. xvii. Ne legiön KVRVA az
Izraelben, se ferfiu faitalan &c.

Eph. 5. v. 3. Paraznasagh es semmi tiszta:
talansagh, auagi fősuensegh ingien se
nemdőhősk kőzőttőnk.

Plin. lib. 7. cap. 7. fol. 108.

Az Embörnek Nemzeserol.

Zanom, sot vgian zegiönlömis mondanj menemüv gialadasatos illien keuelj allatnak eredetj, holott az ö elvesztesenek giakorta oka lessön chiak az giertia eloltasa, annak bezüallasat zaga. Illien eredetj vagion feiedelemnek Illien az hoher termedetüv kegiötlenekis.

Teki testöd ereieben bizakodol
Teki az zerencheiöz ragaszkodol,
Mnek alitod magadat, haz üvöltel!
Te kinek ziue az giözödelömröl gondolkodik.
Te, ki magadat Istennek alitod, valamj io zerencheddel elbiztad magadat.
möli küvmien el vesztetüz, mikor akarmi kiczin fergeg haragastul anagi zunigeh, kigio chiptetül megh dagadozh atcz, megh hasadhacz.
Anagi mint az Anacreon Poeta egiözöl zöntül megh fulhatüz,
Anagi mint az Fabius Romaj Tanacz teiet iuan egi zörzallal megh fulhatüz.

Bizoni az az Embör tuggia megh hocz üvölmi eletet, valakj az Emböri giarkosagrol mindenkor megh emlekezik.

Plin. lib. 10. cap. 63. fol. 184.

Az keelabu allatok közzül chiak az Embör zivol elcuen allatott.
Az Embör nehezelli az elsö közösülöt, mölliel eletenek eredetit faidalmonkezdj. Az töb allatok az estendönck bizonios hataraban es ideieben közösülnek. Az Embör orankent eyel es Nappal nem zünik. Soha nem elegödhetik megh az Embör, ögieb allat megh vnnia.
Az ferfiak kacserbak telbe,
Az aszonyok pedigh viarba. thyiodz.

Az Embörnek formaltatasarol az Annia meheben leteben.

(Pſal. 139. v. 13. Te födözel be, te öltöztetel fól az en aniamnak meheben.

Job. 10. v. 8. Az the kezeid epitettek engöm azok cſinaltak engöm mind körül, megis el vesztes engömet. Emleközzel megh kerlek vala, hogi engömet mint az saart vagi ögitörtel, megis porra tes? Nem vagi oltottale megh engömet, mint az teyet, es mint az saitot vagi kezitöttele? Börrel es husal ruhaztal fól, chontokkal es inakkal eröſsitötel körül. Eletöt es irgalmaſsagot töttel velem, es az te latogataſod örzik az en lelkömet. Mind ezöket el reited az te Tiszedbe. Iol tudom aztis, hogi az embör the nalad vagion.

Henricus Mollenus. In Pſal. 139. v. 13.

Az mi testönknek tagiai nem magunk Tövent Törközteteknek özue, sem mesterſeghnelkül, sem történetből nem Tüzetetnek illien keppen: de mindönök fölött az Wristen különöstei, es sokfele tiztöket ad önekik. Söt megh az Annianak meheben alkalmatos üdöigh taplallia, migh az Tüler ideie el üp.

Mikeppen regön az elött latta es iol tudta az format, migh ki mutatnaia: Igi az Napokatis tudta, mölliekön az Maghat formaltatneiek az Annia meheben. Megh mikor az tagok közzül az Embörök közzül, auagi az Napok közzül egisem volnais, Mintha mondana: Mit mondhatok egiebet: Minek elötte Anigh meheben formaltatnam megh elebbis lattal.

De megh mikor elöször az Napok formaltatnanak, megh mikor Egi-ön: bör sem volna, mindönök irua voltak az te könyuedben. Az az: TVDTAD.

Nemelliek az ÿdö haladaſt etik. Mert mihelön megh alukik az Magh Nem tecsik azonnal megh, az tagoknak vesz ßine miuoltaſ hanem ÿdö multa igengetteik az az konaſz az formara.

Az Magzatnak az Annia Meheben valo formaltataſa.

Phil. M. dr Ari. fol. 611. Az Embörnek Magua haßnos Nedveſsegh, az elsöelböl valo vernek votollia, ki az egesz testben el öszlot, ki az Negiedik emeſteſtöl megh maradot, meli ber az Magzo Edemöktöl öſsue vonattatik, es alkalmatoſsa tetetuen, megh tartatik az goliobiſokban az Nemßesre.

157

Midön azert az ferfiu Maguat be vessi az Aszszoni allat Mehe: az Aszonj Maguaual öſsue egieloedik az ferfiu Magua.

Aristoteles Sententiaia.

Nemeßen az Aszszonak Magua, deaz Haui ßerfoliaſ myght tartoia az ferfiui magnak, es az ferfiui magh forgattia magat es mözgoſt vesön, az otanmint az konaſt az vaſat formallia vindöli formaiat. S. igi leßen az Magzat.

Galenus Sententiaia.

Az ferfiunak es az Aszszonak Maguukbol lesön az Magzat, es öſsue alnak, az ferfiu melegeb ßörin es vaſtagob, az Aszszonie pedigh nedueſs es hidegeb, ßert az ferfiui magnak taplalo ia.

Midön azert az Annia Meh bevessi az magot, elöször az Mehnek melegſege

laſſan laſſan ſÿÿtkiſtetÿ mint egi kÿÿn
es kicÿm hartiat cſinal, mint egi hejja
aʒ magon kiuÿÿl, mind kÿrmÿÿl.
Eloʒör es ollian mint egi tiukmoni
feiere, mert aʒ belöl forro Magott
körÿÿl vötte aʒ hartiaczka, leʒen
pedigh es hartiaczka kiuul körÿÿle
aʒ aʒ aʒzoni Maguabol, mert nedues
aʒ, es inkab ki teriedtethetik.

Ezt aʒ Görögök Χόριον
Aʒ deakok hiiak Secundina.
Aʒ Magiarok Germökmaſſa. bunok
Sok ereʒ ʒolgalnak aʒ Anÿa Mehre,
kikÿöl taplaltatik aʒ magʒatt,
Aʒok eÿtnek kÿdökött aʒ taplalaſra.

Aʒ Napoknak bÿʒonios volta.

Aʒ elÿö hat napokon eröſsödik aʒ har-
tiaczka, es aʒ Magh omat belöl forr,
Aʒ vtan hetedik napra kÿldöke leʒön
kin ver es elromlÿgh vonatnik be.

Emÿÿl formaltat nak öʒtan aʒ föÿ tagok.
Aʒ vtan aʒ belöl forro Magh harom kicÿm
hoiagot ʒörö, möllÿk leʒnek, Maiʒ ʒiʒö
es agiá velcie. Aʒ vtan tedʒnek mÿgh
aʒ giomna, tÿÿdöie, bélj, aʒ hatagereci
cſipö cſiontok, agiekj &c.

Follehet illien cſinalatos ephÿletnek
okat es meggiat aʒ Emböri termöetben
nem adhattiuk, mind aʒon altal aʒ
emböri testnek minoltaul ʒorgalma-
toſsan kel gondolkodni

Aʒ Magʒatnak formaltatasanak ide-
ierÿl ſokat ʒollottak ſokatis vrfanak:
Aʒ ferfiak hamarob vgyÿstetnek mint
aʒ aʒzoniallatj rónd, mert aʒ ferfiak
nak nagiob mÿkÿſʒÿÿk vagion
abbanis mÿnöllÿk cſak, mÿnöllÿk
kesöbre nÿÿltatnek mÿgh.

Ez aʒ Emböri formaltatasa

Pedeiglen ſʒ. ſʒ. Mikeppen vem eddel aʒ feiele mea
mulliak, es aʒ Gÿomok mikeppen mÿnden nap
Nöuekßik, ſʒaporodnak, es mint kelletik aʒ

NEGIEDIK REZE.

Mincmüv régiókból ismerni megh hogi fogadot meheben az Azszonj.

Plin. lib. 7. cap. 6. Tized napra feie faij, Zome zedöségh es sóhajtásól, finniálkodna vnikj okadhat neiek, régici az Embör kedvnyre.

Az ki fiat visel zöb zinbe vagion kvümmibbennis zvül.

Negiuenödik napon mozdul megh az magsat az Anna Meheben.

Az ki leant visel kvülömben vagion amak dolga. Neheszen viseli terhet, Saraj es agiekj dagadoznak.

Kilenchuenödik napon mozdul megh. Mikor haia nób, legh faidalmasb. Ha igen sost ennek, kórmóthnis zvülnek. Neheszen zvgnak. Az asitast igen el tanóztassak. Az pvzzinyben m. erólkoggiunek. giakra kevsmik.

Az Azszonj allat minek vtanna Meheben fogad az Werfoliasis meghalvaita;

Megh az fogantatas vtan 10. napokon az töb tagok formaltatnak, es kvülön kvülön megh teckenek, mint az Hippocrates zep hasonlatossaggal monia:

Phil. Mel. fol. 615.

Az Magsat el agadik.

Az vtan Negiuen ötödik napon minden tagok el vegeztetnek es megh mozdul az magsat mert oztan eliis.

Azt mongiak abert sokan: Hogi az Magsatban akkor 45. napon öntetik Istentöl az lelök, es immar nem czinak Embörnec, fóetus, az az Magsat, hanem vgian Giermóknek mondatik, Az giongesegh miat megh tellieszen nem mozoghat.

Hippocrates Regulaia:

Az fogantatastul fogua az formaltatasig valo napokat kettöre zalahan

aʒ Mozdulaſnak napiatȣ ielöntik.
Aʒ vtan aʒ Mozdulaſnak napiait
haromſor ʒamlaſuan, aʒ ʒüleſnek
napiat megh mutatiak. Mint:
Ha aʒ Magʒat formaltataſa lött 45.
napon, megh mozdul 95. napra.
es ʒületeſe leʒen 270. Napra,
kilenczedik holnapra. Eʒ üdö pe-
digh legh közönſegöſb, kiualekeppen
aʒ ferſiakban. Aʒ leani vöndben
pedigh tiʒ holnapis el telik.

Virgilius: Matri longa decem tulerunt fastidia menſes:

Haʒ, Aʒte aniad aʒ meli tiʒ holnapo-
kon viſelt hoʒʒu vnaſt hörtak nekj.

EÖTÖDIK RESZ.

Mikeppen leʒen aʒ ʒületeſ:

Aʒ Magʒat ʒüleſ igi leʒön:
Midön immar megh nött, es beuebb
taplaltataſt keuan, kinelkül ʒüleſ-
ködik, aʒ taplalaſ föloʒt melliʒ aʒ

kölsökre ʒolgalo erekböl ʒihatna, Na-
giob eröuel kezöriketik megh mozdulnj,
vgi annira hogi aʒ hartiaſkat magʒ-
ʒakaſſa, es aʒ kölsökre ʒolgalo erek-
közʒül nemelliketis. Aʒ Anniaʒ Me-
he ezert nem tarthattia touab aʒ
Magʒatot. Mikor aʒnt aʒ Anniaʒ Mehnek
ʒarija megh milik, megh erzi aʒ gier-
mek aʒ be ʒino ezet, melliett iobban
iobban eröʒuen, megh fordul öztan
aʒ Mehnek ʒaria killieb killieb ni-
taſara. Aʒ Magʒat io meggiaual
igi ʒüleſtik öztan, fönel elöl fordulnaʒ.

Siraſsal üʒ pedigh es vilagra,
mölliel iöuendöli es eletnek iöuendö
ſok Nionomſagat möliben be ʒall.
Aʒert ſir pedigh mert aʒ aʒ mozgas
es vonattatas, nem lehet faidalom
nelkül, es aʒ giönge teſtöcskenek
bantaſsa nelkül.

Azokik hatholmapra auagi elebbenek, nem elhetnek. Mert meghel nem vegezödött volt tellieſseggel azMagzat azAnnia meheben.

Heted holmapiak megh elnek. Mert akkor ötöt tellieſsen el vegöztetik azMagzat azAnnia mihben.

VII.

PRAEDICATIO

Az Embörnek ketfele voltarol Es Eletenek ydeieröl.

Gen. 1. V. 27.

Creauit Deus hominem ad imaginē ſuam, ad imaginem Dei creauit illud, Maſculum et foeminam creauit illos.

Matt. 19. V. 4.

Monda vronk Jeſus azPhariſeuſoknak: Nem olvaſtatoke, hogi azteremtö meghelözönis ferfiat es aszſzont teremtött.

REZEI.

I. Az fiaknak es leanioknak fogantatasukrol es kiülömbözeſsükröl.

II. Eletenek ideieröl, hani rözkol allion azHoszu elett.

Lactantius firmianus
de Opificio 6ej libro 1. Cap. 12. fol. 535.

DE PRIMO. AZ ELSŐ RESZERŐL.

Az fiaknak es leanioknak kyłönöző termeszetben valo fogantatasukrol.

Lact. Az ferfiakban ketfele ter vagion kikben az Magot viselik, keuesse odab bellieb, mint az viszelet tarto hoiagh vagion. Mert mikeppen az vesse ketto az Momia goliobiisa az 3elyis ketto: igi az Magh tarto Cris ketto, de mind eggi mass mellett vannak, mint lattiuk az tob allatokinak testyzkben midon abok fol meszaroltatnak.

Az iobfelol valo Szekle az ferfiui magot ki tartia, az balfelol valo pedigh az Azzoniallati magot, es az egesz testben az iob fel ferfiui, az bal pedigh Azzoniallatj. Az magh pedigh, mint nemölliek vehik lezön az velöböl.

Nemölliek megh azt allattiak, hogi az egesz testből az Nembö kebe folina, es ott alúmnek megh.

Ezmikeppen legion az Emböri elme megh nem foghattia.

Az Azzoniallat Meheis ket rore al, kik kyłömböző keppen el Nyiluan es tekeröznen, könyl tekotelezne vannak mint az kosnak az 3arua.

Az iobfelre tekeröző reż ferfiuj,
Az balfelre tekeröztetett pedigh azzoniallatj.

Az Magzatnak fogantatasarol

Warro es Aristoteles igi 3ollottak: Azt mongiak: Nem ekiak az ferfiaknak vagion Magunk, de az Azzonnepeknek, ettől vagion hogi giakorta az Anialehoz hasolatosak lönek az fiak es leanyok, Hogiha eggiarant az Azzoni Magua az ferfiuenal özue alwnik es eggiesödik.

Elözöny pedigh az Embernek azzine terömi auagi formaltatik megh, mert abban vagion az Emberneck mind dete Jmind bölcheseege, ertelme es okossaga. Az vtan az egez Ember formaltatta Ja Negiuenedtödik napra el vegeztetik.

Talám az Giermök vetelesökböl ertöttek mind öket.

Lattiuk mind akon altal az Magyarmoniakban hogi elözöny az ket sömök teczik megh. Ez pedigh minden ketseghnelkül igaz iol tugiuk. Gianakodhatonk abert benne hogi netalan az feie formaltatik elözöny.

Az zöuleknek hasonlatossaga homan teczik megh az Magyarokbol.

F. Jgi bezellik abtis. Lidön mind az ket fel magua özue egiclödik, es özue alukik: tha az Attiae auagi az ferfin magua giözj megh, az Attiahöz hasonlo lezön, akar ferfin akar leanj legiön. tha pedigh az Azzomi Magua föllöb valo lezön, akar mellik fel legiönis, de az Anniahöz lezön hasonlob.

Ketkeppen giözheti pedigh megh, Az mellik beueb lezön az masikat befogia mennimükeppen es berekösj. Ettöl vagion giakorta, hogi az ketto kösszöl eggikhöz hasonlatossab legion.

Tha pedigh eggiarant valo lezön mind az kerfele Magnak ögiölödese: megh az zöuleck formais el ögiölödik, hogi az ö Magsaruink auagi eggik zömehiet sem veiselj, mert tellieszen eggikhöz sem hasonlo; auagi mind az kettöhöz hasonlittatik, mert nemöli vereit, azaz az tagoknak formaiat mind az kerfelettöl vette.

Mert megh aʒ barmok teſtebemis-
lattiuk, hogi aʒoknak valami for-
maimkat, auagi ʒörüʒ ʒinet el
egiczitik: aʒtis lattiuk hogi eggik-
höʒ ſem haſonlatos nincza. Auagi
mind aʒ ketfel formaiat aʒ Noſſʒo-
nek es himnak vagi megh lathattiuk
benne, hogi aʒ tarka ʒinben aʒ
egeʒ teſtnek allaſaban, aʒ kögiöly-
des egienlö keppen megh teſzek.

Aʒ kÿlönöʒö termeʒet pedigh
imi'men ſogh lönni.

Ha balfele eſik aʒ ſerſüi Erböl aʒ Magh
ſerſüi leʒön noha, vagi iechnek felöle,
de mint hogi balfelöl vagion aʒ fo-
gantatas, aʒ Aʒʒoniallat termeʒe-
tinek valami reʒe megh tecſik benne
aʒ fölött mint aʒ ſerſüi Meltoſagh
kenamaia: Wagi igen ʒepabrahatu,
vagi igen feierʒinüʒ, vagi igen könüʒ
teſtüʒ, vagi giönge kariaj, vagi igen
alacʒon allapatu, vagi bekoni ʒamu.
vagi eröteles el meiüʒ, vagi mas effele.

Wiʒontak ha Erö ſele eſendik
aʒ Aʒʒoni termeʒete vale erböl aʒ Magh.
Leanj fogantatik ottis de minthogi
aʒ ſerſini reʒön fogantatott, leʒön benne
valamj ſerſüj reʒ fölliebben, mintſem
aʒ termeʒetnek röndi kenamaia.
Auagi nagi vaſtagh tagokkal leʒön,
Auagi igen magaſs leʒön, Auagi igen
piroſs polgas ʒinüʒ, auagi
tekenteniʒ, auagi diſteleu abrahatu,
auagi nagi ʒordon ʒamu, vagi igen mereʒ,
auagi töb effele aʒ mi lehet.

Ha pedigh aʒ ſerſüi Erben leuö Magh
lobra eſendik, es aʒ Aʒʒoniallatj balra,
mind aʒ ket felbe alkalmaſs magʒat
Nemʒetik, vagi hogi aʒ Aʒʒoniallatbanis
aʒ ö termeʒeti ekeſsege megh talalhaſsik

es az ferfiakbannis mind elmeijekbeli
mind testijekbeli ereijek eppen megh allion.

Tanusagh.

I. Beszögh szindalatos dologh es az Istennek
illien rendölese, hogi az Embori Nem:
nek megh tartasara, ket fel termesze:
tött adott ferfiuit es Aszoniallatit,
kik nemmnemü giöniörüseggel testben
eggiesülven az kövertkezendö ma:
radekokat szülneick, hogi az elök:
nek allapattiuk tellieseggel az halal
altal el ne fogiatkozneick.

II. Nagiob erött adott Isten az ferfiaknak
mint sem az Aszoniallatoknak, mert
azt akarta hogi birianak az Aszonniokkal.
es igi ereijek altalis feniteben tarzak.
1. Pet. 3. v. 7. Az ferfiakis eggiütt forgolog:
gianak az Aszoniallatokkal, mint tudos:
sakhoz illik, az aszoniallatnak mint erö:
telemb edennek böcsülletött tögienek:
mint az Isten kegielmenekis örököſsi

eggiütt vattok, mi szakasztassanak fel[illegible]
az tü imatsagitok. Eggiet erczitik.

As Aszoniallat azert az Magzatott
mihelion meheben fogaggia, midön ö[illegible]
az szüles kezd közelgetni az Csöczei megh
telnek edös nedvesseggel, es vgian ki
döllindnek, es az szület[e]ndö Magzatnak
taplalasara valo tey az melliet bö:
seggel megh tölti es vgian ki folitarja.

Nemis talaltatot pedigh illien bölcs
allatnak, mint az Embör, mas heli erre,
honnan taplaltatast venne, hanem az ziüü.
Lattis pedigh lattiuk hogi igen alkalmas
mert vgi keszittetött az tey, hogi feier
es köner Nednessegh legiön, ki az vij es
giönge testöcsket öttözve taplalnaia,
migh az vastagob eleſegnek vetelere
alkalmatosb lönne, fogai lönnenek,
migh Nönenek es vastagodnanak.

As ferfiunak es Leannak különdözö terme:
zetben valo formaltatasarol eddigh:

Az Embör eletenek Ideie reszeiröl.

Az Embör ideieröl sokkeppen szolnak:

I. Nemölliek két részre: Giermekségh es Wénségh.
Psal. 37. v. 25. Giermek voltam s megh vénhöttem, megh sem lattam soha hogi az igaz el hagiattatot volna, vagi az ö maradekia kimer kerögetö lött volna.
Esa. 65. v. 20. Ez vtan nem lészen idetlen giermek, es ohvan, ki napiait be nem töltenéie, sab ezendös giermek hal megh.

II. Nemölliek harom részre ötiak:
I. Giermekségre. II. Ifiusagra. III. és Wénségre.
Pelda. Az Spartabeli seregh igi szollot:
Elöször ab Wénök igi szollottak:
Mijs regön io hadakozo ferfiak valank.
Masodszor ab Ifiak feleltek:
Mij mast iol harcolhatonk. No proballiuk.
Harmadszor ab Giermekök allottak elö:
Mijs iönendöre erössek lészönk.

Az Isten Moyseskis igi szamlaltatta:
Num. 1. v. 3. Hus ezendöstöl fogua, es abon felliül ab ki ki mehet ab hadba, mind megh szamlalliad ab Israel fiait.
I. Az hus ezendö alat valo giermekök,
II. Az hus ezendö fölöt valo hadakozo ffiak.
III. Az hadra alkalmatlan vének.

Musculus in Gen. cap. 24. Obs. 1. fol. 576.

Sidaki hus ezendös koraigh megh nem nöhet: harminds ezendös koraigh megh nem ösödik. Neginen ezendös koraigh megh nem kaldagodik. Arrol azt olvasod keues remenségh vagion, hogi nöiön, ösz es kaldagh legiön.

Tamasagh. De ez két részi ezeben, hogy lögienek ab elmenk testenk es ab tehetségökenk mönkösese? Ugy keuesen kömörögnek abokert illenk.

III. Nemölliek Negi részre ötiak:
Mint ab Oruos doktorok. Qiscusok.

I. Nemeködés, Ezt Istennek hiuiak.
II. Allapodotsagh. Ezt Eletnek Segetsegnek.
III. Erötlenöles. Ezt hiniak Wersynek.
IIII. Töredelöm. Ez az Aggsagh.
Az elsö gradicis XXV. esztendöt foglal.
Az masodik X. auagi XV. esztendött.
Az harmadik XX. esztendött.
Az myndenek vege bizontalan.
Soha bizonios esztendeie nem lehet.

Pythagoras 4 részet monta.
Pithagoras.
I. Giermökségh, II. Ifiusag. III. Ifiu. IIII. Wen
Mindönöknek adott XX. esztendöt.

Ouidius az Esztendönek 4. részre.
Quid. Non in species, secedere quatuor annum
Aspicis aetatis peragentem imitamina nostra
Mit tuggiak mondani. Nem latode hogi
az esztendönek negi részhöz képest mi-
likel az mi eletünk ideie könektözeseis.

Seneca Trag. 4.
Mindön ifiödönk tulaidon gradicsa vagion
tulaidon mynkat öttet rea az Isten, az ifiödéstis
az ö gradicsian iartatia vs bizi elö.

IIII. Nemöllick het részre oztiak.
Hippocrates. Referente Censorino lib. de die natali.
I. Az elsö gradicsia het esztendöt foglal. Polyanthea
II. Az masodik XIII. Harmadik XVIII. fol. 39.
III. Negiedik XXV. Ötödik XXVIII.
VI. LXI. Hetedik az Ehznek vegeigi mul.
Sokat eltek akkor az Embörök.
Nem elnek az mastamiak 172. esztendöt.

V. Nemöllick tiz részre osztottak.
Es mindönik résznek hethet esztendönenek.
Solon es Philo az Embörnek eletenek ideiett tizzer hetesztendöre
Iamlalta volt regön.
Pſal. 90. X. 9. Az mi napink el hamatlottanak az the haragod miatt, megh emésztöttük az mi esztendeinket mint az beszedöt. Az mi esztendeinknek napiri
kiken elönk hetuen esztendö, es hogiha LXX.
legh erösebbek Nioltzuan esztendö, an: LXXX
nakis minden vastagsaga veszötsegh
es halnoksagh, mert hamar el telik
es el röpülönk.

167

Resm. Joach. Cam. M.D. hist. lib. cap. 12 fol. 54

Lilius Gyraldus

Az Moyser dicséretiből kepést Solonnal
es Philonal eggi értelömben lögiönk:
Impuber et adhuc infans cũ septa molaris
Educit primum Septimus annus erit.
Quinq; alios septem dens hic effecerit annos
Apparent pubis mollia signa nouæ.
Tertia mox vestit teneræ lanugine malas
Heu nimis ætatis flos cito prætereus.
Iam iuuenem virtus facit tibi septima quarta,
Viretis prosot certaq; signa viij.
Coningijs ætas maturum quinta ministrat
Natorum et quibus est posteritatis amor.
Sexta hominis mentes cunctos adducit ad vsus
Qui queat ingenio rebus adesse suis.
Septima mente valet, valet et lingua et sit simul ista
Octaua, ambæ annos quatuor atq; decem.
Nona ætate etiam mage mollia dicere quibis,
Virtute ad magnas lingua etiam ducit opus.
Si quis ad decimum mensumq; degerit annos
Intempestiuam non habet ille necem.

Az aż:

Az kidőn giermők het ötendőre hamma aż
~~Zap~~ fogat, es aż Zapiais akkor eöszről.
Ha tizön negiedik ötendöteri lassan lassaż
aż idnendő Zakal es vainuż mygh tedik.
Ha 21 ötendöre iut aż Zakala allatis
be fódi, de ötödő Fay ki hamar el telik.
Hudon nioled ötendős korara Fynsagais
megh tedik, mire valo alkalmatossaga.
35. ötendős koraban hadassagra valo lözin
es Magistratusis Zaponi hat alkalmaszod.
42. ötendős el meienel ereiuel mindgyre
alkalmatos lezön valami hős közd.
49. es 56 ötendős kimbör megh vastagodik mind miehueben s. mind batorsagabaż.
63. ötendöre Zana mygh lassudik, miehre
mygh röszről, bölcsességeis fogiatkozik.
70 ötendore haki inhat, mm lezön annak
életenek ötendeie idetlen, ideiekor hal mygh.
Esa 65. Az Wen kimbör be tölti ideiet.
Zaż ötendős giermők hal mygh.

Enis Foleviui Janos

Az Embör eletenek ideiei igi hatavoltaj:
Wacken 1606. Eztendöben, die. Nouemb. die vltimo

Partitio Aetatis humanae:

Wita hominj bulla est: Septennia nam dirigit Atr,
Nunc vnj, hincq; alind surripit atq; decem.
Wiri homini alma dece Septennia conferet aetas
Acria, fortia, Wel, languida, mollia erunt.

Decem Septenniarum interpretatio natiua.

Az Embör eletenek el oztatasa.

Latod mint Buborik, ab Embör elete ollian:
Mert hetet ó ritkan tiszór elebe talal.
Sok nem'el eztendöt, sokhetet, de ki mulik sok:
Annal ritkab az tizhetedikre ki iut.
Egi Embör ideie Tizhet, nehezen telik abis:
Vastagh, erös, vagi, lagi, giönge tokoltha lehön.

Erösseb vnsten tagaimnak exiet.

DECEM SEPTENNIA.

Prima nouos dentes Infantia mittit amat lac,
Quadrupes et bipes voce sonora repens.
Altera et impubes Pueritia concipit artes,
Tandz hominj quae sint victus, amictq; opes.
Tertia et imitas Adolescentia vocem,
Lanugo et teneras contegit inde genas.
Quarta Iuuentutem reddit virtutis amicam,
Signa virj heu nimijs sunt fugitiua cito.
Quinta memor qualis valeat: Coniugia tractat.
Feruet opus scilicet, quod sibi valde placet.
Sexta virilis adest animosior, vt melioj
Consilio valeat reddere, quae q; decent.
Septima cõsultans Iuuenilis hinquere studet,
Illecebras, animo cuncta regitq; suo.
Octama alta sapit, sensimq; carescere pergit,
Iustum cum pulchro proferet illa palam.
Nona Senectutem veneratur, eamq; decorat,
Suscipit, et tractat ardua, dicta, Senex.
Post decima accelerat decrepita, torpet, et artes
Bispuer, atq; trifer cum Scipione Senex.

Az Wersok Magiarassattia:

17 7 Eletöd elei fogatad, Sopik armia Cziczkiből,
Negi kez labon mas, laba fölalua lepik.
2 7 14 Mas hetedön Giermök Mesörségökbe tanulhas,
Költsegh es eledel kez ruhazattia legiön.
3 7 21 Harmad heted vgyön valtozik Zama Inasnak,
Megh bainczosodik alla megis pyhösyül.
4 7 28 Az Negiedik heted iozagos dologkat inditt
Ifiusagnak ekös kedue hamar futamik.
5 7 35 Az ötödik heted nagi vastagh hadasulastoan
Forro melegh volta, mit akar, abt tehetj.
6 7 42 Az hatodik heted giorsfejüu io tanachot kel
Mindönökket fölhami ioba gonoba valaszt.
7 49 Ifiak heusagan heredik heted bankodik ostan
Tamborsagot abert Zinc Zaiaba talal.
8 7 56 Nioldadik hetedön böldeb lez, maid megis özvül
Ki mongia igazan mit tud, aramoz, itel.
9 7 63 Kisenczed hetedön böcsületös vensegh elöl kel
Wen Emböröldeben Zohna bezelne le völ.
10 7 70 Görbe hatu vensegh elöiöi vgyedik heted maid
Kettör giermöknek mankoban laba lezin.

Cicero m. cat. Mat.

Omnium datum. certo est terminus
Inertiae autem nullus est finis

Votum vitae praesentis.

Tu Dñe Infantē Puer, Iuuenēq; Virumq;
Me tibi seruasti, Serua Semite meum.
Serua Semite meum tu sis veneraḃus in illo
Sufficiant vires, sim bonus atq; Senex.

Az Az

Kisded, giermökségh, Ifiusagh, Emböri voltom
Magadnak tartad, tared ven erömis vram.
Tared ven erömis vram böcsületös cziak te legi
Legiön eröm, légiek Sit io ven Embör Amen. abban.

Az Embör eletenek Neuei.

Infantia	Polabeli giermökségh
Pueritia	Gyermökségh,
Adolescentia	Inasságh.
Iuuentus	Ifiusagh,
Virilitas	Emböriségh
Senectus	Wenségh,
Decrepitus, ta	Görbeségh, tanolabu, Kettörgiermök.

VIII.

PRÆDICATIO.

Az Polabeli Liczinsegről.

Zolgalo Zömeliök ebbe imeziök:

I. Az Zyvlóania II. Az Baba. III. Az daika.

Az Zyvlesről

Genesis 3. V. 16.

Monda Iſten az Azzoniallatnak:
Megh ſokaſitvan megh ſokaſitom az te banatidat auagi faidalmadat az te mehedben valo fogadaſidat, faidalommal zyvlód az tefiaidat, es az the feriedhöz lezön keuanſagod es ö vralkodik raitad, ö bir veled.

REZEI.

I. Az Zyvles terhes bvntetes.

II. Az Magzatot holott az Aſſoniallat zyvli, miert tvlaidonitatik az ferienek.

Az ELSÖ REZE.

Az Zyvles terhes bvntetes.

Mat. in Gen. cap. 3. V. 16. fol. 98.

Az Azzoniallatnak ket rendbeli bvntetes ſeről zoll az Iſten, itt Moyſes altal.

I. Az elsö az zyvleſebeli faidalmakat foglallia be, midön az magzat zyvletik Faidalom nelkvl fogadhatot, viſelhetöt volna meheben, es zyvlhetöt volnais ha nem vrközöt volna Eua. Mert az ö keniv zaporodaſa az bvnniat fordittatot, az viſeleſnek, terhben eſeſnek, zyvleſnek es Magzat nevelesnek ſokfele faidalmira, betegeſködeſre, mughatatlanſagira. &c.

II. Az maſodikfele bvntetes ſon az ferfiu birodalma ala valo vetetes. Mert az elött nem volt hatalma alatt, hane eletenek tarſa vala, zabados vala. De az vetök vtan az zabadakanatnak

melcosagat el vött uen, Mert nem iol
elt vala aßßal Jaß ferfiu ala vettetik
ment igi Jol: aß te kenansagod feriedhes
lèön, ó vralkodik raitad: Es aß:
Valamit akarß anagi kenanß, nem
lèzön aß te Jabadsagodban hanem aß
te feriedeben, ó bir te veled.

Mateuchus in Gen 3. xc. 16. obs. XI. fol. 108.

Az minemü röndel vetközött
aß Aßßonj, mégh ollian röndel
büntetetött erötte:

ELsö gradicß.

Az Adam elött vetközött aß Aßßonj aß Eua,
Elebbis büntetetik megh aß ferfiumal.

II. Gradicß

Az kigionak cßalardsagabol aß mine:
mü romlot termezetben essött vala
Eua, aßont aß töb Aßßoniallatokrais
bocßatotta. Armakokaert ha aß Iste:
nek kinalkeppen valo caandekanal

fölnem ekösitetnenek, tehat termezet
Jerent ollian romlott termezetben ta:
laltatnanak, mint aß kigiotul cßalatot
Eua. Minemü volt pedigh aß Eua
lok Aßßoniallatokban ki tecßik napiokent.

III. Gradicß

Jollehet aß Embörnek elete aß Jüvöletkiüvöls
tellies Nianaliakkal aß Jent Job mon:
dasa Jerent. Az Aßßoniallattul Jüvöletetöt
Embör vinid ideiü, tellis nianaliakkal.
De aß Aßßoniallati vind Nianaliaj más
felek es bizonioßak aß teröhbe eßeße
Jüvöleße, Joplatasba, giermek tartasba &c.
Mölliekkel intetnek arra, hogi igen
okosan viselliek magukat, es aß Eua
meggiara megh ne cßalattaßanak.
Sokan panaßolnak, haragußnak Euara
hogi aß almat megh ötte, Ki mátt emj
Nianalia, faidalom, bú banat Jallett

aż Emberekre. Annak beket haggia-
nak mert aż mi megh lött, Megh lehe-
tetlenne nem lészön. Sok inkab hogi
maguk elmeiet vilgalliak megh min-
dönök es aż sua erköltsedeből magukat
ki tiztitsiak; am bator but banatot
Nianaliakat es faidalmakat szenuggienek.

IIII. Gradicz.

Miethogi mindmaian fiak es Leanok
aż Aszszonallat Nianaliai es faidalmi
között Jvöletetönk es vilagra, Megh
gondolliuk es Eletben meni sok Nioma-
rusagok közöszę (aż Siralom volgieben
kiket bebuitnak) iutottonk. Molliet
aż kichinök első sirasukkalis megh sok-
tak erzeni es iclöntenj. Holott aż ert
Anniank meheben fogantatuan sok
niomorusagok es faidalmak között
formaltattonk, elenemittetönk, tap-

taplaltattonk es Jvöletetönk es sira-
sal es Siralom volgiere intottonk. Ne
szugologgionk midön sok dolgokkal bu-
sittatunk es giarlo eletben, mölliekről
megh Anniank meheben valo termesönk
es fogantatasonk iouendót mondot.

V. Gradicz.

Tuduan aż ferfiak hogi birodalmukala
vettetött aż Aszszonallatt. Szanakodza-
nak illien erötelen edenión, ki emnj
fele nianaliak ala vettetött termeset-
szörent. Aż szamber ferfiak kinalkep-
pen megh gondolliak aż: hogi szöszen
forgologgianak aż ö feleségökkel 1. Pet. 3. v. 7.
Jvö ferfiak hasonlokeppen eggiütt
lakiatok mint tudosakhoz illik: Aż
Aszszonallatnak mint giarlob edenek
böcsöletött tögietök, minthogi aż
Isten közielmenek eggiütt vaatok örökösi:

Imatsagtokis felbe ne szakadtassek.
Igienös akaratban ellietök. &c.

Az Aszoniallatj Nianaliakat
kemenségükkel ne öregbicsek, mely
ek Emberseghös nem illenek, hanem
kegiötlenségre vetemödneiek
Ezt ielentj, vgian Gönert feddi Chg
Vrunk az Sidok kegiötlenségüket.
Matt 19. V. 8. Az Moyses az tüz szivei-
töknek kemenssege miatt engette
volt megh az el valast, hogi fele-
segitöket el bocsathassatok, de ele-
itiöl fogua nem volt vgi.

Az fertiakban valo kegiötlenségh
igen vesödelmes az hazassagban,
mert ennj sok haborgas, Chörges
Battagas, orgas morgas, pörlödes
el futas, el valas szömre hamias
mind az igienetlen kemenszyböl vagion.

VI. Gradicz.

Az szaporodast helien haggia: de fai-
dalmatis ad melle.

Tekencz megh ött az Istennek gondui-
seleset, ki vgi büntetj megh az Adam
es Eua szofogadatlansagukat, hogi
azomba az Emberj Nemzetnek szapo-
rodasat megh ne bantia, midön
az ö özue szörkös teteszyket el nem
oldotta, az ö paldasat sem tessj ha-
szontalanna midön azt mongia:
Neuekszöggietök es szakasulliatok, tös-
kietökbe az földet.

Eszeis mondhatta volna Euanak:
Nemparancz azt hogi többe eggiüt
maradgi ferieddel, kinek az büntre
okot adtal. Meltatlan vagi arrais,
hogi többe az Eletet szamia leheis,

Semmit nem mond effelet.

Sót inkab aż ó közöttünk szörzött haragjagbeli nyaiaskagot megh egésznek megh tartia. Elsem veti tüllünk aż szaporodasra valo alcodnasth, de megh engedi azt, hogi aż Eua legion giümölcsiből, Meheben fogaggion Pisellion, terhes legion es szüllion magzatokat, aż Elöknek annia legion es aż Emböri nemnek sokasitasara szolgallion, czialk aż Nianiakat es aż faidalmakat aggia hozzaia.

Igi cselekedtek meghaż Satan aż ö remenségeben es kenaságaban. Azt kenanta hogi aż Emböri Nemzet tellieségel el vesztön, aż Isten teremteset megh cinsollia, aż szaporodast el fogia. Intetnek azert aż hahasok közt üllünk valo keues fogiatkozasert aż sok mianiakban Pl ne szakaggianak

II. Rész.
Holot aż Asszoniallat

Holott aż Asszoniallat sokfele faidalommal szüli Magzattiat, miert tulaidonitatik megis aż ferfiunak?

Gen. 4. V. 1. Tovabba aż Embör megh ismere aż Euat aż ö feleségeet, aż ki fogada meheben es szüle. Masoulo in Gimsa. V. 1. objur. 1.

Jol megh gondolliuk mikeppen szolhion Meyser aż Embör szaporodasarol aż hazasagnak giümölcseröl. Mondhatta volna: Adamnak fiá lón aż Cain. Vagi Euа szüle aż ö elsö szüllöttiet Cainot.

De hogi aż Nemzesnek munkaiat tellieszen megh irna, aż magzat mikeppen nem foldból lörme mint Adam: Sem ferfiu sontbol mint Euah, formaltatnek de ferfiu Magbol aż Asszoniallat testében fogantatnek es születtetnek onnan.

Imez harom dolgot neuezi.
I. Adam megh ismere feleseget, Euat,
II. Eua fogada meheben. III. Gyöle.
Amakokaert sem az Azzoni az ferfin
nelkyl; sem az Ferfin az Azzoni nelkyl
az Nember dolgara, sem az Saporodasra
alkalmatos nem lehet egyik masikneklkyl.
De mind az kettöben imillien Gyeuelygh
özueletel kel, möliben az ferfin plan:
tallion; az felesege mint az iö föld
az magot meheben vögie, melegicze,
es bizonios ydöuel Gyölese altal es
vilagra hozza.
Ez Nembesnek dolga mind vilagh
vegeigh megh marad, az mi Elsö Gyök:
inknek romlotsagukat, melliet az
Satanak mergebol vettyökkel vontak,
maradekinkra vgi öszlattiak, hogi az
bynös testböl, az bymnek gonoszsaga
az farizas altal altal önteszek az
Magbatokra. Noha az az dologh ö
magaban, sem az Magbat fogadasba,
sem az Nembesben nem bynteteto,
mert Termeszetböl valo, es az Istentöl
az Emböri Nemnek Saporodasara
vándöltetött es engettetött.
Amakokaert midön Dauid igi Gyöl:
Psal. 51. XV. Ime alnokssagban fogantattam
es bynben melegyölt megh az en anyam:
Nem vgi kel erteni, hogi mintha az
Nembesnek dolga, az törvenyösrent valo
hazasagban gonosz bön volna, anagi
tilalmas volna. De az ferfivi maggal
az bymnek amaz gonosz keserv mege
möli az testben maradot altal öröklest,
hogi valaki abbol fogantatik, nem
tiszta termeszetött, minemyben az mi
Gyöleink az Eletet elöt valanak,

de bűntűl megh dóglott es megh semmettet
minemű aż mi Jűvelenkön aż Vetők
vtan lőtt, aż fogantatasban olliant
vorna veaia, aż ő Anna Meheben
abba neuekőggiek, es Jűvetesenekis
es vilagra hőssa, egez eletebenis ki
mutattia aż Magħat nem chiak tette:
ben, abrabatriaban es termetiben,
de termeſetinek romlottsaganahis aż ő
Jűvleihöż mindenben hasonlatos.

Aż Aszsomi allati rendhöż illendő
bőchűvletett semkel el feleitenj.

Gen. 17. Mikeppen Abrám, Abrahamnak, aż aż
ſok Nęzetők attianak neuęztetek Istentűl,
ygi Saroj, Saranak aż aż, ſok Nemże:
tők aszsomianak neuęztetek Istentűl.

Mysang. fol. 420. Jollehet aż munkalkodo Melosagoſs,
minț aż Munka Jenuedő, de mi esthogi
aż keteſ kőzött valo dolgoknak valamj
kőzőſ Jűvleſek vannak aż habatsagbeli
munkakban, aż Magħatoknak nembe:
seben, meltan aż munkalkodo bőchűvleti
aż Jenuedővel, aż aż, aż Aszsomiallat:
nakis rędę vagion aż teſtiu birodalma
alatt aż belső es kűlső tisztőſsegben.

Jntetőnk abert ez peldaban,
hogiba Isten aiandekabol nekünk va:
lamj melosagonk anagi bőchűvletönk
lęn, feleſegönkel kőzőlliűk aż, es
valami nemű tisztőſsegben intottonk
mi magonk velűkis kőzőlliűk.

Tatalnal vgian Neuęzetős lenbő:
rikętis, kik elott aż ő feleſegűk bőchte:
lemb. aż penkön vött rabnal, Nagi
diędekődęſnek tartiak aż ha magunk
vralkodhatnak, nem chiak habukmą
de feleſegűkönnis. Nem vędik eszükbe
hogi feleſegűk tisztőſsege magukra arad.

Az. ibid obs. 2.

Az Magßat nem aß Arianak
de aß Arianak ßÿßletetik.
Noha aß te felesegöd rossz legion aßte
böcßÿßletödben, es nemßö dolgodban
mind addon attal nem maganak mon:
datik ßÿßmi hanem aß ö vranak.
Igy vöri Abrahamis es böcßÿßlöt:
Nekj igertetik es ßÿßletetik Magßat
Saratul, Sara aldatik megis megh
es vgi lesön giÿÿmölcßös Arianaa.
De abert es aldaßnak giÿÿmölcße
nem ßaranak, hanem Abrahámnak
tulaidonitatik Istentÿl.

178

IX PRÆDICATIO

Az Giermök ßeÿÿlesröl.

Joh. 16. V. 21.

Az Azßoniallat mikor ßÿÿl faidalma
vagion, mört el iÿÿtt aß ö oraia, midön
pedigh ößtan aß Giermököt ßÿÿli, aß
otan ingien sem emlekßik aß ö fiaua:
hainal, mierthogi örÿÿl addon, hogi ö al:
tala embör ßÿßletetött es vilagon.

Rezes.

I. Az ßÿßlesbeli niaualianak riiuidsegeröl
II. Az ßÿßlesnek haßnos voltarol.
III. Az ßÿßles otan valo tißtulaßol.

Az Elsò Rèsze.

Az Jèzvsnek faidalma rovid ideigh tarc.

Rodolphus Gualeth. In Joh. 16. X. 21. Hom. 146. fol. 328

Elòszòr: Az Jèzvsnek faidalom nem tòrtenetbol vagion az Azonnallaton: De az Istennek rendeleseből, es gondviseleseből tanaczabol lesèn. Mert Euanak monda az Isten: I. Mert az Ligio tanaczanak, engedèl. II. Mert feriedetis bvnben eited: Tehat, megh sokasituan megh sokasitom az te faidalmidat, es az te mehedben valo fegadasodat, faidalommal Jvvlód az te magzatidat &c.

Tamuzgh. Noha esòk az faidalmak az bvnbòl vòttek eredetòt, es az mi Jvvleinknek vetke bvntetesi; De azert Jep vigazs talaft hosnak az giermek Jvvlò Azzonnallatoknak. Mert ebben megh tuggiak az ò hivatalbiuk miben legion, az Isten rendeleseben, tehat az reaiuk vetett miomvnsagot megh enibitj es kvnnyebbe tesj, ha azt bekeseggel viselik, es igaz hitvvkkel az Chriſtra nezнek. Ki azert akant azzonnallattal Jvvletetnj, hegi az ò halalanak erdòmeuel minden bvnnemket el akarna tòrlenj, es minket az òrokkeualo bvntetes alol ki vonne.

Ervl Zollott az Zentpal:

I. Tim. 2. X. 15. Megis megh tartatik az magzatoknak Jvvlese altal, ha maradandnak hitben es Zeretetben, es az Zentsegben minden Zilid fegigmvsegben.

Mindnian azon allapatba vagionk.

I Mert ez az mi eletink tellies miomvnsaggal.

II Azokis vgian azon bvnbol vòttek eredetòt.

III Mi reankis azon Isteni gondviseleseből bocsattatnak; Melli mikeppen mindènoknek vigazs talasara vagion ez eletben,

Azonképpen minket igön batorithat,
kik az ö hinatalliaban forgolodonk.

Erről zoll Chrus vronk.

Matt. 10.x.30. Az tüz feietökön valo
hayzalak megh zamlaltattanak.
Ne felhiettök azert Senkitöl.

Psal. 56.x.9. Az en futasimat megh zom-
laltad, az en siralmimat az te töm-
löddben zötted, Nem irtadeföl, mégh
az te könyvedbenis?

II.

Bizonios napon anagi oran lezön az zyzes.

Nilvan vagion az: Hogi az zyzesnek ideie
vagion: mölliet Senki sem elöb nem vanthat,
Sem tovab nem tabithat, hanem vgian
azon napon azon oran lezön möli arra
rendeltetött az Kristentöl.

Eccles. 3.x.2. Zyzesnek ideie, halal ideie &c.
Joh. 16.x.21. Mert el iütt az ö oraia.
Semmikeppen nem lehet tehat ögieb

ebbe, hanem vgian megh kel ez faidalmat
az zyzönek zennedni mikor az ora el iü.

Az hiuek Nyomorusagukis illien:

Azok pedigh niha közönségösek, niha
kiualkeppen valoky de raitonk lesznek
Es mikeppen az rendeltetött ora ki iüuel
Senki nem arthat minekönk: Azonkep-
pen az mi raitonk vagion immar
vgian keteken el kel zennednönk,
valamit reank bocsat az mi Istenönk
kitül vöttönk eletöt es mozgast.

Ez bizonittia Chrus is:

Matt. 26.x.45. Ime el iütt az ora: es
az Emböreknek fia az bünösök kezebe adatik.
Joh. 2.x.4. Nem iütt megh el az en orom.
Joh. 7.x.30. Senki nem vethete rea kezet,
mert mégh el nem iütt vala az ö oraia.
Tanit ezökben Chrus minketis:

Hogi mindenfele haborusagainkban
földöz tetesökben, betegségökben, Ehségben,
szükségben, lelkiismeretnek keseretiben
es mindenfele dolgainkban megh gon-
dolliuk imeet: Es az te orad, mölyben
az te Atyad akar tegöd giakorlanj.
Mölnek minthogi keszöti bizonios volt,
Vegeis bizonios lesön, Tovabsem
mullhat nem halalhat, hanem az
mint Atyanek tetszött, ki minket
eronk fölött nem hagi keseretetnj.

III. Az szüles faidalma szükségös.

Szükségösek pedigh az szülesnek faidalmj
1. Azert elöször, hogi azok nelkül az Magzat
es világra nem adattathatik.
2. Azert masodtor, hogi az Magzatokhoz
valo szerelmet, az szülekben inkább
föl gyüllesse, kiket az Amiak illien
nehezen szültenek.

Hasonlokeppen mijs es világi
nyomorusagok között kyölömb kyölömb
fele faidalmaknak Nemeiuel giötetönk.
Mert ha az nem volna, az testnek
halandositasarol, az gyomorn szükseg-
rol, az mi meghgyitatasonkrol, soha
nem gondolkodnank, sem pedigh az
Mennei es örökkeualo eletnek kenyssaga
eönkben sem iutna, mölyre kel mindön-
nek igiekösnj, kik az Chrisban gyöző-
szölnj akarnak. Mert hogi es eletöt
az test igen szereti, kinj noha sokfele
keserüségekkel, sokfele miadalokkal,
tellies, mind az altal sok emberök
mindön igiek iozagoknak fölötte böcsülnek
Mi lömne, hogiha semmj keserüségönk,
semmj ellenönk valo dolgonk nem
esnek valaha; es mindönök kedunk
szerent köuetköznenek mindönkor.

Hogi mindenfele haborusagimkban
földöz tetesökben, betegsegökben, Ehsegben,
Szükségben, lelkijsmeretnek keseretiben
es mindenfele dolgainkban megh gon-
dolliuk jmeet: Es az te orad, miképen
az te Istenöd akar tegöd giakorlanj.
Mólnek minthogi kezdeti bizonios volt,
hogeis bizonios lessin, Tovabsem
mulhat nem halalhat, hanem az
mint Istennek tetczött, ki minket
erönk felött nem hagi keseretetnj.

III. Az Szüleer faidalma Szükségös.

Szükségösek pedigh az Szüleenek faidalmj

1. Azert elöször, hogi azok nelkül az Magzat
es világra nem adathathatik.

" Azert masodzor, hogi az Magzatokhoz
valo szeelmet, az Születekben inkabb
fölgerjessze, kiket az Amiak illien
nehezen Szültenek.

Hasonlokeppen mijs es világi
nyomorusagok között külömb külömb
fele faidalmaknak Neémeiuel giötretönk.

Mert ha az nem volna, az testnek
halandositasarol, az nyomorusagnak szüksegesr-
ol, az mi meghvyitatasonkrol, soha
nem gondolkodnank, sem pedigh az
Mennei es örökkeualo eletnek kenszaga
erönkben sem iutna, mihez kel mindön-
nek igiekezni, kik az Christusban üdvö-
zülni akarnak. Mirezhegi es eletöt
az test igen szeret, kegi noha sokfele
keserüségökkel, sokfele miadalakkal,
tellies, mind az altal sok Emberök
minden igiek iobagoknak fölötte böcsülnek
Mi lörnie, hogiha semmi keserüségönk,
semmi ellenönk valo dolgonk nem
esnek valaha; es mindönök kedvönk
szerent közecz köszonnek mindönkor.

1111. Az Jÿsus faidalma nem tart sokaigh.

Jollehet igen nehezek az Jÿsus Azzonink miaualiai, de nem sokara megh Jÿnnek. es az tÿsze Jÿsulettetöt giermek annira megh örendözteti, hogi semmi sÿel: meröl, faidalmarol többe nem emleközik, Mert hogi lattia mind maganak s mind magatartianak az halaltul valo Jaba: dulasat es vr Jesus vilagra adattatasat.

Ezönkeppen az hiuek között nagi sokfele faidalmaknak, banatoknak keseröségi es mianaliai vannak, kiket ez vilagon Jemedönk: de akök chiak egi Jompillantasigh valok, es vegre Jözönnek minekönk valosagos es allando örömet, kit semmi Embörök el nem vonhatnak, sem semmifele ellenközö, eset föl nem haborithat.

MASODIK RESZE.

Az Jÿsusnek hasznalatos volta.

1. Tim. 2. X. 15. Az aszoniallat megh tartattatik az Magzat Jÿsusel, ha hitben, Jeretetben es Embörseggel Jeretetben megh maradnak. Bulling. in 1 Epist. 1. Tim. 2. X. 15. fol. 570.

Holott lattiuk annelkÿ Jis az Aszoniallati vindnek felelmes voltat, vigasztallia abban az Apat, hogi ketsegbben ne essenek. Nihuan valo dologh pediglen hogi Jÿduiosegönket semmi dolgainkal nem erdömlÿük, annalinkab nem tulaidonithattÿük az giermekÿsÿlesnek. Mert chiak az Isten kegielmeböl az chÿnos aktal Jÿduiözÿlönk.

Az megh tartattatas igeien ert az elebbi Jözött allapatbol valo helire allattatast es megh vnulast.

Mintha azt mondana:
Jol hallatok az Azzoniallatj rondnek mi-
nemüy büntetesröl zollank, de az el mo-
Jattatik hatiztinek megh felel.

Mly tiztek az Gyermökzüllö Azzo-
miallatoknak.

Az Giermökzüllö Azzoniallatnak tizti es:
I. Magzatokat züllion, azok könyüualo
munkakat, faratsagokat föl vegion
möllick az zülett könetik.
II. Mindön gonginc germökyökre legion.
III. Mind Ittenhöz smind feriükhöz,
hünek es igazak legienek.
IIII. Mind Ittent smind feriüket zereßek.
Ebböl leßön az, hogi minden Baba-
nalkodaßt el tanoßtathatnak.
Az Babonalkodaßt enggiak az Azzonok
V. Elzakadhatatlan keppen ragazkog-
gianak Ittenhöz es az Chriſthoz.

VI. Az haßaſsagbeli hiüſséget ſolne
boncßak, habomſagra okot ne aggianak.
VII. Zentök tiztak zömermetisök legienek.
VIII. Mind bezedüykbe, cßeleködetyükbe,
es erkölcßüykbe, öltözetüykben es min-
dön magok viſeleſeben tiztak legienek.
Item 2. P. 3. Az Görögh Azzonokis
zentſeghöz zabiak magokat: Ne legie-
nek poros patuaroſok, ne legienek ſokaigh
bormellet zolgalok, könyeſsek azt az mi
az Emberſegöt illeti, hogi az Iffiu az-
zonokat tanithaſsak, hogi feriüket
zereſsek, magzatiukat zereſsek, hogi
Emberſegöſsek legienek, tiztak, hon
maradok, iok feriüknek zolgalok
hogi az Itten bezede ne karomlattaſsek.
Az Iffiu Mönikeris inked, hogi
ökis megh mertekölliek magokat.

Eph. 5. X. 22. Tÿ házassagbeli házasmiallatok áz tÿ tulaidon ferieteknek engeggietök mint áz Vrnak. Mert áz ferfiu áz ó feleségenek feie, mint áz Christus áz Ecclanak feie. es ó áz, áz ki egeségét adá áz testének. Azert mikeppen áz Anyaszentegi báz engedelmes áz Christusnak: Azonkeppen áz házas házasmiallatokis engeggienek áz ó ferjÿének mindenben.

Tanusagh.

Az házassagbeli házasmiallatok tiztit elö zamlalia eszökben áz apostol, es inti öket, hogi áz mi büntetest találtanak áz eletben, ezek által el fordiczák magukrol. Tolthet áz Christus elegget tört mindenfele betegienkert áz ö egi dórvalo aldozatiaual, de keuantatik hogi mijs ó hozza hálaadatlanok ne legiönk.

Az Anyaszent egi házbeli zolgak ne röstelliek vgian azont tanitani, áz mit áz Jesus Christusnak Apostola nem röstellot sem zegiönlöt tanitani.

HARMADIK RESZE.

Az zÿles vtan valo tiztulasrol.

Leuit 12. X. 2.

Az Azzoniallat, ha magot bocsatuan fogadand mehében, es fiat zÿlend. heted napigh tiztatalan lészön, azó felön betelenek betegsége napiai zórenc. Az vtan Niolczadik napon körül meteltessek áz ó testének húsa, es harminczhárom napokigh üllión áz ó vere tiztulasában:

Semmi zent dolgot ne illeſſen, es
az zenthelire ne mennien, miglen
be nem telliesödendnek az ö tiſztu-
lasanak napiaj. Ha pedigh Lean-
got zwſend, tiſztatalan leſön ket
egez hetigh, az ö kwlön leteſeörce,
es hatuan hat napokigh wllion
az ö verenek tiſztulasaban.

Johannes Cahinus
In harmonia 4 Moſis libror. fol. 168.

Ez Ceremonia ket dologra nezett:

I. Mert az Sidok ineterenek az terme-
zetnek közönſegös romlotſagarol.

II. Mert ez nezödelem ellen orwoſogh
adattatot önekik.

Az Gyermek zwlö aſzoniallat pedigh
miert neueteſſek tiſztatalannak
nilwan valo oka leliet, mez:

Mert az Adamtul zarmazot emberj
nemzetſegh, rutſaggal rakua eſigen
megh nezött, megh fertöztetött vg
hogi az Anmia az ö Meheben vizſeli
Magzattul tiſztatalan ſagot legion,
ezöknek tiloztte megh az zwleſſenis
megh rutullion. Megh teczik
it az mi allapatonk ſtten elött mel
rutt es büzwtt legion, midön zwle-
teſönkel, de megh zwleteſönk elöttis
azt az nezött terhezetött Anianka
kenniwk, es eggiwtt fertözönk.

Az ferfiunak es aſzoniallatnak
közöſwleſe ö magaban, az Magzat
zaporitas nelkwl, rut es legionſegh,
az tiſztulasban pedigh nem karhoz-
tatik az közöſwleſbeli tiſztatalaſagh
de az faiſzasban auagi nemzeſben.

De aż Magżatnak Nemżese es Żaporitasa vettetik aż tiżtatalansagnak okanak, kinek mindén żegionlegiot el kellett volna lepódżeni, Mert aż Adamnak minden Nemżetżege ettżl żeżett megh. Akarta azert Isten eż Ceremoniaal aż regi Embóröket tanitani erre, hogi mindón Embörök atok alatt żżöletetnenek, es eż örökös romlasagottegian magukkal hożnaiak móli aż̀ó Emmikatis megh rutitanaia.

Mondhatna valaki eż ellen:

Ha eż igi vagion: Tehat aż żent hażasagh nagi gialażattal illettetik.

Felelet: Az hażasoknak aginke hogi fórtelómnelkżl vagion: Heb. 13. vagion Isten engódelmeból.

Hogi azert aż hażasagbeli ferfin aż̀ó hitis felesegenel Nemżenek telliesseggel nem oli żabadosnak módattathatik, móli vetóknelkżl volna de kiualtkeppen valo engódelómból, mert aż hażasagnak żentsege el takaria azt aż mi vetóklehetot volna, sót megh aż „romlot" termeżetnek rutsagitis el mosegatria. Megh tecżik tehat ebból, miert nem gialażtathatik aż hażasagh, kire nezue törueni żórent lecżón aż Magżatnak żaporitasa

De azert nem kiuetkezik ebból, aż: hogi aż móli Magżatok żaporitatnak żertók légienek es minden rutsagtul żüreżek, mert aż atoknak terhe alat maradnak, valakik aż hitetlenóktżl żżöletetnek.

Walakik pedigh aʒ hiuektől ʒüʃletet-
nek, nemineműʒ kiualtképpen valo
kegielömből es ſima fogattatásbol
ʒabadulnak megh aʒ kiʒönſegés ve-
ʒedelömtől. Extis pedigh mihuan
es valaʃtaſsal akarta bisomitani aʒ
aʒ ſtten, midőn aʒ ő tiʃtulaſukera
aldoʃatot ſkeuant. Noha lattatik
Moyſes mintha ſkiak aʒ Anniarol
ʒollana. ʒent Lukacʒ pedigh kiemek
hiuſsegös magiarasoia, be foglallia aʒ
Magʃatotis cap. 2. v. 22.

Theodorus Beʒa:
In Annot. Maiorib. fol. 239.

Nem ertetöm en hogi hogi leheſsön eʒ,
hogi aʒ tiʃtulaſnak törnemie ſkiak aʒ
Anniara neʒne, aʒ Maria pedigh megh
aʒ chiʃs ʒüʃletéſenelis megh ʒen-
tőltetött.

Quinus in Harm. 4. Moſis libri Lemb. 12. v. 22.

X Mi uolt ʼoka, hogi het napigh
vőlt tiʃtatalanſagban?

F. Aʒ ſeſtin ʒüʃlő aʒſoni het napigh
vőlt tiʃtatalanſagban, aʒ ki pedigh
leant ʒüʃlt tiʃnegi napigh, meli aʒ
ver foliaſa vitetik. Aʒ tőb napoken
pedigh megh tiltatik aʒ ʒent dolgoktul
aʒ ʒent hehire menéſtől, es igi mint egi
pegarmak ielöntetik: Nem ſkiak abert
hogi ő aʒ ő allapatiat ſiraſsa, de hogi
aʒ ő feriei latnan illion dolgait,
megh enggia aʒ kedendő bűnn mili
nagi terőh legiön vaita es iʒonieggiek
tűʃe. Wolt abert eʒ aʒ ʒiuetőinek
valo bűnne megh vtalaſara igen
io inditas, mind pedigh magʃatiaban
valo megh fortőʒtetéſenek iſmereſere,
kiben mind aʒ altal ki mutattatik
aʒ ſtten eʒk aldomaſsa.

Kk. Az Iesus Szyvo Azzonnak mert kellöt-
ket amij ideigh agiaban vjlnj.

Prima opinio. Kk Nemilliek ezt az Termeszet foliasanak tulaidonitiak, mert az Vorfolhiasa akkor touab lesön. Wolt bizoniara ez az tiztasagnak maga megh tar-
zta tosztatasara valo, hogi az fertiak az o feleseguiket ideie kiüvül ne illetneiek. De mert hogi mar volt ez Ceremonianak vege, kire kinalt: keppen kellet ebbe nezni: tudnillik hogi az ötven atkanak az egez kmbön nemen tüskore lönne.

III. opinio Nem tudom miczoda ereie volna imez beleko desnek, hogi az Iesus ho-
zassal az Aniak inkab megh fertöz-
tetnenek. Talam inkab lehetob volna imez, kit nemilliek hozta-
nak elö:

Mert az Azzonialtat volt elsö az
bün tetelben, midön az kigio csalasa
vtan az o feriet el vezte es az o
maradekit vele eggiüvtt abon romlas-
ala vitte. Ennekem mindazon
altal igazabnak tecsik ez, hogi az fer-
fiakban valo kormüvlmetelkodeset
enbitetött megh az ferfin bünökben.
Mert, noha mind az kettött ez megh
tiztulas altal maganak zerzette az
Isten, mindazonaltal kinalt keppen valo
kegiesmenuel meltoztatta megh az fer-
fiakat, kiknek testiükben akarta
tol meczeni az o kötött frigiet.

II. opinio. V. opinio.